T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

CEDAW KRİTERLERİ ÜSTÜNDEN TÜRKİYE'DEKİ CİNSİYET REJİMİ:2010 SONRASI TÜRKİYE ANALİZİ

RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI
YENİ MEDYA İLETİŞİM VE HABERCİLİK BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Selcan DEMİRCİ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Semiha Ümit ARAT

İSTANBUL – 2019

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI	:	Selcan DEMİRCİ
TEZİN DİLİ	:	Türkçe
TEZİN ADI	:	CEDAW Kriterleri Üstünden Türkiye'deki Cinsiyet Rejimi:2010 Sonrası Türkiye Analizi
ENSTİTÜ	:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
ANABİLİM DALI	:	Radyo, Televizyon ve Sinema
TEZİN TÜRÜ	:	Yüksek Lisans
TEZİN TARİHİ	:	20.06.2019
SAYFA SAYISI	:	128
TEZ DANIŞMANLARI	:	1. Dr. Öğr. Üyesi Semiha Ümit ARAT
DİZİN TERİMLERİ	:	CEDAW, Cinsiyet Ayrımcılığı, Kadın, Toplumsal Cinsiyet
TÜRKÇE ÖZET	:	Dünya'da kadına yönelik ayrımcılıkların artması BM'nin dikkatini çekmiş ve aksiyon almasına neden olmuştur. Buradan hareketle 1979 yılında kadın haklarının hukuki olarak düzenlendiği CEDAW ortaya çıkmıştır. CEDAW ile toplumsal cinsiyet ve kadının ayrımcı yaklaşımlardan korunması birçok ülkede yasal düzenlemelere sebep olmuştur. Bu kapsamda CEDAW'ın ortaya çıkışı, gelişimi ve Türkiye'de kadına yönelik uygulamalar ile feminist kavram çalışmada incelenmiştir.
DAĞITIM LİSTESİ	:	1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne 2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Selcan DEMİRCİ

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

CEDAW KRİTERLERİ ÜSTÜNDEN TÜRKİYE'DEKİ CİNSİYET REJİMİ:2010 SONRASI TÜRKİYE ANALİZİ

RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI
YENİ MEDYA İLETİŞİM VE HABERCİLİK BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Selcan DEMİRCİ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Semiha Ümit ARAT

İSTANBUL – 2019

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Selcan DEMİRCİ

…./…./…..

JÜRİ ÜYELERİNİN KABUL VE ONAY SAYFASI

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Selcan DEMİRCİ'nin **"CEDAW KRİTERLERİ ÜSTÜNDEN TÜRKİYEDEKİ CİNSİYET REJİMİ:2010 SONRASI TÜRKİYE ANALİZİ"** adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Yeni Medya İletişim ve Habercilik Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____
Dr.Öğr. Üyesi Semiha Ümit ARAT
(Danışman)

Üye _____
Dr. Öğr. Üyesi Hale TORUN

Üye _____
.Dr.Öğr. Üyesi Eren EFE

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.
... / ... / 2019

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

İnsanlığın var oluşundan günümüze kadın ile erkek birlikte aynı yaşam içerisinde yer almıştır. Biyolojik olarak farklılıklar olmasına karşın kadın ve erkek zamanla ayrımcı yaklaşımlara maruz kalmış ve kadın toplumda geri planda kalmıştır. Dünya'da kadına yönelik ayrımcılıkların artması BM'nin dikkatini çekmiş ve aksiyon almasına neden olmuştur. Buradan hareketle 1979 yılında kadın haklarının hukuki olarak düzenlendiği CEDAW ortaya çıkmıştır. CEDAW ile toplumsal cinsiyet ve kadının ayrımcı yaklaşımlardan korunması birçok ülkede yasal düzenlemelere sebep olmuştur. Bu kapsamda CEDAW'ın ortaya çıkışı, gelişimi ve Türkiye'de kadına yönelik uygulamalar ile feminist kavram çalışmada incelenmiştir. Ayrıca Türkiye'nin CEDAW ile ilgili olarak 2010 yılı sonrasında ne gibi faaliyetlerde bulunduğu incelenmiş ve bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: CEDAW, Cinsiyet Ayrımcılığı, Kadın, Toplumsal Cinsiyet

ABSTRACT

Since the existence of humanity, men and women have taken part in the same life together. Although there were biodiversity differences, women and men were exposed to discriminatory approaches and women remained in the background. Increasing discrimination against women in the world has attracted the attention of the UN and caused it to take action. From this point of view, CEDAW emerged in 1979, where women's rights were legally regulated. With CEDAW, gender and protection of women from discriminatory approaches have caused legal regulations in many countries. The emergence of the CEDAW In this context, the development was studied in feminist issues and work with applications against women in Turkey. Also it examined and the findings were reached regarding what he found in activities such as the CEDAW in Turkey after 2010.

Keywords: CEDAW, Gender Discrimination, Female, Gender

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET ..... **I**
ABSTRACT ..... **II**
İÇİNDEKİLER ..... **III**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **V**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **VI**
HARİTA LİSTESİ ..... **VII**
GRAFİK LİSTESİ ..... **VIII**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **IX**
RESİMLER LİSTESİ ..... **X**
ÖNSÖZ ..... **XI**
GİRİŞ **1**
BÖLÜMLER
BİRİNCİ BÖLÜM: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ'NİN TARİHSEL VE KAVRAMSAL ANALİZİ
1.1. Cedaw'ın Tarihsel Süreci 3
1.2. Cinsiyet Temelli Uluslararası Sözleşmelerin Sınıflandırılması 5
1.3. Cinsiyet Temelli Sözleşmelerin Konuları 6
1.4. Birleşmiş Milletler'de Kadın Hakları 7
1.5. Toplumsal Cinsiyet 9
1.5.1. Aile Kavramı ve Toplumsal Cinsiyet 10
1.5.2. İdeoloji ve Toplumsal Cinsiyet 12
1.5.3. Feminizm ve Türleri 15
1.6. Toplumsal Rejim 26
1.6.1. Cinsiyet Rejimi 28
1.6.2. Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet 34
1.6.3. Türkiye'de 2010 Yılı Sonrası Cinsiyet Rejimi 44
İKİNCİ BÖLÜM: CEDAW'IN KABUL EDİLMESİ
2.1.Cedaw'ın Özellikleri 52
2.2.Sözleşmenin Taraflara Getirdiği Yükümlülükler 54
2.2.1. Giriş Bölümü 54
2.2.2.Sözleşme Hükümleri 55
2.2.3. Çekince ve Eleştiriler 72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE'NİN SÖZLEŞMEYE TARAF OLMASI

3.1. Türkiye'nin Sözleşmede Yerine Getirmiş Oldukları....78
3.1.1. Çekince-Beyan Belirtilen Maddeler....79
3.1.2. Kadına Karşı Şiddet Tanımı....83
3.1.3. Hukuk Alanında Kadının Korunması....84
3.1.4. Ekonomik, Siyasi ve Kültürel Alanlar....85
3.1.5. Geçici ve Özel Önlemler....86
3.1.6. Ayrımcı Yaklaşım ve Ön Yargılar....87
3.1.7. Kadın Ticareti....88
3.1.8. Siyasi Katılım ve Seçilme....88
3.1.9.Uluslararası Temsil....89
3.1.10. Eğitim....90
3.1.11. Hamilelik ve İstihdam....92
3.1.12. Sağlık....92
3.1.13. Spor....94
3.1.14. Kırsal Alanlardaki Kadınlar....94
3.1.15. Diğer....95
SONUÇ....99
KAYNAKLAR....109
EKLER....-
ÖZGEÇMİŞ....-

KISALTMALAR LİSTESİ

AB : Avrupa Birliği
AEP : Aile Eğitim Programı
ASPB : Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM : Birleşmiş Milletler
CCPR : BM İnsan Hakları Komitesi (Centre for Civil and Political Rights)
CEDAW : Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi (Convention on Elimination of all Forms of Discrimination Against Women)
CESCR : Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (The Committee on
çev. : Çeviren
DAW : BM Kadının Geliştirilmesi Bölümü
Economic, Social and Cultural Rights)
GTHB : Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
HSYK : Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu
ICMPD : Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi
ILO : Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM : Uluslararası Göç Örgütü
İHEB : İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Universal Declaration of Human Rights)
İLO : Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)
İŞKUR : İş Kurumu Genel Müdürlüğü
KEFEK : Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
KSGM : Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
md. : madde
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
RTÜK : Radyo Televizyon Üst Kurulu
STK : Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK : Türk Ceza Kanunu'nun
UEP : Ulusal Eylem Planı
UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

TABLOLAR LİSTESİ

SAYFA

Tablo 1- Feminizm türleri ve yaklaşımlar 24

Tablo 2- Çeşitli Ülkelerde Kadına yönelik yasa dışı davranışların görülme durumu(1970-1990) 30

Tablo 3- Milli Eğitim Bakanlığı Cinsiyet Oranı (2000-2010).....43

Tablo 4- Toplam Nüfus ve Cinsiyet Oranı (2007-2010).....44

Tablo 5- Türkiye'de Çeşitli Kurum ve Yapılarda Erkek ve Kadın Oranları 46

Tablo 6-: CEDAW'ın ortaya çıkışında kronolojik sıralama (1945-1979) 51

Tablo 7- Cedaw içeriği.....56

Tablo 8- Cedaw'ın Ortaya Çıkış Süreci ve Türkiye'de Gelişmeler 80

Tablo 9- Cedaw'ın 15 ve 16. maddesi ve Türkiye yasalarının Değişimi 85

Tablo 10- Türkiye'de İş Kazalarında Kadınların Sayısı (2010-2016).....106

Tablo 11- Türkiye'de Cinsiyetlere Göre Eğitime Katılım (2016) 108

HARİTALAR LİSTESİ

SAYFA

Harita 1- Dünya Ülkelerinde Görülen Tecavüz Oranları (2011)..... 31

GRAFİKLER LİSTESİ

SAYFA

Grafik 1- Eğitim Sistemi ve Türkiye'de Cinsiyet (Kadın/Erkek) Oranı (2007-2009) 44

Grafik 2- Okuma yazma bileyen nüfus oranları (2008-2014) 45

ŞEKİLLER LİSTESİ

SAYFA

Şekil 1- Erkek (Men) ve Kadın (Women) arasındaki aynı kavramlarda geçirilen dönemsel farklar 38

RESİMLER LİSTESİ

SAYFA

Resim 1- Hilal-i Ahmer cemiyeti Hanımlar Merkezi yaralılara müdahale 33

ÖNSÖZ

Bu çalışma İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanmıştır. Tez çalışmamın hazırlanmasında tecrübe ve katkılarını esirgemeyen değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Semiha Ümit ARAT'a, hayat arkadaşım eşim Esat DEMİRCİ'ye tezin her aşamasında bana desteklerinden ötürü teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

Toplumların var oluşundan günümüze kadar kadın ve erkek olarak her iki cinsiyetin birliği ile günümüze ulaşmıştır. Günümüze gelen süreçte her iki cinsiyette farklı görevlerde bulunmuş ve topluma katkı sağlamıştır.

Ülkelerde farklı anlayışlara sahip olan yaşayış biçimleri kimi zaman anaerkil ve ataerkil yapıya sahiptir. Günümüzde çoğunluk olan ve yayın anlayış biçimi olarak süre gelen ataerkil anlayış toplumlarda kadın ve erkek arasında farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Diğer bir ifade ile kadının önemli birey olarak görüldüğü anaerkil anlayış biçimi yıllar geçtikçe ataerkil yapıya dönüşmüş ve kadının toplumdaki önemi geri planda kalmıştır. Erkeğin ön planda olduğu ve kadının bir adım geride olduğuna yönelik anlayışı barındıran ataerkil anlayış kadınların ayrımcı yaklaşımların doğuşuna da şahitlik etmiştir.

Dünya genelinde meydana gelen toplumsal olaylar kadının ayrımcı yaklaşım ile dışlanmasına sebep olmuştur. BM'nin ayrımcı yaklaşımların artmasına karşı bu duruma önlem alması kaçınılmaz olmuştur. Bu doğrultuda CEDAW'ın ortaya çıkışı kaçınılmaz olmuştur. Peki CEDAW neden sadece kadınları konu alan bir sözleşme?

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesİ(CEDAW), kadınlara yönelik her türlü cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmak ve aynı zamanda kadın haklarını korumak amacıyla yasal standartları bir araya getiren bağlayıcı nitelikli tek uluslararası hukuk aracıdır. Bu sözleşme kadınların kanun karşısında eşitliğinin sağlanmasının yanında siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik alanda erkeklerle eşit durumda olma ilkesini benimsemiştir. Bu amaçlar ışığında kadınlarla erkekleri ayrıştırıcı, geleneksel ve kültürel davranışları değiştirebilmek için tedbir almaya mecbur kılmıştır.

Kadının toplum içinde uğradığı ayrımcılık, yasal uygulamalar ile bu durumun engellenmesine yönelik yasal düzenlemelerden birisi olan Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW) ile Birleşmiş Milletler (BM) organizasyonları sonrasında yürürlüğe konulmuştur. BM tarafından 1979 yılında kabul edilen sözleşme 1980 yılında diğer ülkelere imzaya açılmıştır.

BM'nin Dünya genelinde kadının ayrımcılıklardan korunmasını önleme amacıyla CEDAW'ı yürürlüğe koyması ile birlikte Türkiye bu sözleşmeye dahil olmuş ve bu doğrultuda çeşitli düzenlemeler yürürlüğe koymuştur.

Bu çalışmada CEDAW kriterlerinin Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından ne ölçüde uygulanabildiğinin cevapları aranacaktır.

Türkiye'nin CEDAW ile ilgili olarak 2010 yılı sonrasında ne tür faaliyetlerde bulunduğunun incelenmesi ve ulaşılan bulgular tezin önemini yansıtmaktadır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde CEDAW'ın tarihsel, kuramsal, kavramsal analizi , CEDAW'ın kabul ediliş süreci incelenerek, kadın haklarını konu alan diğer uluslararası belgelere değinilecektir. CEDAW'ı farklı kılan özellikler ve maddelerin içerdiği yükümlülükler incelenecektir.

İkinci bölümde, CEDAW'ın özellikleri, sözleşmenin getirdiği yükümlülükler ve sözleşme hükümleri, taraf olan devletler, CEDAW'ın uygulanabilirliği tartışılarak incelenecektir.

Son bölümde, Türkiye'nin sözleşmede yerine getirmiş oldukları, Çekince ve beyan belirten maddeler ve Türkiye'nin Cedaw maddelerinin ne kadarını uygulayıp bu maddelerden ne kadarının uygulanmadığı, hangi maddelere çekince koyduğu incelenecektir. 2010 sonrası Türkiye analizi yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ

Kadın toplum içerisinde erkekler kadar önemli bir konuma sahiptir. Görev, düşünce, yetenek ve cinsiyet farklılıkları olmasına karşın toplumda ayrımcılığa maruz kalarak erkekler karşısında geri plana itilmesi haksız bir davranış olmuştur. Toplumda kadının ne gibi olumsuz davranışlara maruz kaldığı araştırıldığında;[1]

- Kadının evlilik dışı kalmasında hapis ile yargılanması,
- Farklı ülkelere mensup bireylerin evlenmesi durumunda doğacak çocuklara kadının mensup olduğu ülke hakları yerine sadece babanın ülke haklarının verilmesi,
- Evli olan kadının vücudunun sahibinin kocası olduğu ve kocasının şiddet uygulaması durumunda şikâyetçi olsa bile kocasının yanına gönderilmesi,
- Tecavüz gibi kabul edilemeyecek bir davranışa maruz kalan bir kadının tecavüz eden kişi ile evlenmesi durumunda tecavüzün suç sayılmayıp cezai işlem uygulanmaması,
- Sadece kadın olması sebebi ile araç sürmesine izin verilmeyen ve ehliyet hakkı tanınmaması,
- Erkeklerin sahip olduğu oy kullanma hakkını elde edebilmek için yıllarca başvurularda bulunmaları,

gibi ayrımcılıkların geçmişten günümüze uygulanan cinsiyetler arası farklılaştırma uygulamalarından bazıları olduğu görülmektedir.[2]

Kadının hangi ülkede olursa olsun toplum içinde uğradığı ayrımcılık bu durumun yasal uygulamalar ile engellenmesini kaçınılmaz kılmıştır. Yasal düzenlemelerden biriside Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW) Birleşmiş Milletler (BM) organizasyonları sonrasında yürürlüğe konulmuştur.[3]

[1]Milliyet Gazetesi, ***Milliyet Cinsiyet ayrımcılığının en tuhaf 10 örneği***, Pembenar kadına özel sayısı, 2016, http://www.milliyet.com.tr/cinsiyet-ayrimciliginin-en-tuhaf-pembenar-detay-ask-1822931/ (Erişim Tarihi: 10.01.2019)
[2]Öykü İleri, Sosyal Politikalarda Kadın ve Cinsiyet Ayrımcılığı İle İlgili Başlıca Uluslararası ve Ulusal Hukuki Düzenlemeler, ***HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi***, 5 (12), 2016, s. 128-153.
[3]Unicef, ***Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi***, 2013, https://www.unicef.org/turkey/cedaw/_gi18.html (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

1.1. Cedaw'ın Tarihsel Süreci

Toplumda kadının ayrımcılığa uğradığını düşünerek hukuki bir düzenleme hazırlayan uluslararası kuruluşlar tarihte farklı dönemlerde çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan farklı tarihlerdeki düzenlemeler kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olması gerektiği doğrultusunda ortak benimseyişe sahiptir. Uluslararası alanda gerçekleştirilen düzenlemelere bakıldığında;

- 1945 tarihinde yürürlüğe konulan ve Birleşmiş Milletler Anlaşması olarak adlandırılan düzenlemede yer alan 8 nolu madde: erkekler ile kadınların yardımcı veya ana organlara katılmasında eşitliğin sağlanması,[4]
- 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler toplantıları sonrasında yürürlüğe giren ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) olarak bilinen düzenlemede 16 nolu madde: evlilik dönemine gelen kadın ve erkek, din, vatandaşlık yada ırk yönünden ayrımcılık olmaksızın evlenebilmesi ve boşanma ile ilgili kararın da aynı madde ile kadın ve erkek tarafından ortak kararla alınması,[5]
- 1951 tarihinde Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından kabul edilen ve 100 No'lu Eşit Ücret Sözleşmesi olarak adlandırılan sözleşmede birinci madde: kadın ve erkeğin aynı görevlerde çalıştığı işlerde cinsiyet ayrımı yapılmaksızın eşit ücrete tabi olması,[6]

kadın ve erkek arasında ayrımcılığın yapılmamasına yönelik yasal dayanaklardır.

Kadının erkekler ile aynı şartlara tabi tutularak ayrımcılığa maruz kalmaması yapılan her hukuki düzenlemede farklı hakları tanımıştır. Diğer bir ifade ile kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olduğuna yönelik özel ve tamamen bu kavrama yer

[4]Tbmm, ***Birleşmiş Milletler Anlaşması***, Resmi Gazete Tarihi:2000, 24.08.1945, Sayısı: 6902, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf (Erişim Tarihi: 11.01.2019)
[5]Unicef, ***İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi***,2004, https://www.unicef.org/turkey/udhr/gi17.html (Erişim Tarihi: 11.01.2019)
[6]Ilo, ***100 No'lu Eşit Ücret Sözleşmesi***, Ilo Kabul Tarihi: 06.06.1951,2015, https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377269/lang--tr/index.htm (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

veren bir düzenleme BM ve ILO tarafından ortaya konulan yasal düzenlemelerdeki anlayışlar doğrultusunda oluşturulan bir düzenleme ise Cedaw'dır.[7]

BM kadın ve erkek eşitliğini tüm dünyaya yaymayı amaçlayan çalışmalar yürütmüştür. Bu doğrultuda ilgilenmek üzere Kadın Statüsü adıyla bir komisyon oluşturarak (CSW- Comission on the Status of Women) konunun detaylı ele alınması ve yasal boyuta getirilmesi amaçlanmıştır. Komisyon tarafından 1967 yılında Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Deklarasyonu (Dedaw - Declaration on the Elimination of Discrimination Against Women) yayınlanmış (bu deklarasyonunu devletlere yönelik bağlayıcılığı olmamakla birlikte) ve ilk çalışma gerçekleştirilmiştir.[8]

BM, cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili olarak ilk kez yayınladığı Dedaw deklarasyonu sonrasında çalışmalarına devam ederek daha kapsamlı bir düzenleme oluşturmuştur. 1975 yılında BM tarafından düzenlenen 1. Dünya Kadın Konferansı ve Kadın On Yılı (1975-1985) gibi organizasyonlar kadınlara yönelik daha somut ve kapsayıcı gelişmelerin ilk aşamaları olarak adlandırılabilmektedir. Bu organizasyonlar sonrasında CSW tarafından 1. Dünya Kadın Konferansı'nda BM üyesi olan devletlerde, cinsiyetler arası ayrımcılık engellenerek eşitliğin dikkate alınması çağrısında bulunmuş ve CEDAW hazırlıkları bu doğrultu ile başlangıç kazanmıştır.[9]

Kadınlara yönelik olarak uygulanan ayrımcılık kavramının ortaya konulduğu sözleşmeyi kabul ve imza eden ülkeler, bu doğrultuda uygulamalara gitmektedir. Kadınların toplumda erkekler ile aynı haklara sahip olduğu savıyla oluşturulan sözleşmede; toplumsal, siyasi, kişisel, kültürel, ekonomik ve diğer kavramlar karşısında bu eşitliğin sağlanması gerektiği ifade edilmektedir. Bu güvencenin her daim uygulanması, toplumda kadınlara karşı her hangi bir ayrımın (erkekler karşısında zayıf düşürücü) tercih edilmemesi gerektiği uluslararası sözleşme niteliğindeki CEDAW, hukuki alanda geniş ve kapsamlı biçimde ilk olarak ortaya konulmaktadır.[10]

---

[7] Umut Belek Erşen, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Denetim Mekanizması, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara,2006, (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

[8] Devaki Jain, ,***Wonem, Development and the UN***: A sixty-Year Quest For Equality and Justice, United Nations Intellectual History Project, Indiana University Press, Bloomington, USA,2005.

[9] United Nations, ***Division for the Advancement of Women (DAW) Department of Economic and Social Affairs***, Assessing the Status of Women A Guide to Reporting Under the Cedaw.2000.

[10] Mustafa Kükrer ve İbrahim Kıbrıs, CEDAW Öncesi ve Sonrası Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Faktörünün Değerlendirilmesi, ***Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,*** 17 (3), 2017, s. 1369-1383.

1.2. Cinsiyet Temelli Uluslararası Sözleşmelerin Sınıflandırılması

Cinsiyetlere dayalı problemleri ele almış olan uluslararası sözleşmeler 3 gruba ayrılabilmektedir: Koruyucu sözleşmeler, ayrımcılıklara karşılık sözleşmeler, düzenleyici sözleşmeler. (Tabi ki birkaç sözleşmeler bu bölümlerden biri ya da ikisine ait nitelikler taşıyabilmektedir) Koruyucu sözleşmeler, kadınları birtakım etkinlikleri gerçekleştirmeyen veya gerçekleştirmemesi gerekli bir grup olarak görebilen toplumsal anlayışları yansıtmaktadır.[11]

Koruma, kadınların yapmasının yasak olduğu aktiviteleri belirten hükümlerle sağlanır. Kadının gece çalışmasını veya yeraltında (underground) çalışmasını yasaklayan sözleşmeler bu kategoriye örnek olarak verilebilir. Bu alanlarda çalışmasının yasaklanmasına gerekçe olarak kadınların doğurganlık yetenekleri gösterilmektedir.[12]

Düzeltici sözleşmeler kadınları, özel muamele gerektiren ayrı bir grup olarak tanımlar fakat düzeltici hükümler korumacı hükümlerden son derece farklıdır. Yasaklayıcı hükümler kadınların bir alana girmelerini tamamen yasaklarken düzeltici hükümlerin amacı kadınlara farklı muamele biçimleri oluşturmaktır. Bu tür sözleşmelere kadın ticaretini yasaklayan sözleşmeler, kadınların evlenmesiyle uyrukluğunun değişmesi sonucu karşılaştığı sorunların çözülmesini amaçlayan sözleşmeler ve kadının kendi özgür ve tam iradesiyle evlenmesini sağlamaya yönelik sözleşmeler örnek olarak verilebilir.[13]

Ayrımcılığa karşı sözleşmeler kadınların ayrı bir grup olarak değerlendirilmesine karşı çıkar ve kadınların ve erkeklerin eşit muameleye tabi tutulmasını savunur. Bu sözleşmelerdeki hükümler kadınlara erkeklere davranıldığı gibi davranılmasını sağlamaya yöneliktir. Kadınlar özel bir sınıf olarak ele alındığında bu sadece var olan bir ayrımcılığı veya farklı bir muameleyi önlemeye yöneliktir.[14]

---

[11]Natalie Kaufman Hevener,, ***International Law and the Status of Women, Boulder, Co Westview***,1983, s. 3

[12] Kadının İnsan Hakları Projesi (KİHP), ***Birlemiş Milletler'de Kadının insan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri***, Yeni Çözümler Vakfı,2001.

[13]Feride Acar, "***Gender Equality in the World: International Commitments and National Action, Where Do We Stand?,***"Conference Notes, Policy Dialogue on Gender Equality, Tokyo, 2003,s.3-19

[14] Acar, a.g.e., s.4

BM Şartı, HEB (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi) ve ILO'nun (Uluslararası Çalışma Örgütü) kadın ve erkek işçilere eşit iş ve eşit ücret sağlamaya yönelik hükümleri örnek olarak verilebilir.

CEDAW (Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) bu üç yaklaşımdan da unsurlar taşıyan ama büyük ölçüde ayrımcılığa karşı sözleşme modelidir.[15]

1.3. Cinsiyet Temelli Sözleşmelerin Konuları

Geçen yüz yıllar süresince onaylanan cinsiyet temelli (gender specific) uluslararası sözleşmelerin içermiş olduğu ana konular aşağıdakilerdir:

- İnsan Ticaretini Konu Alan Sözleşmeler: Bu sözleşmeler beyaz köle ticaretlerini ele alan sözleşmelerdir. Bununla birlikte daha öncelerde köleliğe karşı olan sözleşmelerde kurban olan kadınların haklarının bozulmalarına yer verilmiştir. 19. yüzyıl sözleşmelerinden beri fahişeliğin istismarları ve başka istismar şekillerini de içerebilen kadın ticaretlerinin farklı yönlerini ele alan, yasaklayan düzeltmeler gerçekleştirilmiştir.
- Uluslararası Çalışma Sözleşmeleri: Bu sözleşmeler ILO çerçevesinde kabul edilmiştir ve kadın işçileri ayrı bir grup olarak ele alarak çalışma koşullarını düzenlemeye çalışır. Kadınların gece çalışmalarını, yeraltında çalışmalarını, anneliğin korunmasını, eşit ücretlendirmeyi ve istihdamda ayrımcılık yapılmamasının konularını içerir.
- Kişisel ve siyasi haklarla ilgili sözleşmeler: Bu sözleşmeler 2. Dünya Savaşı'ndan sonra BM Kadın Statüsü Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. Ulusal ayrımcı yasalar sebebiyle kadınları karşılaştığı sorunları ve kadınların erkeklerle eşit pozisyona getirilebilmesi için alınması gereken düzeltici tedbirleri içerir. Evli kadının uyruğu, kadınların siyasal hakları ve evlilik için minimum yaş ve evliliğin tescili konularını içerir.
- Kapsamlı cinsiyet ayrımcılığı belgeleri: Bu belgeler devletleri, hem kişisel ve siyasal hakları hem de ekonomik, sosyal ve kültürel hakları içeren tüm alanlarda kadınlara karsı ayrımcılığın kaldırılmasına davet eder. 1967 Kadınlara Karsı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Bildirgesi ve 1979 CEDAW buna örnek olarak verilebilir.

[15] Natalie, a.g.e.. s.3

- Kadınlara karşı şiddetle ilgili belgeler: Bu sözleşmeler uluslararası düzeyde kadınlara karşı şiddet konusuna yönelik artan ilgiyi yansıtır. 1993 Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi ve 1994 Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi Amerikan Devletleri Sözleşmesi buna örnek olarak verilebilir. 1979'da kabul edilen CEDAW cinsiyet eşitliği konularını içeren en kapsamlı uluslararası sözleşmedir ve yukarıda belirtilen konuların çoğunu içermektedir.

1.4. Birleşmiş Milletler'de Kadın Hakları

II. Dünya Savaşından sonra sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda görülmüş olan değişimler sonucunda her çeşit eşitsizliklere karşı olmak, uluslararası barışı savunmak, bütünüyle kalkınmak gibi evrensel değerler önemini kazanmıştır. Bu değerlerin geliştirilebilmesi ve korunabilmesi amacı ile kurulmuş olan uluslararası örgütlerin en geniş içeriklisi 1945 senesinde kurulmuş olan BM Örgütü'dür.[16]

Kadınlar için hakların eşitliği BM'nin temel bir prensibidir. BM Şartının girişinde örgütün temel amaçlarını saptarken "insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların hak eşitliğine olan inancı" yeniden ilan edilmektedir. 1. maddede BM'nin amaçlarından birinin, ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetilmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygının geliştirilip güçlendirilmesinde uluslararası işbirliğini sağlamak olduğu belirtilmektedir.[17]

BM Şartı özellikle insan haklarına ve kadınla erkeğin eşit haklarına atıfta bulunan ilk uluslararası dokümandır. Kadınlarla erkeklerin eşitliği amacını içeren kadın haklarının statüsü aşama kaydetmiş, bir etik konusu olarak tüm hükümetler ve BM için bağlayıcı bir yükümlülük haline gelmiştir. 1948'de İHEB'nin kabul edilmesiyle uluslararası toplum, kadının erkeklerle eşitliğini bütün toplumların etik bir sorumluluğu olarak tanımakla kalmamış aynı zamanda bu prensip uluslararası hukukta ve çeşitli BM dokümanlarında yer edinmeye başlamıştır.[18]

BM Şartı, örgütü eşitliği sağlamak ve her türlü ayrımcılığı kaldırmak ile sorumlu kılmıştır. Bu, İHEB ve temel insan hakları sözleşmelerinde – CESCR (Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi) ve CCPR

[16] Acar, a.g.e.,s.45
[17] KİHP, a.g.e.,s.85
[18] Heisoo Shin, "*CEDAW and Women's Human Rights*: Achievements and Obstacles, Paper presented at The Castan Center for Human Rights Law's Annual Conference", ***Human Rights 2004: The Year in Review***, 2004

(Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi) (1966) gibi – yeniden vurgulanmıştır. Ayrımcılığın önlenmesi ilkesi kabul edilen çeşitli sözleşmelerle yerleştirilmeye çalışılmıştır.[19]

İHEB, kadınların yüzyıllar boyu uğradıkları haksızlıklar göz önünde tutularak cinsiyete dayalı eşitsizliğe karşı bilincin oluşmasında önemli bir yer tutmuş ve kadın haklarına yönelik çalışmaların hareket noktasını oluşturmuştur. BM Şartı ve 1948 İHEB'den önce hiçbir uluslararası yasal doküman özel olarak tüm insanların eşitliği konusuna odaklanmamıştır. İnsan hakları norm olarak erkeklerin deneyimlerine göre şekillendirilmekteydi ve insan haklarını bu deneyimlere göre temellendirmek kadın haklarının tam olarak ele alınmasını ve kurallaştırılmasını önlemekteydi[20].

Dünya çapında kadınları etkileyen sorunların ele alınabilmesi, bu sorunların tartışılabilmesi ve yapıcı çözümler yaratılabilmesi için kadın haklarının, net bir şekilde bu konuya odaklanmış belgelerle ortaya konması, cinsiyet (gender) kavramına dayalı bir uluslararası ortamın oluşturulması gerekmekteydi. Kadın hakları savunucuları ulusal sınırların ötesinde kadınların sorunlarını dile getirebilecekleri için ortak bir dil oluşturmayı amaçlıyorlardı.[21]

Bu ortak dil ve ortam BM çerçevesinde sağlandı. Kadın hakları BM çerçevesinde ele alınmaya başlandıktan sonra çalışma grupları ve komiteler kadın haklarını geliştirmek için çalışmaya başladılar. BM'in kurulusunu takiben ana organlardan biri olan Ekonomik ve Sosyal Konsey'e bağlı olarak 1946 yılında kurulan Kadının Statüsü Komisyonu kadın erkek eşitliğinin sağlanması yolunda kararlı çalışmalar yapmış ve yapmakta olup kadınların toplumdaki statüsünün yükseltilmesine katkılarda bulunmuştur.[22]

Siyasal, kişisel, ekonomik, eğitim ve sosyal alanlardaki kadın haklarıyla ilgili konulara Konsey'in dikkatini çekmek, kadınların yaşamın her alanında kalkınmaya katılımını ve kalkınmadan eşit pay almasını sağlamak ve üye devletlere bu yolda önerilerde bulunmak, kadın hakları açısından acil çözüm bekleyen sorunlar konusunda tavsiye kararlar çıkarmak Kadının Statüsü Komisyonu'nun başlıca görevleridir. Komisyonun BM tarafından 1948 yılında üye ülkelerin onayına sunulan

[19] Acar, a.g.e.,s.48
[20] KİHP, a.g.e., s. 4
[21] Nazan Moroglu, "***Kadınların insan Hakları Bildirisi ve Ek ihtiyari Protokol***," Prof. Dr. Erdoğan Moroglu'na Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 718, 2002, ss.881-918
[22] Moroglu, a.g.e, s. 10

İHEB'nin cinsiyet ayrımı yapılmaksızın kaleme alınmasında önemli rolü olmuştur(Acar,2003).

BM Kadının Geliştirilmesi Bölümü (DAW) 1946'da, dünya çapında kadının statüsünü geliştirmek ve erkeklerle eşit düzeye gelmelerini sağlamak için kuruldu. Aynı zamanda Kadının Geliştirilmesi Bölümü'nün görevi güçlendirilebilir gelişme, barış, güvenlik, yönetim ve insan haklarına kadınların eşit katılımını ve yararlanmalarını sağlamaktır. Bir başka amacı ise cinsiyet (gender) perspektifinin dünya çapında kabul edilebilmesini ve tanınmasını sağlamaktır. [23]

1.5. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet kavramı, yaşamın tüm alanlarında (siyasi, günlük, askeri, bilim vb.) eşitsizlik boyutu ile görülebilmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet yaşanan olumsuzluklar ile sosyal bilimler literatürüne de gün geçtikçe daha fazla yer edinmektedir. Eşitsizlik halinde ilerleyen toplumsal cinsiyet, daha adil olması ve taraflarda eşit hale gelmesi adına ayrıntılı incelenmesi gerekmektedir. İnceleme ise ilk olarak aileden başlaması ve sonraki yıllarda düzenli hale bürünerek örüntüye dönüşmesi ele alınması oldukça yerindedir. Toplumsal cinsiyet bu inceleme ile sadece kadın hakları incelemesi ile kalınmayarak toplumun ve aile yapılarının anlaşılması ile geniş kapsamlı biçimde anlaşılabilecektir.[24]

1.5.1. Aile Kavramı ve Toplumsal Cinsiyet

Aile kavramı kan, evlilik yada evlenme sonrasında evlat edinme ile oluşturulan ve sınırlı sayıda bulunan yapı olarak adlandırılabilmektedir. Aile kavramı, toplumların ve özellikle aile üyesi bireylerin geleceğini etkileyen temel yapı taşları olması yanı sıra hukuki alanda da farklı yapıları etkilemiştir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde 1926 yılında gayrimenkullere yönelik alınan imar kararında "aile tanımı" üzerinde incelemeler yapılmış ve bu doğrultuda düzenlemeler yapılmıştır.[25]

Diğer bir ifade ile aile, birbirleri arasında kan bağı bulunan ve yetişkin üyelerinin çocuklara bakmakla yükümlü oldukları topluluklar olarak ifade edilmektedir. Aile üyesi çocukların topluma entegresi öncesi yer aldığı birim ailedir. Çocukların dünyaya getirilerek ve büyütülmesi ailenin birinci görevidir. Hane halkı ve

[23]Acar,a.g.e., s. 22
[24]Bora Aksu, ***Aile, Ataerkillik ve Toplumsal Cinsiyet, Ünite 4, Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar***, Editör Emre Gökalp, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayını, Açık Öğretim Fakültesi Yayın No: 1584,2012.
[25]Oregon Marsha , ***Not in My Neighborhood: Alternative Lifestyles and.***1988.

aile kavramları ise kısmen birbirinden ayrı tanımlamalardır.[26] Hane halkı kavramına bakıldığında, aile kavramından farklı olarak mekânsal olarak oluşan bir iletişimi-birlikteliği ifade etmektedir. Hane halkında birbirleri arasında akrabalık bağı olmayan üyeler aynı ev ortamında yaşamını sürdürmesi olarak görülmektedir. Hane halkı genellikle "aynı kazandan yemek" (eat from the safe pot) tabiri ile ifade edilebilen etkileşime sahiptir.[27] Aile kavramı, daha çok belirli bir mekândan ziyade taraflar arasında sürekli diyalogları ve o topluluğun üyesi olunduğunu belirten kavramdır. Her iki tanımlamaya örnek vermek gerekirse bir ailenin başka bir konumda (ev dışında) eğitim görmesi aile üyesi olarak ifade edilmekte, aynı şekilde ailesi dışında başka bireyler ile ayrı bir mekanda birlikte yaşayan (üniversite öğrencilerinin üniversite yaşamında diğer bireyler ile aynı mekanda yaşaması) kişiler hane halkını oluşturmakta ancak aile özelliği kazanmamaktadırlar.

Aile yapısında çocukların zarar görmesi, kız çocuklarının ayrımcı davranışlara maruz kalması sonraki yıllarda toplumda cinsiyet ayrımcılıklarını doğurabilmektedir. Küresel anlamda 96 verileri ile yapılan tahminlerde evli kadınların % 30'unun eşlerinden fiziksel veya cinsel şiddet görmesi ve dünyada bulunan çocukların yarısından fazlasının (1 milyar civarı) fiziksel, duygusal ve cinsel şiddete maruz kalması toplumsal cinsiyet kavramlarının oldukça ayrımlaşmasına ve problemli toplumlar yetişmesine sebep olacaktır.[28] Dolayısı ile aile yapısının önemi ve çocukların yaşadıklarının tüm dünya genelinde; toplum gelecekleri adına önemi aşikârdır.

Aile kavramının toplumsal cinsiyetle olan etkileşiminin anlaşılması adına aileye yönelik yaklaşımların incelenmesi gerekmektedir. Bu yaklaşımlar çatışmacı, işlevselci ve feminist olarak üç kısma ayrılabilir.

- Çatışmacı (okulun) yaklaşımı, aile yapısı özel mülkiyelerin oluşması sonrası mirasın garanti altına alınması adına oluşmuştur. Kapitalist anlayışı benimseyen toplumlara bakıldığındaysa ailenin görevi, toplumsal ve biyolojik yeniden üretimde emekçilerin daha düşük ekonomik şartlar ile faaliyet sürdürülmesidir. Toplumsal çatışmaların

[26] Sevgi Uçan Orman, **Feminist Teoride Özne Sorunu**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, İstanbul,2018, (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)
[27] Nkechi S. Owoo, "Food insecurity and family structure in Nigeria", ***SSM - Population Health***, 4, 2018, s. 117-125, https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2017.12.004 (Erişim Tarihi: 15.03.2019)
[28] Namy, Sophie, Carlson, Catherine, O'hara, Kathleen, Nakutı, Janet, Bukulukı, Paul, Lwanyaage, Julius, Namakula, Sylvia, Nanyunja Barbrah, Wainberg Milton L., Naker Dipak Ve Michau Lori, "Towards A Feminist Understanding Of İntersecting Violence Against Women And Children İn The Family", ***Social Science & Medicine***, 184, 2017 pp. 40-48, https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.04.042 (Erişim Tarihi: 12.03.2019)

engellenmesi veya azaltılmasında önemli rollerden birisi (belki de ilki) aile kurumuna düşmektedir. Aileye yönelik çatışmacı yaklaşımda; kadınlarında ev içerisinde verdiği emeklerin göz ardı edilip ücret karşılığı işlerde olması halinde emekçi sınıfına dahil edilmesi olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir.[29] Ayrıca ABD'de 1926 yılında gayrimenkul üzerine (aile arasındaki üyelere yönelik mirasın paylaştırılması) yapılan hukuki düzenlemeler bu yaklaşıma örnek gösterilebilir.

- İşlevselci yaklaşım, işlevselcilik okulu olarak da adlandırılan yapı, toplumsal sürekliliği benimsemekle birlikte toplumsal yapıların her birinin belirli görevleri gerçekleştirmekle varlığını sürdürdüğünü ifade etmektedir. Aile kavramına bakıldığında toplumsal bir kurum olduğu görülmekte ve farklı tarih ve coğrafi bölgelerde birbirinden farklı görevler üstlendiği görülmektedir. Aile üyelerinin ortak amaçlar doğrultusu çıkarlarının bütün olarak seyretmesi fabrika sistemi (Sanayi Devrimi), buharlı makinelerin üretiminin gelişi ile ortadan kalkmıştır. Örneğin tarım ürünleri üretiminin yaygın olduğu zamanlarda toplumsal ve biyolojik bakımdan yeniden üretim görevi, modern sanayi ile birlikte toplumda iş yerleri ve ev kavramının ayrı yapıya bürünmesi ile birlikte ailede üretim azalmış, buna ek olarak tüketim görevi artmıştır. Diğer bir ifade ile önceki dönemlerde üretici görevi bulunan aile yapısı böylece tüketim ve yeniden üretim görevlerini üstlenmiştir.[30]
- Aile yapısında feminist yaklaşım, aile üyelerini eşitsizlik ve ilişkiler bakımından incelemektedir. Bu yönü ile sosyolojinin geleneksel olarak aile kavramını bütün halinde incelemesini etkisiz kılan bu yaklaşım, ailenin bulunduğu toplum doğrultusunda incelemektedir. Feminist yaklaşım aile kavramında ayrıca tek ebeveynlilik ve yoksulluk arasındaki etkileşimi de incelemektedir.[31]

1.5.2. İdeoloji ve Toplumsal Cinsiyet

İdeoloji kavramı, toplumların inanışları doğrultusunda toplumsal cinsiyete etki edebilmektedir. Tarihte 19. Yüzyıla bakıldığında Engels, kadınların maruz kaldığı ayrımcılık diğer bir ifade ile ezilmişliğinin biyolojik sebepli olduğu düşüncelerini ifade

[29] Aksu, a.g.e., s. 37
[30] Marks K. ve Engels, F., **Kadın ve Aile**, çev. Öner Ünalan, Sol Yayınları, Ankara,1992,s.64
[31] Katie Cruz Beyond, "Liberalism: Marxist Feminism, Migrant Sex Work, and Labour Unfreedom", ***Feminist Legal Studies***, 26 (1), 2018 pp. 65-92, https://doi.org/10.1007/s10691-018-9370-7 (Erişim Tarihi: 15.03.2019)

etmektedir. Biyolojik olarak doğurma özelliğinin olması kadınları erkeklerden ayıran özellik olup, çalışma kapasitelerinin üretimde farklı konuma gelebildiği ifade edilmektedir.[32]

Marksizm, kadının erkek karşısında seviye bakımından düşüşü; mülkiyetin artması, paylaşımda sorun oluşması, toplumda zengin-fakir vb. sınıf farklılığı oluşması ile ortaya çıktığını ifade etmektedir. Marksist düşünce, kadının ayrımcılığa uğrayarak köle haline gelmesinin tarihte Devlet kavramının oluştuğu dönemde ortaya çıktığını ileri sürmektedir.

Tarih öncesinde ilk dönemlerde kadının ve erkeğin görevlerini sürdürmesi ve yaptıkları işlere karşılıklı olarak saygı duyulması özellikle anaerkil inanış döneminde kadını erkekten öncelikli konuma getirmiştir. Öncelikli konumda olan kadın, soy zincirinin sayıldığı taraf haline gelmiş ve evlilikten doğan çocuklarda annenin kabilesine ait olmuştur. Sonraki dönemlerde demir ve bakır keşifleri, bu ürünler ile silah ve çeşitli aletlerin yapılması, savaşların başlangıcı ve tüm bunlarda erkeğin ön planda olması kadının konumuna karşı erkeği öne taşımıştır. Toplumsal algıda görülen konum değişikliği ile erkek önemli hale gelmiş ve kadının yaptığı faaliyetler, iş bölümleri ile ev içerisindeki görevleri önemsiz –basit bir hal olarak görülmeye başlanmıştır [33].

İdeolojiler, cinsiyetlerin eşitliği ile ilgili olarak toplumları ayrımcı yaklaşımlara yöneltebileceği gibi cinsiyet eşitliğini savunan düşünceler ve farklı uygulamalarda görülmektedir. Örneğin, ayrımcılığın geniş toplumlara yayılması hukuki düzenlemeleri kaçınılmaz kılmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan “Feminist Hukuk Teorisi” ile kadınlar ve adalet arasındaki anlayışların geliştirilerek fikirlerin oluşturulduğu, uzmanlar ve akademik düşünürlerin katılımı ile entelektüel oluşum kadınlara yönelik pozitif ayrımcılığa bürünmüştür. Bu teoride meydana gelen gelişmeler, insanlar, şirketler veya devlet tarafından dikkate alınması ile toplumlarda yaşanan eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına olanak tanımaktadır[34]. Hukuk alanında bir başka anlayışta “Feminizm ve Aile Hukuku” kavramı ile oluşmuş ve bu doğrultuda taraflara yaklaşmaktadır[35].

[32] Halim Yeşil, **Kadın Sorunu Üzerine Yazılar**, 1. Baskı, Dönüşüm Yayınları, İstanbul,1991,s.72
[33]Sibel Özbudun, ***Marksizm ve Kadın***: Emek, Aşk, Aile, Marksist Öğreti Dizisi, Tekin Yayınevi,2015.
[34]Genevieve R. Pinter, “Feminist Legal Theory”, Editor: James D. Wright, ***International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences,*** Second Edition,2015, pp. 918-925, https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.86032-8 (Erişim Tarihi: 17.03.2019)
[35]Katharine T. Bartlett, “Feminism and Family Law”, ***Family Law Quaterly***, 33 (3), 1999, p. 475-500, https://www.jstor.org/stable/25740221 (Erişim Tarihi: 17.03.2019)

Hukuk alanında görülen değişimler tıbbi bilimlere de yansımıştır. Feminist düşünceler sonrasında tıbbi bilimlerde "Feminist Tedavi" kavramı ortaya çıkmış ve ailenin sağlıklı olması adına tedavi edilmesi gibi farklı branşlarda görev vermiştir[36]. Psikoloji alanında verilen desteklerde, aile üyelerinde öz yönetimi arttırıcı özellik göstermiş ve davranışları incelenerek uygun tedavi yöntemleri uygulanmıştır[37].

Ailenin önemi, feminist yaklaşımın bilim alanlarına (hukuk, tıp, vb.) dahil olması düşünürleri harekete geçirmiştir. Marx, aile içerisinde miras ve mal-mülk paylaşımlarında yaşanan sorunlar, kadın ve erkek arasında meydana gelen ayrımcılıklar karşısında komünizm gerekliliğini öne sürmüştür. Ataerkil anlayışa sahip toplumlarda gayrimenkul paylaşımında görülen kadının ayrımcılığı; katının toplum içerisindeki konumunu her geçen gün erkeğe oranla aşağılara çekmiştir. Özel mülklerin paylaşımına karşın komünizm yer alarak bu anlayış içerisinde erkek ile kadın ayrı düşünülmeyerek özgün taraflar olarak görülmektedir[38].

İdeolojilere bakıldığında aile yapısının özellikleri, toplumun gidişatlarına etkide bulunması ve toplumsal cinsiyeti etkilemesinde feminizmin önemi görülmektedir. Kadınların toplumsal anlamda haklarının savunulması, aile yapılarının (görevler, vb.) biçimlendirilmesi ve tarafların bakış açıları bakımından iki ayrı gelişim hareketi bulunan feminizm;

- 18 yüzyılda (1789) Fransız Devrimi'nin ortaya çıkması ile kadına yönelik ayrımcı yaklaşımlara karşı çıkmak üzere İngiltere'de görülen ve kadınların siyasi, ekonomik eşitlik sahibi olması ve haklarının kısıtlanmaması gerektiği savunulması[39]
- 19. yüzyıl ortalarında ortaya çıkmıştır. Feminizm ile ilgili olarak ilk organize harekete baktığımızda 1848 yılı göze çarpmaktadır. New York'ta 1848 yılı Temmuz ayında yayınlanan Seneca Falls Deklerasyonu bu hareketin başlangıç noktası olup kadınların politika alanında siyasi güçlenmesini sağlamıştır [40].

[36]Rachel T Mustin Hare, "A Feminist Approach to Family Therapy", ***Family Process***,17 (2), 1978, p. 181-184, https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1978.00181.x (Erişim Tarihi: 14.03.2019)
[37]Catherine M.Shısslak, , "Family Structure and Effective Health Behavior: The Energized Family", ***Family Process***, 17 (2), 1978, p. 231-238, https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1978.231_5.x (Erişim Tarihi: 14.03.2019)
[38]Marks ve Engels,a.g.e.,25
[39]Cihat Özsöz, "Kültürel Feminist Teori ve Feminist Teorilere Giriş", ***Sosyoloji Notları***, (8), 2008, s. 51-55.
[40]Handan Koç, ***Feminizmin Adı,*** *Feminist*, Sayı: 1, Kadın Çevresi Yayınları,1987, s. 3-34.

Kadın kavramının toplumsal konumunu, ayrımcı davranışlara (aşağılanma, dışlanma, vb.) ve diğer baskılara maruz kalmasını ele alan ve dışlayıcı uygulamalardan kurtulması feminizmin amaçları arasındadır. 19. Yüzyıla gelindiğinde sanayi devrimi ile kadının ayrımcı uygulamalara maruz kalması feminizmin daha organize ve etkin biçimde ortaya çıkmasını sağlamıştır. 19. Yüzyıl öncesine bakıldığında eski dönemlerde (Çin, Yunan vb.) farklı medeniyetlerde feminizm yansımaları görülse de tekil hareketlenme ve organize ol(a)maması sürekliliğini ortadan kaldırmıştır [41].

19. yüzyılda birçok düşünür feminizm, toplumsal cinsiyet ve kadın hakları gibi kavramlara yönelik düşüncelerini öne sürmüş ve toplumlarda bu düşünceleri birçok kişi tarafından benimsenmiştir. 19. yüzyıldan günümüze kadar bu konu ile ilgili bazı çıkarımlara bakıldığında;

- Rostand'a göre kadın ve erkek tanımlaması; "ne diş isaf dişi, ne de erkek saf erkektir; sadece dişi biraz daha fazla dişi, erkek de biraz daha fazla erkektir" [42],
- Wollstonecraft yaptığı çalışmalar sonucunda feminizm adına önem arz eden "Kadın Haklarının Savunması" adlı metni,
- Eagleton , "feminizm, sonraki yıllar adına bir takım kazanımlara ulaşmış ve sonrasında batıda kültür ikliminde çok farklı değişimleri sağlamıştır"[43],
- Koç, yaptığı çalışma, feminizmi tanımlamış ve cinsiyet odaklı sistemin anlaşılmasında önemli imkânlar tanıdığını belirtmiştir. Ayrıca kadınların dışlanarak çeşitli baskılara maruz kalmakta ve bu baskılardan çıkarı olan iki taraf olduğunu, bunların burjuva ve erkek egemenlikleri olduğunu[44],
- Marx ve Angels, toplumların gelişmişlik seviyesinin belirlenmesi adına kadının toplumdaki konumuna bakılarak anlaşılabileceğini[45],
- Atatürk'ün 1923 yılında yaptığı açıklamalarda; toplumda elde edilen başarıların sadece bir cins ile elde edilmesi durumunda o toplumun

[41]Meltem Atan, "Radikal Feminizm: "Kişisel Olan Politiktir" Söyleminde Aile", ***The Journal of Europe-Middle East Social Science Studies***, 1 (2), 2015, s. 1-21

[42]Ney Bensadon, ***Başlangıçtan Günümüze Kadın Hakları***, Çeviri Şirin Tekeli, 2. Baskı, İletişim Yayınları,1994.
[43]Terry Eagleton, ***After Theory***, Peguin Books, London.2014.
[44]Koç,a.g.e.,s.49
[45]Marx ve Angels,a.g.e.,s.75

yarı yarıya zayıflamış olacağı ve toplumların uğradığı başarısızlıklarda esas sebebin kadınlara karşı kusur ve ihmallerin olduğunu

açıklayan kavramlardır [46].

1.5.3. Feminizm ve Türleri

Toplumlarda yaşayış biçimleri, inanışları, coğrafi konumları, yerleşim biçimleri ve diğer özellikleri gibi feminizm anlayışları da farklılık gösterebilmektedir[47]. Tarihsel dönemlerde meydana gelen gelişmeler sonucunda feminizm kavramı da farklı türler ile bu değişime uyum sağlamıştır. Feminizmin türleri, liberal, kültürel, anarşist, Marksist, varoluşçu, radikal, lezbiyen, siyah ve 1980 sonrası feminizm olmak üzere farklı alt bölümlerde incelenebilir [48].

Liberal, klasik veya klasik liberal feminizm olarak da adlandırılabilen yaklaşım birçok feminist düşüncenin öncesinde ortaya çıkmaktadır. Diğer feminizm yaklaşımları çoğunlukla liberal feminizm savlarını irdelemeleri sebebiyle liberal feminizmin öncelikli konuma gelişi kaçınılmaz olmuştur. Bu yaklaşımda kadınların erkeklere nazaran daha fazla hakkının olması ve olanaklarının aynı şekilde temin edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kadınlara yönelik olarak özgürlük, adalet ve eşitlik kavramlarını benimseyen bu yaklaşımda akılcı inancın sonsuz seviyede olup, aydınlanmacı özellik göstermektedir. Liberal feminist yaklaşım erkeklere göre kadınlarında eşit şartlarda yaşamını sürdürmesi, siyasi ve ekonomik bakımdan eşit hakların sağlanmasını savunmaktadır [49].

Kültürel feminizm, liberal feminizmde aydınlanma düşüncesi ile kadının yok sayılmasına neden olan akıl-duygu ayrımından ortaya çıkmıştır. Ayrımın tam anlamıyla kabul edilemeyeceğini ve duygu kavramının kadınlar adına bir özellik-yetenek olarak ifade eden kültürel feminizm bu yönüyle liberal feminizmden oldukça farklılık göstermektedir. Kamusal alan ile rasyonel düşünme yeteneğinin "kadınlara yönelik bir özellik olmadığı" düşüncesinin yanlış olduğunu ve aydınlanmacı düşüncenin (akılcı) kadının duygu kategorisinden çıkarılmasına kültürel feminizm

[46]Kahraman Yusufoğlu, ***Atatürk'ten Hatıralar*** -4: Çağdaş Cumhuriyet Kadını, Yılmaz Basım Yayın ve Dağıtım, İstanbul,2011.
[47]Kemal Bakır, "Emma Goldman'ın Anarşizminde "Kadının Özgürleşme Trajedisi", ***Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi***, (2), 2015, ss. 49-78
[48]Ayşe Sevim, ***Feminizm,*** 1. Baskı, Yayın No: 438, İnsan Yayınları, İstanbul,2005.
[49]Erkan Dikici, "Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri", ***The Journal of Academic Social Science Studies***, (43), 2016, ss. 523-532, http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3100 (Erişim Tarihi: 10.03.2019)

karşı çıkmaktadır. Kadının duygusal anlamda erkeklerle aynı seviye veya daha düşük seviyelerde olmadığını bunların tam tersi biçimde kadınların erkeklerden daha üst seviyede olduğunu ifade etmektedir [50].

Kültürel feminizm, kadının duygusal bakımdan erkeklerden üstün olduğu düşüncelerini ilerleterek erkek ile kadının eşit olmasına yönelik yöntemlerin araştırılmasından ziyade anaerkil rejimin (kadının ön planda ve üstün yetenekli olduğu) oluşturularak mevcutta bulunan ataerkil anlayışın (erkeğin üstün olduğu) kaldırılması gerektiği kültürel feminizmin önemli farklarından birisidir. Kadınlık özelliğinin öğretilmiş çaresizlik, ataerkil toplumlarda bu inanışın baskısı altında kalan bir durum olduğunu savunan bu yaklaşımda kadının erkeklerden farklı özelliklerini tespit edemediklerini ve mevcut haklarını tam anlamıyla unuttuklarını (toplum tarafından unutturulduklarını) belirtilmektedir [51].

Feminizm, kadının toplumsal olarak özgürlüğüne kavuşmasını en somut biçimde problemler ve çözümler haline tespit ederek ön plana çıkarmıştır. Otoriter yapılar, toplumda sadece yönetici özellik göstererek toplumun ihtiyaçlarını ve sorunlarına kulak asmayan tutumlar sergilemiş ve gerek feminizm gerekse diğer düşüncelerin gereksinimlerini dikkate almamıştır.

Otoriter teoriyi kabul etmeyen ve tam tersi yönde düşünceye sahip olan, özgürlüğü benimseyen anarşist düşünce bu noktada feminizm ile karşılaşmış ve anarşist feminizm veya anarko-feminizm kavramı ortaya çıkmıştır. Bu süreçte Emma Goldman'ın faaliyetleri ve anarşist teorilere sahip olması, kadının özgür olmasına yönelik yoğun çabaları feminizmin anarşist bir konum elde etmesini sağlamıştır. Goldman, yaptığı çalışmalarda çoğunlukla toplumun genelinin (kadın erkek ayrımı olmaksızın) ve kadınlarında mevcut ayrımcı uygulamalar karşısında özgürleşmesini hedeflemiştir [52].

Anarşizm ile ilgili bir başka anlayışta, anarşizmin yönetici ve yönetim kademelerinin yok sayılması manasına gelen sosyolojik ve felsefi düşünce biçimidir [53]. Anarşizm de amacın tüm otoriter yapının ortadan kaldırılarak sınır, mülkiyet farklılığı olmayan ve cinsiyet farklılığının gözetilmediği toplum oluşturmak olduğu ileri

[50]Nihat H. Güneş, Feminist Akımlarda Aile, ***Social Sciences Research Journal***, 7 (3), 2018, ss. 142-153
[51]Güneş, a.g.e.,s.145
[52]Bakır, a.g.e.,s.46
[53]William Outhwaite, ***Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü***, İletişim Yayınları, İstanbul,2008,

sürülmektedir. Feminist anarşizm ise bu aşamada devreye girmekle birlikte kadınların görevleri otoriter yapının ortadan kaldırılmasına destek olmaktır. Bunun sebebi ise devletin "erkek" olarak tanımlandığı, devletin erkek olması ile sömürücü, ezen, öldürme özelliği olan devletin örnek alınmasıdır. Bu sebeple feminist yaklaşımların tamamında insanların sömürülerek ezildiği kabulleri bulunmaktadır. Ayrıca anarşist feminizmde kadının söz hakkı tanınması gereken bir birey olduğu ve bu hakkın sağlanmaması durumunda o toplumda gerileme hatta çökme kaçınılmazdır [54].

Sanayi Devrimi'nin kadınların toplumsal yapıda arka planda kalmasına etkileri görülmektedir. Ancak bu olumsuz etkiden farklı olarak Fransız Devrimi, kadınların adalet, özgürlük ve eşitlik bakımından gerekli hakları kazanmalarını savunan anlayışların bir arada toplanmasını sağlamıştır. Fransız Devrimi ortaya çıktığı süreçte "eşitlik, özgürlük, kardeşlik" (égalité, liberteé, fraternité) sloganını benimsemiştir. Farklı anlayışlar bir araya gelerek ve özellikle Goldman'ın Fransız Devrimi'ni anarko-sosyalist ve komünist anlayışla incelemesi anarşist feminizme önemli katkı sağlamıştır [55].

Anarşist feminizm kavramına bakıldığında toplumlarda "anarşist" kelimesi şiddet gibi bir anlamı ifade etmesi olasıdır. Ancak her iki kavramın birbiri ile benzer yönü olmamakla birlikte anarşist düşünce; insan hayatının diğer kavramlardan daha önemli ve değerli olduğunu ve her daim barışın gerekliliğini savunmaktadır. Goldman, anarşist ve şiddet kelimelerinin eş anlamlı olarak anlaşılmasına karşın, anarşist düşünceye sahip bazı kişilerin farklı dönemlerde şiddet olaylarına karışması anarşist düşünce kaynaklı olmayıp, bunun yegane sebebinin toplumlarda bulunan siyasi ve ekonomik eşitsizliklerin fazlalaşması ve şiddetini arttırması bu sebeple tahrik olan bireylerin şiddet eylemine başvurduğunu belirtmektedir [56].

Marksizm, farklı ideolojiler arasında olmakla birlikte ataerkil toplum inancını göz ardı etmektedir. Marksizm anlayışa sahip feministler özellikle 1970'li yıllardan itibaren her iki kavramı birleştirerek Marksist feminizm kavramını uygulamaya çalışmıştır [57]. Özellikle Marx ve Engels, toplumsal analize getirdikleri yaklaşımlar ile feminizme değinmişlerdir. Kapital sistem anlayışının sınıf ayrımından kaynaklanan

[54]Can Başkent, "***Türkiye'de Anarşist Düşünce Tarihi Serisi 5***", Apolitika Dergisi Seçkisi, Propaganda Yayınları,2012.
[55]Bakır,a.g.e.,s.49
[56]Edman Goldman, ***Dans Edemeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir***, Çeviri: Necmi Bayram, İstanbul: Agora Kitaplığı,2006.
[57]Orman,a.g.e.,s.26

eşitsizlikle ilgilenen Marksizm ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri inceleyen feminizmin düşüncelerini birleştirmesi sonucu kadınlara yönelik olarak sömürü ve baskıların ortadan kaldırılarak özgür bireyler olmasını sağlamak Marksist feminizmin çerçevesini belirlemiştir [58].

Kapitalizmin, toplumda üretimi ve ekonomik düzenleri oluştururken tüm bunları cinsiyet ayrımcılığı doğrultusunda ortaya koymakta ve bu süreci tamamen yasal olarak yürütmektedir. Marksist feminizm ise kapitalizmin getirdikleri ile toplum ve benlik kavramları arasında diyalektik bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bu yaklaşım ile ekonomide ücretli çalışmalar, değer üreten emeğin ortaya konulması, yeni nesiller doğurmak, besleyip yetiştirmek için gerekli olan ev işçiliğinin gibi yorucu faaliyetlerin kadınlar tarafından yapıldığını ancak buna rağmen erkeklerden geri planda olduklarını ortaya koymaktadır. Buradan hareketle Marksist feminizm, sosyal güçler ve öznellik arasındaki diyalektik etkileşime girerek bir bilinç oluşturmaktadır [59].

Marksist feminist yaklaşım, etnik, ırksal, sosyo-ekonomik ve sınıfsal özelliklerin kadınlarda kendi aralarında olmak üzere eşitsizlik meydana getirdiğinin kabullenilmesini burgulamaktadır. Sınıf bakımından üst sınıfta bulunan kadınların çoğunlukla baskıların tamamından korunabildikleri fakat alt sınıfta bulunan ve ekonomik bakımdan güçlü olmayan kadınların ise ezilmeye ve baskıya maruz kaldıkları Marksist feminizm tarafından ortaya konulmuştur. Kadınların iş ortamında çalışmalarının düşük ücretle karşılık bulması, işten sonra eve döndüklerinde ise ev işlerinde çalışmayı sürdürdükleri belirtilerek, erkeklerin aynı aşamadan geçerken (ücret farklılığı olmaksızın) iş sonrasında eve döndüklerinde ev işi ile uğraşmayıp dinlenebilmelerinin kadın haklarının kısıtlanmasının göstergesi olduğu ortaya konulmuştur.

Kadınların iş ortamında çalıştıktan sonra eve döndüklerinde yaşadıkları haksızlıklar sadece evde işlere devam etmesi olmayıp bu faaliyetleri her hangi bir ücret almadan ve dinlenmeksizin yürütmeleri de dahil olmaktadır. Dolaysıyla liberal feminizm yaklaşımları bu aşamada yetersiz kalarak,

- Aile yapısının gözden geçirilmesi ve yeniden yapılandırılmasını,

[58]Raha Sheıvarı, ***Marxist Feminism, Edit. Teo T., Encyclopedia of Critical Psychology***, Springer, New York,2014.

[59] Cruz,a.g.e.,s.87

- Aile içindeki çalışma adaletsizliğine yönelik "kölelik" uygulamasının sonlandırılması
- Çocukların yetiştirilmesinde sadece kadının görev almayarak alternatif çözümlerin bulunması, gerektiği Marksist feminizm ile ortaya konulmuştur [60].

Varoluş kavramı, her hangi bir şeyin var olmasını ve nasıl olması gerekiyorsa/nasılsa öyle olmasını ifade etmektedir. Varoluşçu feminizmde, kadın bireysel anlamda şahsi özelliklerini ortaya koyarak kendi benliğini oluşturmasını savunmaktadır. Kadının yüzyıllardır toplumların olumsuz ayrımcılık ve ön yargıları sonucunda gelenek kavramının da bu duruma eklenmesi ile günümüzdeki rollerinin (sürekli ev işleri ile uğraşan, vb.) dayatıldığını varoluşçu feminist yaklaşım ifade etmektedir. 1990'lı yıllarda Simone de Beauvoir'in ortaya koyduğu;

- Kadının "aşk" kavramı sonucunda; ev işleri ile uğraşması durumunda varlık olamayacağı,
- Evliliğin, erkeklere oranla kadınları geri plana attığını,
- Kadınların her halükarda meslek sahibi olmaları ve ekonomik bağımsızlıklarını elde etmelerinin zorunlu olduğunu ortaya koymuş ve varoluşçu feminizmin ilerleyişine ve amaçlarına katkıda bulunmuştur [61].

Beauvoir yaptığı çalışmalar ile varoluşçu feminizme önemli katkılar yapmış ve kadınların ayrımcılığa uğrama, dışlanma ve haksızlığa maruz kalma gibi olumsuz yaklaşımlardan kurtulabilmelerinin varoluşçu bir düşünce ile gerçekleşeceğini ifade etmektedir. Beauvoir'e göre bu kurtuluşta;

- Kadınları istenmeyen konumlarda (erkekler veya ev işleri için birer varlık, vb.) tutmaya çalışan yaklaşımları kabul etmeyerek karşı durmak,
- Kadınların "kendi için varlık" olduğunu (erkeklerde olduğu üzere) ortaya koymak,
- Kadına yönelik olarak toplumca belirlenmiş roller ve inanışları dışlayarak; rol ve inanışların yeniden belirlenmesi (özellikle bu mücadele çok zorlu olacağı ve tepki ile karşılaşılacağı bilinmeli)

gerçekleştirilmesi gereken adımlar arasında yer almaktadır. Ayrıca Beauvoir, kadınların ayrımcılığa maruz kalmalarında kadınlara toplumsal olarak verilen rollerin;

[60] Meltem Atan, "Radikal Feminizm: "Kişisel Olan Politiktir" Söyleminde Aile", ***The Journal of Europe-Middle East Social Science Studies***, 1 (2), 2015, s. 1-21

[61]Yasemin Temizarabacı, ***Ütopyanın Kadınları, Kadınların Ütopyası***, Sel Yayıncılık, İstanbul,2005.

seçilememesi, toplumların inanışlarına göre belirlenmesi ve dayatma ile kabul ettirilmesinden kaynaklandığını savunmaktadır [62].

Radikal feminizm, 1960'ların son dönemlerinde bir grup kadınların çabaları ile Boston ve New York'ta geliştirilmiştir. Sonraki yıllarda İskandinav ülkeleri ve ABD arasında gidip gelen bu akım, Marksist ve liberal feminizmin kadın haklarının savunulmasında yetersiz kaldığını belirterek oluşturulmuştur. Josephine Donovan yaptığı açıklama da ataerkil veya erkeğin egemen olmasının kadınlarda baskı oluşturarak geri plana atılmasına neden olmuş ve kapitalist uygulamalar bu duruma katkı sağlamamıştır. Ayrıca Donavan, kadınların kendilerine yönelik olarak yapılan ayrımcılıklara karşı koymaları gerektiğini ifade etmektedir [63].

Radikal feminizme kadınsal özelliklere değer yüklenmesi temeline kurulmaktadır. Bu doğrultuda erkeklerden farklı olan kadınların grup içerisindeki diğer insanlar ile olan ilişkilerindeki tecrübeyle çatışmaların çözümlemesinde daha başarılı olduğu öne sürülmektedir. Her iki cins arasında farklılık olduğunu belirten radikal feminizm, farklılıkların sadece kültürel veya sosyal yapılardan kaynaklanmadığını bunlara ek olarak biyolojik bir farklılığın da olduğunu belirtmektedir. Bu varsayıma karşın radikal feminizmi benimseyen birçok kişi, kadın erkek arasındaki farklılığın kültürel sebepli olduğunu düşünmektedir [64].

Radikal feminizmi benimseyenler, kadın bedenini sömürmeye yönelik davranışlara karşı çıkmakla birlikte bu doğrultuda mücadele etmişlerdir. Kadın bedenine odaklanan radikal feminizmde cinsiyete yönelik ayrımcılıklarda kadınların sadece kadın olmalarından dolayı erkeklerin dışlayıcı davranışlarına maruz kaldıklarını bu davranışlarda ırk, sınıf veya etnik farklılıkların etkili olmadığı düşünülmektedir.

Radikal feminizme göre insanların birbirileri ile olan çatışmalarının en baskın sebebi cinsiyet merkezli çatışmalardır. Toplumsal bakımdan kalıcı-kurumsal yapı kazanan cinsiyet kavramı kadının ayrımcı davranışlara maruz kalmasına sebep olmaktadır. Bunun nedeni ise toplumlarda benimsenen ataerkil anlayışın olmasıdır. Radikal feministler, toplumlarda yapmış oldukları incelemelerde emek piyasasında

[62]Zekiye Demir, ***Modern ve Postmodern Feminizm***, İz Yayıncılık, İstanbul,1997.
[63]Sevim,a.g.e.,s.79
[64]Fazlı Doğan ve Duygu Özlük, "Feminist Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası İlişkiler Eleştirisi: Cinsiyet, Devlet ve Güvenlik", ***Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi***, (16), 2016, s. 53-70

görülen eşitsiz davranışları önemsememiştir. Dolaylı olarak incelenen emek piyasasında, toplumsal cinsiyet cinsel kaynaklı taciz daha fazla incelenmiştir. İncelemeler sonrasında iş yerlerinde görülen cinsel tacizlerde kadınların mağdur oldukları, taciz davranışları sebebi ile kadınlar iş kaybı yaşadıkları belirtilmektedir [65].

Feminist yaklaşımların birçoğu özellikle 1970'lerde birbirilerini eleştirerek kendilerinin cinsiyet ayrımcılığına daha fazla hitap ettiğini belirtmektedir. Bu düşüncen bir diğer anlayış lezbiyen feminizmde de görülmekte ve diğer feminist anlayışlar eleştirilmektedir. Lezbiyen feminizme bakıldığında diğer feminist anlayışlarının çıkarımlarında farklı olarak cinsiyet ayrımcılıklarının sebebi; toplumlardaki kalıcı-kurumsal özellik kazanan heteroseksüellik anlayışıdır (Sevim, 2005: 86; Harris, 1996: 4). Bir cinsin karşı cinse duyduğu arzuyu ifade eden heteroseksüel kavramı kadınların ayrımcılığa uğradığı lezbiyen feministlerce öne sürülmektedir. Bu sebeple lezbiyen feminizmde, kadınların sadece hemcinsleri arasındaki dayanışma ile benlik kazanabilecekleri anlayışı hâkimdir [66].

Lezbiyen feminizmin ilk temel bildirisi bir gurup kadın tarafından 1970-1980 döneminde New York'ta hazırlanmıştır. Bu bildiri haricinde farklı bildirilerde göze çarpmaktadır. Örneğin Martha Shelley, lezbiyen kavramının bağımsız bir kadın modeli şeklinde algılanması gerektiği ve bu hareketin kadınlarda özgürleşme hareketinin temeli olduğunu ifade etmektedir. Erkeğin egemen olduğu toplumlarda lezbiyen anlayışın adeta akıl sağlığı işareti olduğu Shelley tarafından ayrıca belirtilmektedir. Ayrıca lezbiyen olduğunu belirten şair Elsa Gidlow'da benzer doğrultuda, kadınların kendilerini ve birbirini sevmeyi öğrenmesi ve erkeklerden bağımsız ve güçlü olunması ile erkeklere karşı daha başarılı mücadele edilebileceğini savunmaktadır.

Siyah feminizm, 1970'lerin sonlarında ortaya çıkmakla birlikte, temel amacının siyahi feministlerin kendilerinin diğer feminist yaklaşımlarda savunulmadığı ve bu sebeple siyahi feminizm anlayışının kaçınılmaz olduğu ortaya çıkmıştır (Harris, 1996: 10). Siyahi feminizmde sömürge ilişkileri, kültürel farklılık ve ırk gibi kavramları göz ardı eden beyaz tenli kadınları eleştirmektedir. Tüm kadınların erkekler tarafından baskı altına alındığını ancak varlıklı, hakim ırk ve beyaz tenlilerin bu

[65]Yıldız Ecevit, ***Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç, Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi***, Ediyör: Yıldız Ecevit ve Nadide Karkıner, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2307, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2011, s. 3-30
[66]Sevim,a.g.e.,s.86

baskıdan muaf tutuldukları veya daha az baskı altında olduğu siyah feminizm yaklaşımıdır [67].

Siyah tenli kadınlar, feministler ile feminizm yaklaşımlarını yalnızca orta sınıf ile endüstriyel toplumlarda bulunan kadınların problemlerine çözüm aradıkları, sorun olarak sadece ataerkil yapıyı gördükleri sebebiyle eleştirmiştir. Siyahi tenli kadınlara göre, feminizm sadece cinsiyete yönelik ayrımcılıklara karşı durmamalı, bunun yanı sıra sınıfsal konum ve etnik kökene yönelik gerçekleştirilen ayrımcı davranışları da kapsaması gerekmektedir. Siyasi ve politik hakların ve özgürlüklerin feminist mücadelelerde savunulmasını destekleyen siyahi kadınlar, ırk sorununu kapsayan feminizm hareketinin eksikliğini ifade etmiş ve siyahi feminizmin kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir. Irkları ve toplumsal cinsiyet sebebi ile ayrımcılığa uğrayan siyahi kadınlar siyahi feminizm ile sınıf (cinsiyet ve ırk) kavramının da incelenmesi gerektiğini savunmuştur [68].

Siyah tenli kadınların, toplumda yaşadıkları sorunlar, ekonomik olarak düşük seviyede olmaları, beyaz tenli kadınlara göre; daha az kazanması, daha fazla çocuk sahibi olması, daha fazla süre ile yalnız kalması, tacize uğraması, düşük eğitim seviyesi görmesi ve en önemlisi de beyaz tenli kadına hizmetçi veya çocuğuna süt anne olarak zorla hizmet etmesi siyahi feminizmin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Toplumsal olarak görülen bu tür baskılar uzun yıllar siyah tenli kadınları baskı altında tutuş ve feminist yaklaşımlarında bu konuyu görmezden gelmesi siyahi tenli kadınların erkekler ile birlikte beyaz tenlilere karşı "ırk" ve kendi aralarında ise "cinsiyet" mücadeleleri vermeleri siyahi feminizm ile karşılık bulmuştur [69].

Feminist yaklaşımların ortaya çıkış biçimine bakıldığında farklı coğrafi özelliklerde farklı ayrımcılık türlerine göre değişiklik gösterdiği görülmektedir. Lezbiyen, Marksist, Kültürel ve Siyah feminizm türleri bu düşünceyi fazlasıyla doğrulayan yaklaşımlardır. Bireylerin ve özellikle kadınların haklarına yönelik olarak savunulmasını gerekli görmesi ile ortaya çıkan farklı yaklaşımlara İslami, Ekolojik ve Kürt Feminizmleri gibi birçok tür eklenebilir. Ancak tüm bu ifadelerde farklı coğrafyalarda kadınlara bir konuda yapılan baskılar sonrasında o baskı türüne göre gelişen yaklaşımlar dünya geneline yayılım sağlamamaktadır.

[67]Deniz Altınbaş, Feminist Tartışmalarda Liberal Feminizm, ***Kadın Araştırmaları Dergisi***, (9), 2006, s. 21-52
[68]Hatice Çoban Keneş, "Yeni Irkçılığın Bileşeni Olarak Cinsiyetçilik: Irkçılığın Cinsiyetçilikle Eklemlenmesi"***, Fe Dergi,*** 6 (2), 2014, s. 62-73, http://cins.ankara.edu.tr/12_6.pdf (Erişim Tarihi: 22.02.2019)
[69]Sevim,a.g.e.,s.89

Feminist yaklaşımların farklı türlere ayrılması, Marksizm'in gelişmesi ile benzerlik göstermektedir. Batı'da ortaya çıkan Marksizm, sadece bir teoriye dayanmamakla birlikte heterojen yayılım göstermiştir. Diğer bir ifade ile Marksizm, ortaya çıkması sonrasında farklı inanışların etkisinde bırakılarak karmaşık yorumların dahil edilmesine tanıklık etmiştir. Örneğin Ortodoks inanışa sahip bireylerce Ortodoks Marksizm, siyasi veya yapısalcı anlayışa sahip bireyler tarafından siyasal Marksizm ve yapısalcı Marksizm bunlardan bazılarıdır [70].

Feminist anlayışlara bakıldığında aşağıdaki tablonun özetlenmesi söz konusudur. Her bir yaklaşım, tarihin ve toplumun ihtiyaçlarına göre ortaya çıktığı, birçok yaklaşımın Marksist anlayışı benimsediği ve liberal yaklaşım temelinde ilerlediği görülmektedir.

Tablo 1- Feminizm türleri ve yaklaşımlar

Feminizm Türü	İnanış, Yaklaşım ve Eleştiri
Liberal Feminizm	Siyasi, ekonomik bakımdan bağımsız, özgürlük, adalet ve eşit olanakların sağlanması ve akılcı düşünce
Kültürel Feminizm	Kadınlık özelliğinin öğretilmiş çaresizliktir, Ataerkil toplumdan anaerkil topluma geçilmesi Kadınlar duygusal özellik yönünden erkeklerden üstündür (Liberal feminizmde kadınları duygusal anlayışta dışlamasına yönelik)
Anarşist Feminizm	İnsan hayatı her şeyden önemlidir, Cinsiyet farklılığı olmamalı, Kadına tüm alanlarda söz hakkı tanınmalı, aksi takdirde toplum çöker
Marksist Feminizm	Kadınlara yönelik, baskı ve sömürü koşullarının ortadan kaldırılarak özgürleştirmek

[70]İlhan Uzgel, ve Nazan Bedirhanoğlu, "Eleştirel Bir Literatür Değerlendirmesi: Dışlamadan Sınırlı Tanımaya, Uluslararası İlişkiler Kuramları ve Marksizm", ***Uluslararası İlişkiler***, 12 (46), 2015, s. 105-130, http://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2016/06/46-6.pdf (Erişim Tarihi: 22.02.2019)

Varoluşçu Feminizm	Kadın nasıl olması gerekiyorsa öyle olmalı, Kadın kendi benliği ve özellikleri ile yaşamalı,
Radikal Feminizm	Kadının savunulması ve ayrımcılıklardan kurtarılması ile ilgili (Marksist ve Liberal feminizm yaklaşımlarında bulunan) düşünceler yetersizdir, Kadın bedeni sömürülmemelidir Emek piyasasında cinsel taciz kadınların geri planda kalmasına sebep olmaktadır Ataerkil yapı cinsiyet ayrımcılığına sebep olmaktadır
Lezbiyen Feminizm	Toplumsal anlamda heteroseksüelliğin kalıcı hale gelmesi kadınları baskı altına almaktadır. Kadınlar kendi aralarında birbirine destek vermelidir
Siyah Feminizm	Beyaz tenli kadınlar birçok ayrımcılığı görmemektedir Beyaz tenli kadınlar siyah tenli kadınlara göre daha güçlüdür. Beyaz tenli kadın siyah tenli kadını köle olarak görmektedir Kadınlar köken ve sınıflarına göre de ayrımcılığa maruz kalmaktadır ancak beyaz tenli kadınlar bu ayrımdan muaf tutulmaktadır.

Kadınların geri plana itilmesi, farklı ülkelerde değişik yöntemler ile gerçekleşebilmektedir. Bu baskılar arasında akademik camiadan kadınları erkeklerden geri planda tutan yaklaşımlarda görülmektedir. Örneğin Biyoloji alanında akademik kariyeri bulunan ve beyin üzerine araştırmalar yapan Canan (2018) Türkiye'de yayın yapan bir televizyon kanalında katıldığı bir canlı yayında yapmış olduğu açıklamalarda;

- Kadının üç boyutlu algısının gelişmediği ve bu sebeple aracı geri geri park etmede zorluk çektiklerini,

- Ev içerisinde yemeği kadının iyi yaptığını ancak en iyi aşçıların erkek olduğu, bunun sebebininse erkeğin yemeklerde ölçüyü hesap etmesi ve oranlamasında kadından daha iyi olduğu

gibi yaklaşımlar ile toplumsal cinsiyete yönelik erkek ve kadını ayrımlaştıran ve özellikle kadını aşağılayan ifadelerde bulunmuştur [71]. Dolayısı ile kadının toplumu yönlendirici biçimde erkekten geri planda tutulması toplumsal cinsiyeti ve özellikle eşitlik, feminist yaklaşımların önündeki en büyük engeldir [72].

Canan (2018) tarafından kadının araç park etmede erkeğe göre sorunlu olduğuna yönelik benzer açıklamaları basında da görülmektedir. Örneğin Aköz, bir köşe yazısında;

- Bir otomobil reklamındaki "geri geri park etme özelliği" sahnesinde erkek sürücü yerine kadın sürücü kullanılması gerektiği çünkü kadının otomobili geri geri park etmede zorlandığı, kadınların harita kullanarak yön bulmalarının zayıf olduğu ve bu yüzden zorlandıklarını

belirtmiştir [73].

1.6. Toplumsal Rejim

Fransızcadan Türkçeye geçen rejim kavramı, içerisinde bulunulan düzen, düzenleme biçimi veya yönetme anlamına geldiği görülmektedir. Rejim ayrıca, taraflarca yapılan diyet veya perhiz anlamına gelmekle birlikte devletlerde yönetim şekli (parlamenter, cumhuriyet, vb.) anlamlarını da ifade etmektedir [74].

Toplumsal rejim, toplumlarda görülen yönetim biçimleri olarak ifade edilebilmektedir. Diğer bir ifade ile yönetim anlayışının toplum tarafından bir düzen veya devlet yönetimleri tarafından ortaya konulan yönetim anlayışları olarak belirtilebilmektedir. Toplumsal rejim kavramı toplumsal düzen olarak ta ifade edilebilmektedir. İnsanlığın bir arada (topluluklar biçimde) yaşamaya başlaması bir takım toplumsal yapılanmalara olanak tanımıştır. Dinsel kurallar, mitolojik

[71]Asu Maro, ***Pilav Tenceresinde Kopan Fırtına***, 22 Ekim Tarihli Köşe Yazısı,2018, http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/asu-maro/pilav-tenceresinde-kopan-firtina-2764160/ (Erişim Tarihi: 22.02.2019)
[72]Gözde Solak, ***Kadınların 3 Boyutlu Düşünme Yetisi ve Fazlasına Sahip Olduğunun 9 Kanıtı***, 22 Ekim 2018 tarihli köşe yazısı, https://listelist.com/sinan-canan-basarili-kadinlar/ (Erişim Tarihi: 22.02.2019
[73]Emre Aköz, ***'Park edememek' bir kadın sorunudur***, Sabah Gazetesi, 25 Ocak 2008 Tarihli Köşe Yazısı, https://www.sabah.com.tr/yazarlar/akoz/2008/01/25/_park_ edememek__bir_kadin_sorunudur (Erişim Tarihi: 22.03.2019)
[74]Dil Derneği, ***Türkçe Sözlük***, Hazırlayanlar: Sevgi Özel, Afet Kutlu, Sedat Yaşayan, Hülya Küçükaras ve Kamil Özdemir, 3. Baskı, Yayın No: 23, Dil Derneği Yayınları, Ankara,2012.

düşünceler, ahlaki ilkeler, sübjektif değerler, örf ve gelenekler gibi farklı kavramlar normatif düzen etkeni toplumsal düzenin şekillenmesine yön vermiştir [75].

Rejim kavramının toplumsal yapıdaki gelişimine bakıldığında özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) girişimleri ile daha geniş biçimde gündeme geldiği görülmektedir. ABD liderliğinde oluşturulan uluslararası ticaret ve finansal rejimler ve ABD 'başat gücünde' 1970'li yılların son döneminde görülen gerileme rejim kavramın ön plana çıkmasını sağlamıştır. ABD yaşanan bu kayıp ile rejim kavramının daha detaylı ele alınması ve düşünürlerce "Uluslararası Rejimler" kitabının oluşturularak rejim konularındaki farklı makalelerin bu kaynakta toplanmıştır. Bu çalışma sonrasında rejimin uluslararası boyutları sonraki dönemlerde diğer araştırmacılar tarafından ele alınmıştır [76].

Rejim kavramının daha siyasi veya topluma yönelik tanımını özetlemek gerekirse; devleti bir araya getirerek oluşumunu sağlayan siyasi oluşumların tamamıdır. Toplumsal rejim, toplumun hangi yöntemle yönetileceğinin ve yönetimde hangi unsur-şahısların yer alacağı rejimin türüne göre belirlenmektedir [77].

Rejimler uygulanacak toplum ve devlet yönetimlerinin ihtiyaçları doğrultusunda oluşmaktadır. Toplumların yaşayış biçimi, kuralları, diğer toplumlarla iletişim ve ilişkileri rejime göre konumlanmaktadır. Toplumların birbiriyle yakınlaşması veya savaşların görülmesinde yine rejimlerin katkısı önemlidir. Ortak problemlerin daha kurumsal yapılarla çözülmesi adına oluşan rejim, problemlerin türüne göre farklılık gösterebilmektedir. Siyasi rejim, çevresel rejim, c ve ideolojik rejim bu duruma somut örneklerdir [78]. Bu rejim türlerinden bir diğeri de cinsiyete yönelik toplumsal rejimlerdir.

1.6.1. Cinsiyet Rejimi

Toplumsal cinsiyet rejimi, kadın ve erkek arasında bulunan biyolojik farklılıklar olduğunu bunun yanı sıra kültürel ve toplumsal olarak ta farklılaşmaların "toplumlarca oluşturulduğunu" ifade etmektedir.

[75]Ali Şafak Balı, "Hukukun Bilimselliği Sorunu", ***Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi***, Cilt: 12, Sayı: 1-2, 2004,s. 223-237
[76]Sevilay Z. Aksoy, "Rejim Teorileri", ***Uluslararası İlişkiler***, 12 (46), 2015, s. 57-77, http://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2016/06/46-4.pdf (Erişim Tarihi: 22.03.2019)
[77]Yasemin Tosun, ***Rejim ve Rejim Türleri***, Tuic Akademi, 11 Nisan 2014 Tarihli köşe yazısı, http://www.tuicakademi.org/rejim-ve-rejim-turleri/ (Erişim Tarihi: 22.03.2019)
[78]Yasemin Kaya ve Sezgin Kaya, "Uluslararası Rejim Türleri: Çevre Rejimleri ve Etkinliği Üzerine Bir Değerlendirme, Paradoks Ekonomi", ***Sosyoloji ve Politika Dergisi***, 7 (2), 2011,s. 45-62

Cinsiyet rejimi, toplumlarda gelişimini doğrudan etkileyebilmektedir. Tarihte görülen çağların değişimleri ile ilgili olarak kadınlardaki özgürlüğün konumu doğrultusunda belirlenmektedir. Çünkü burada kadının erkek ile güçsüzün güçlüyle ilişkisinde insani doğanın kötülüğe karşı zaferi somut biçimde görülür. Bu sebeple, kadının ayrımcılık ve geride tutulmasına yönelik kurtuluş seviyesi, toplum genelinin kurtuluşu ile doğru orantılıdır. Dolayısı ile cinsiyet rejimi burada devreye girmektedir[79].

Toplumsal cinsiyet kavramı toplumlarca umursanmaksızın kadına yönelik ayrımcılık uygulanmaya devam etmiştir. Aile büyüklerinin vefatı durumunda miras paylaşımları bu ayrımcılıkların uygulandığı bir uygulamadır. Bu ayrıma göre, miras kalan bireylerden kadınlara verilen miras oranı erkeklere verilen miras oranının yarısı olarak uygulanmıştır. Ayrımcılık sadece miras paylaşımlarında görülmemekle birlikte hukuki olaylarda da bu ayrım kendini göstermektedir. Hukuki uygulamalarda görülen şahit gösterme ile ilgili iki şahit gösterilmesi gerektiği ve bunlardan ikisinin de erkek olması görülmektedir. Şahitlerde her iki şahidin erkek olmaması durumunda şahit gösterme işlemi, bir erkek ve iki kadın olmak üzere toplam üç kişi olarak uygulanmıştır. Bu uygulamanın sebebi ise kadının kendine özel sakatlıkları olması ve biyolojik olarak erkeklerin muhakeme, kadınların ise heyecan mizacı ile geliştikleri bu sebeple karınların (olaylar ve fikirler kalbine işlemesi sebebi ile tarafsız olamayacakları) duygusal olarak karar veremeyecekleri öne sürülmektedir [80].

Kadına imkan verilmesi durumunda erkekler kadar özgürlüğü ve başarma şansının olduğu aşikardır. 1987 yılında verilen Nobel ödüllerinin % 81'i, UNESCO'nu 1981-1989 yılları arasında Barış Eğitimi Ödüllerinin % 33'ü (her üç kişiden biri) kadınlara verilmesi (BM, 1991: 37). Bunun örneklerinden bir diğeri ise özellikle erkeklerin ilk akla geldiği dövüş sporlarının boks dalında görülmektedir. Dünya boks turnuvalarında 6 kez dünya şampiyonu olan Hindistanlı kadın boksör Mary Kom kadını "Güçsüz olduğunu söyleme, çünkü sen bir kadınsın" ile tek cümlede özetlemiştir [81]. Kom, kadının tanımını özetlemekle kalmamış yaşamı ile dünya şampiyonluğu ile bunu kainata kanıtlamıştır [82].

---

[79] Marx ve Angels,a.g.e.,s.105

[80] Oral Çalışlar, ***İslamda Kadın ve Cinsellik***, 3. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul,1991.

[81] Milliyet, ***Kadınlar Günü tarihçesi! 8 Mart Dünya Kadınlar Günü mesajları***, 8 Mart 2019 tarihli haber, http://www.milliyet.com.tr/kadinlar-gunu-ilk-ne-zaman-gundem-2839097/ (Erişim tarihi: 22.02.2019)

[82] The Economic Times, ***Mary Kom ends unbeaten in German training trip***, 7 Mart 2019 tarihli haber, https://economictimes.indiatimes.com/news/sports/mary-kom-ends-unbeaten-in-german-training-trip/articleshow/68305911.cms (Erişim Tarihi: 22.02.2019)

Kadınların, kendilerine olan güvenci ve sağlanan imkanlar sadece spor alanında başarıyı ifade etmemektedir. Boks, olimpiyat, bilimsel yarışmalar daki kadın başarıları bir yana tüm dünya toplumunun kaderini etkileyen farklı bir başarı ise "tarım" üzerinedir. Yapılan araştırmalar sonrasında dünyada tarımın kadınlar tarafından keşfedildiği tahmin edilmektedir. Avcılık devrinde, toplumda avcılığı üstlenen erkekler olurken, mağarada yaşayan kadınlar doğada yetişen meyve ve tahılları toplamış ve gıda olarak tüketimini sağlamıştır. Sonraki zamanlarda ise bitkilerin tohumları ayrılarak toprağa ekildikleri ve tarımın başlangıcının bu doğrultuda olduğu tahmin edilmektedir. Kadının başarısı sadece sportif başarılar veya tarımın bulunması ile kalmayıp;

- Çömlek yapım işleri,
- Çanak yapım işleri
- Dokumacılık
- Dikiş işleri
- Tahta ve hasır ürün işleri,
- Tahta ve hasır ürünler ile ev yapımı,

yine kadınlar ile ortaya konulmuş ve günümüze kadar ulaşabilmiş meslekler arasındadır [83].

Toplumsal ayrımcılık, kadını birçok ülkede yasa dışı davranışlara maruz kalmaya maruz bırakmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından yayınlanan raporda (1991: 19) bu durum görülmekte olup, 1970 ve 1990 yılları arasında yapılan araştırmada farklı kıtalarda bulunan ülkelerde kadına yönelik cinsel taciz, tecavüz, aile içi şiddet ve cinayete kurban gittikleri somut biçimde görülmektedir. Aşağıdaki tablo bunu özetlemektedir.

Tablo 2- Çeşitli Ülkelerde Kadına yönelik yasa dışı davranışların görülme durumu (1970-1990)[84]

Ülkeler	Aile İçi Şiddet	Aile İçi Cinayet	Cinsel Taciz veya Tecavüz
Avustralya	Görüldü	Görüldü	Görülmedi

[83] Meb, Tarih Boyunca ***Türk Kadınının Hak ve Görevleri, Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması***, 4. Baskı, Atatürk Kitapları Dizisi, Yayın No: 3, 1982,Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

[84] BM, ***Dünya Kadınları 1970-1990 Yönelim ve İstatistikler, Sosyal İstatistik ve Göstergeler***, Seri: K, No: 8, Birleşmiş Milletler Yayını, New York, 1991.

Avusturya	Görüldü	Görüldü	Görülmedi
Belçika	Görüldü	Görülmedi	Görüldü
Kanada	Görüldü	Görüldü	Görüldü
Finlandiya	Görüldü	Görülmedi	Görüldü
Federal Almanya Cumhuriyeti	Görüldü	Görüldü	Görüldü
Yunanistan	Görüldü	Görüldü	Görüldü
İtalya	Görülmedi	Görülmedi	Görüldü
Portekiz	Görülmedi	Görülmedi	Görüldü
İngiltere	Görüldü	Görülmedi	Görüldü
ABD	Görüldü	Görüldü	Görüldü
Brezilya	Görüldü	Görülmedi	Görüldü
Kolombiya	Görüldü	Görülmedi	Görüldü
Hindistan	Görüldü	Görüldü	Görüldü
Tayland	Görüldü	Görüldü	Görülmedi

Kadına karşı şiddetin farklı çeşitleri BM (1991) tarafından yayınlanan raporda ortaya konmuş olmasına rağmen yıllar sonraki veriler farklılık göstermemiştir. Aşağıdaki haritaya bakıldığında ülkelere göre 2011 yılı verilerinde dünya genelinde yaşanan tecavüz olayları görülmektedir. Tablo 1 ve Harita 1 farklı yıllarda olmasına rağmen tecavüz incelemesi yapıldığında farklı ülkelerde görülme yaygınlık kazanmış ve birçok ülkede (Ermenistan ve Azerbaycan dışında) bu yasa dışı olay görülmüştür.[85]

[85] Sara De Vido, ***Women's Rights and Gender Equality in Europe and Asia***, In: Nakanishi Y. (eds) Contemporary Issues in Human Rights Law. Springer, Singapore, 2017, pp. 143-167, https://doi.org/10.1007/978-981-10-6129-5_8 (Erişim Tarihi: 15.04.2019)

Harita 1- Dünya Ülkelerinde Görülen Tecavüz Oranları (2011)[86]

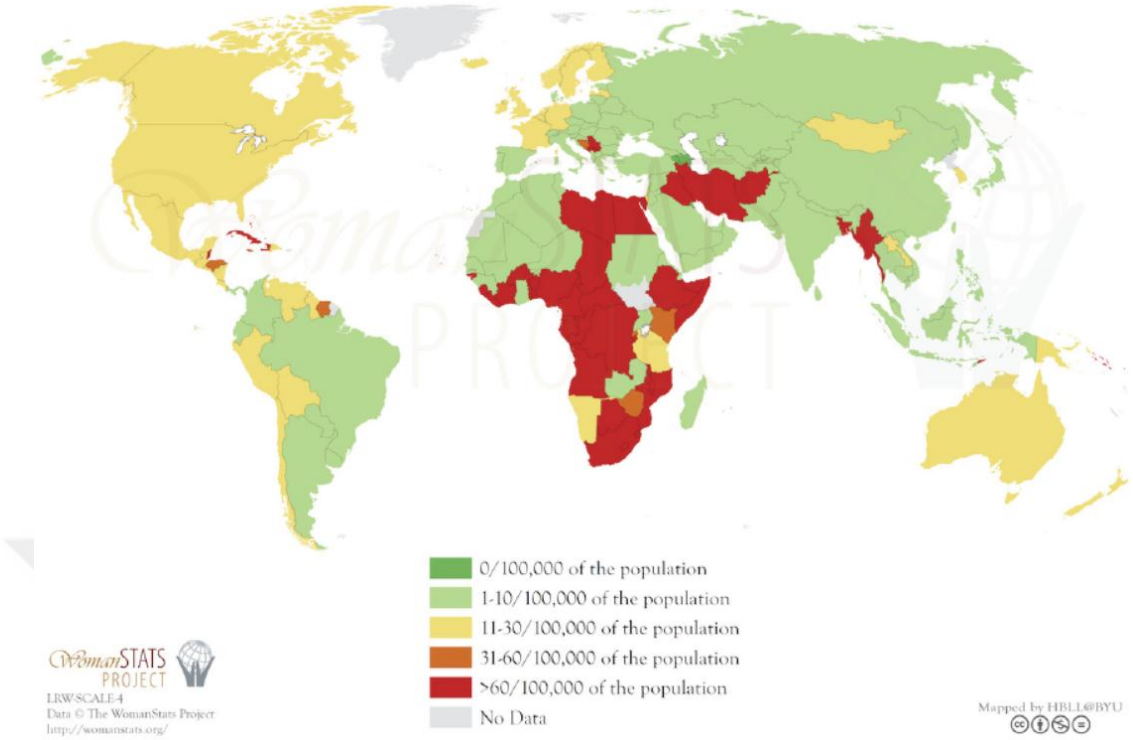

Toplumlarda görülen kadına yönelik şiddet olaylarının farklı ülkelerde görülmesi, yıllar geçmesine rağmen değişmemiştir. Farklı tarihlerde birçok ülkede kadına yönelik şiddet eylemleri görülmektedir. Kadınlar toplumlarca aşağılanması dışlanması cinsiyet rejiminin önemini ortaya koymaktadır. Kadının, cinsiyet rejiminin olmadığı toplumlarda en ağır koşullarda yaşamını sürdüreceği ve insanlık dışı davranışlara maruz kalabileceği aşikârdır. Buna somut bir örnek Libya'da kamplarda tutuklu olarak kalan ve sonrasında Türkiye-Yunanistan üzerinden İtalya'ya yasa dışı yollarla giden kadın mülteciler verilebilecektir. Kadın göçmenler İtalya'ya gittiklerinde doktorlar tarafından yapılan incelemelerde bazılarının hamile oldukları ve bazılarının HIV virüsü taşıdıkları tespit edilmiştir. Bu durum genel sağlık sorunu ve biyolojik konu olarak algılanabilir. Ancak bu kadınlar ile ilgili çalışmalar detaylandırıldığında mülteci kadınların "mülteci" sıfatı ile tutuklu kaldıkları cezaevlerinde cinsel istismara uğradıkları ve bu olayın farklı kişilerce defalarca tekrarlandığı belirlenmiştir [87].Bu durum dünya üzerinde sadece bir ülke veya toplumdaki olayı ortaya koymaktan

[86] Polis Akademisi Başkanlığı, ***Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele, Konferans Sonuç Raporu***, No: 53, Rapor No: 15,2018, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, https://www.pa.edu.tr/Upload/editor /files/aile-ici-ve- kadina- karsi-siddetle- mucadele.pdf (Erişim Tarihi: 15.01.2019)

[87]Barbara, Giussy, Collini, Federica, Cattaneo, Cristina, Marasciuolo, Laura, Chiappa, Laura, Fedele, Luigi And Kustermann, Alessandra, "Sexual violence and unwanted pregnancies in migrant women", ***The Lancet Global Health***, 5 (4), 2017, pp. 396-397, https://doi.org/10.1016/S2214-109X(17)30075-X (Erişim Tarihi: 22.03.2019)

farklı olarak cinsiyet rejiminin önemsenmediği durumlarda toplumlarda ortaya çıkabilecek sorunların kısa bir özeti niteliğindedir.

Toplumlarda kadına yönelik şiddet olayları toplumun gelişmişlik seviyelerini etkileyebilmektedir. Çeşitli parametrelerin incelenmesi ile toplumlarda gelişmişlik seviyeleri tespit edilebilmekle birlikte bunlardan biriside kadınların toplumsal konumudur. Marx tarafından yapılan tespite bakıldığında tarihten azda olsa bilgisi olan herkesin; büyük toplumsal değişimlerin kadınlar olmadan gerçekleşmeyeceğini bilmesi gerektiği belirtilmektedir [88].

Cinsiyet ayrımcılığına yönelik uygulama ve anlayışlar sonrasında toplumsal yapıda yeni bir anlayış ve doğru olan bir yaklaşım olarak toplumsal cinsiyet örnek gösterilebilir. Toplumsal cinsiyete yönelik literatür tarandığında ilk yıllarda kadınlara yönelik olarak yapılan ayrımcılıkların ortaya konulması amacıyla birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temalı çalışmalara ek olarak son dönemde erkeklere yönelik araştırmalarda söz konusudur [89].

Tarihte toplumsal cinsiyet ile ilgili araştırma yapıldığında yazılı kaynaklarda kadın ve erkeğin eşit olduğu görülebilmektedir. Buna somut örneklerden birisi de Oğuz Kağan Destanı'nda görülmektedir. Destanda Oğuz Han eşinden bahsederken, karanlık çöktüğünde gökteki aydan veya aydınlıkta parlayan güneşten bile daha parlak bir ışık olarak nitelendirilmektedir [90].

Kadın ve erkeğin cinsiyet yönünden farklı olmasından ziyade toplum içerisindeki konumunun incelenmesi cinsiyet rejimini somut biçimde ifade edebilecektir. Kadın ve erkeğin çocukluk, eğitim, işsizlik ve iş dönemleri ile emeklilik dönemleri somut biçimde farklılık gösterebilmektedir. OECD tarafından yapılan araştırmada bu farklılık aşağıdaki şekilde somut biçimde ifade edilmektedir [91].

[88] Hakim Yeşil, ***Kadın Sorunu Üzerine Yazılar,*** 1. Baskı, Dönüşüm Yayınları, İstanbul,1991,
[89]Tülay Karataş, Türkiye'deki İstihdam Politikalarının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Değerlendirilmesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı, 2018, (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)
[90] Karataş,a.g.e.,s.49
[91]Oecd, ***Gender Brief***, Prepared by the OECD Social Policy Division,2010, http://www.oecd.org/els/family/44720649.pdf (Erişim Tarihi: 22.03.2019)

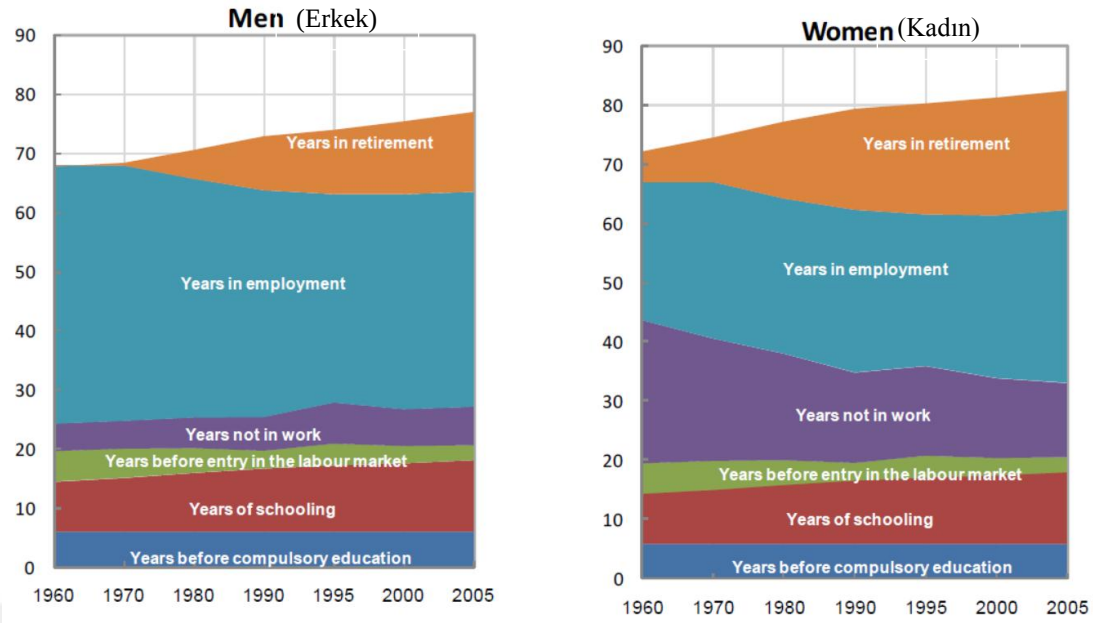

Years in retirement: Emeklilik Dönemi
Years in employment: Çalışma Dönemi
Years not in work: İşsizlik Dönemi
Years before entry in the labour market: İş Gücü Piyasasına Girmeden Önceki Dönem
Years of schooling: Eğitim Dönemi
Years before compulsory education: Zorunlu Eğitim Öncesi Dönem

Şekil 1- Erkek (Men) ve Kadın (Women) arasındaki aynı kavramlarda geçirilen dönemsel farklar

OECD tarafından ortaya konulan çalışmada, cinsiyet rejiminin toplumlardaki değişimi yıllar bazında ifade edilmiştir. Yukarıdaki şekilde kadın ve erkeklerde çocukluk (okul öncesi) eğitim dönemlerinin benzer olduğu ancak farklılıkların sonraki dönemlerde başladığı görülmektedir. Buna göre kadınlar erkeklere oranla daha fazla işsizlik döneminde kaldıkları iş yaşamında da benzer biçimde farklılık olduğu gözlenmektedir. Cinsiyet rejimlerinin 1960'lardan (özellikle 1995'lerden) itibaren toplumlarda ön plana çıkması grafikte de etki ederek 1995 yılı sonrasında kadınların iş yaşamında daha fazla ve işsizlik dönemlerinde daha kısa sürelerde kaldığı gözlenmektedir. Gelişmeler ile ilgili olumlu özellikler ise kadının emeklilik dönemlerinin artmasıdır.

Oğlan veya kız bebek olarak doğan sonraki yıllarda toplumsal sebeplerle erkek ve kadına dönüşmeleri "sosyalleşme" kelimesi ile ifade edilmemelidir. Bu durum toplumlarda cinsiyet rejimleri sebebi ile meydana geldiği ve kompleks bir yapıda olduğunun ifadesidir. Günümüze gelindiğinde, kadınlar tarafından kabul

edilmeyerek karşı çıkılan ve bu sebeple mücadele edilme zorundalığı olan problemlerin birçoğu toplumsal cinsiyet rejimi ile bağlantılıdır. İnsanlarda, biyolojik olarak farklılığa sahip cinsiyetten farklı olarak;

- Toplumdan topluma değişebilen
- Konumu kültürel ve toplumsal bakımdan belirlenen,
- Tarihsel dönemlerde değişiklik gösterebilen,

cins kimliği veya cinsiyetin konumu cinsiyet rejiminin özellikleri arasındadır. Bu özelliklere ek olarak toplumsal cinsiyet, sadece cinsiyetler arası farklılık olduğunu ifade etmekle kalmayıp cinslerin birbiri arasında eşitsiz güç ilişkilerini de ifade etmektedir [92].

1.6.2. Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet

Türkçeye Arapçadan (cinsiyyet) geçen cinsiyet kavramı, bireylerin özellikleri bakımından farklılığı tanımlayan kavramdır [93]. Ancak cinsiyet kavramının Türkçede kullanımına bakıldığında toplumsal cinsiyeti ifade edici biçimde kullanıldığı da söylenebilir. Bu kullanımın toplumsal cinsiyet yapısının yaygın olarak kullanılmaması ve toplumsal cinsiyet teriminin cinsiyet bakımından ayrım yapılması amacı ile de kullanılmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Bu tür ayrımın belirtildiği kelimelerin Türk Dili'ne önceki dönemlerde girmemiş olması, toplumun cinsiyet kavramını; insanlarda gerek toplumsal gerekse biyolojik bakımdan ayrım yapmaması ile açıklanabilmektedir. Dünya ülkelerinde olduğu üzere Türkiye'de de bu kavramların ayrımının yapılması yeni gelişmeler arasındadır. Öyle ki dünya literatürüne bakıldığında toplumsal cinsiyet kavramının 1970'li yıllarda başladığı ve en fazla çalışmanın ise 1990'lı yıllardan günümüze gerçekleştirildiği görülmektedir [94].

Bireyler biyolojik bakımdan kadın ve erkek olmak üzere ayrılmaktadır. Buna benzer bir ayrımda toplum yaşamında yapılmakta ve kadınların evde 'köle' olarak görülmesi birçok toplumda uzun yıllar süre gelmiştir. Ailede cinsiyet odaklı iş ve gelir dağılımları, hiyerarşik davranışlar (kadının erkeğe her zaman hizmet ve itaat etmesi gerektiği, vb.) toplumun 'normal' olarak algıladığı eşitsizliklerdir.

---

[92] Şevket Ökten, "Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni", ***Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi***, 2 (8), 2009, s. 302-312

[93] Tdk, Güncel Türkçe Sözlük, 'Cinsiyet', http://www. tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c70571d228af1.00602412 (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

[94] Zehra Y. Dökmen, ***Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar***, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2010.

İnsanlar doğum ile birlikte erkek yada kadın olarak nitelendirilmiş statüye sahip olsa da cinsiyet arasındaki farklılık, yeni doğan bir bebek için bedendeki fiziki özellikten başka bir şey değildir. Cinsiyet, yeni doğan bir bebeğin toplum içerisinde; örf, adet, kültür, çevresel ve sosyal yaşantılar ile gelişmekte, kadın ve erkek olmayla ilgili davranış, rol, sorumluluk ve özellikler ile deneyimlenen yaşantıda bireylerin giydiği bir elbiseye bürünmekte ve bu durumda toplumsal cinsiyet kavramı oluşmaktadır. Ancak bu kavramı ifade etme adına uzun yıllar her hangi bir terim kullanılmadığı görülmektedir. Özellikle yaşanan cinsiyet farklılaştırmalarının ortaya konulması Yurt dışı literatürde 'gender' olarak ele alınırken, Türkçeye bu kavram "toplumsal cinsiyet" olarak yerleşmiştir [95].

Cinsiyet konusunda eşitsizliklerin nitelendirilerek ortaya çıkarılması toplumsal cinsiyet odaklı araştırma ve incelemeler önemli role sahiptir. Bu sebeple, toplumsal cinsiyet kavramı; aile içerisinde bulunan ve aile ile bağı bulunmayan kurumlardaki etkileşimleri belirleme adına analitik bir araç görevini üstlenmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet, taraflardaki etkileşimlerin tanımlanarak ortaya konulduğu milat olmaktadır. Toplumsal cinsiyet incelemesine sahip yaklaşım, kadın ve erkek olmanın sosyal açıdan anlaşılması ve bu ayrımın nasıl sağlandığı, kadın ve erkek olmanın ev içerisinde ve dışarısında yer alan tüm faaliyetlerde saklı olduğunu ifade etmektedir [96].

Toplumsal cinsiyet kavramı, çağdaş yapıya bürünmesi birçok felaketin sonrasında gerçekleşmiştir. Felaket olarak adlandırılan olaylar ile toplumsal cinsiyet kavramının her geçen gün baskın hale gelmesi arasında uzun yıllar geçmiştir. Türkiye ve bazı toplumlarda felaket olarak adlandırılacak olaylara baktığımızda ise;

- Hindistan'da eşi ölen ve bu evlilikten çocuğu bulunmayan kadınların yakılarak öldürülmesi (sonraki yıllarda yasaklanan bir adet) (Demircan, 2004: 11),
- Günümüzde Türkiye'de eşi ölen erkeğin bekar, eşi ölen kadının 'dul' olarak adlandırılması,
- Türkiye'de bazı kesimlerce; 'erkek adamın erkek çocuğu olur' söylemi,

[95]Funda Adaçay, ***Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma***, Ekin Yayınevi, Bursa, 2014,s. 3-178.
[96]Saniye Dedeoğlu, "Toplumsal Cinsiyet Rolleri Açısından Türkiye'de Aile ve Kadın Emeği", ***Toplum ve Bilim Dergisi***, (86), 2000, s. 139-170, http://www.birikimdergisi.com/pdf/86.pdf (Erişim Tarihi: 20.02.2019)

- Erkeğin kadına karşı üstün olduğu inancı ile Roma, Mısır, Yunan, Arap ve Avustralya toplumlarında; kabul edilmeyen özellikleri bulunan kız çocuklarının öldürülmesi [97],
- Kız çocuklarının hor görülerek küçümsenmesi ve ikinci sınıf çocuk olarak kabul edilmesi, kız çocuğu olanların bu durumdan utanç duyması, kız çocuklarından kurtulma çabaları [98],
- İşverenlerce kadın çalışanların kadınsal özelliklerden dolayı (doğum izni, vb.) işe alım ve işten çıkarma konularında ayrımcı davranışları [99]

farklı dönemlerde dünya üzerinde görülmüş ve tarihe bir leke olarak geçmiştir.

Toplumsal cinsiyet kavramının belirlenebilmesi ve özellikle Türkiye'de bu kavramın ele alınması toplum tarafından orta davranışlar ve eğitim sistemlerinin incelenmesi ile söz konusu olabilecektir. Toplumsal hareketlerde toplumun hangi rejimleri uyguladığı görülerek cinsiyet rejiminin konumu belirlenebilecektir. Eğitim sistemlerinde rejimin belirlenmesi ise gelecek nesillerin yetiştirilmesi, (başta zorunlu eğitim olmak üzere) eğitim sisteminden geçen öğrencilerin sonraki yılların yetişkinleri olma durumu ve toplumsal algıların sürdürülmesi, değiştirilmesi veya geliştirilmesinde rol oynayacak olmalarıdır.

Kadının ayrımcılık ve geride tutulması toplumun kurtuluşuna etki edebilmektedir. Türkiye'de toplumsal rejimin konumunun belirlenmesi adına savaşlarda yürütülen politikalar ve davranışların incelenmesi buna örnek teşkil edebilecektir. 1915 yılında başlayan Çanakkale Savaşı'nda bunun somut örneği görülebilmektedir. Cephe ve cephe gerisi olmak üzere farklı konumlarda var olan gücü ile erkek askerlere destek veren kadın, silah tutmaktan çekinmemiş ve cephenin ön saflarında erkek askerler ile omuz omuza düşmana karşı savaşmıştır. Üstelik bu durum İngiliz, Yeni Zelanda ve Avustralya arşivlerinde de görülmektedir. Sadece cephede silah kullanmakla kalmayan kadınlar orduya; ekonomik, askeri, kültürel ve sosyal alanlarda yürüttükleri çalışmalar ile destek olmuştur. Böylece yeni

[97] Adnan Demircan, "Câhiliyye Araplarında Kız Çocuklarını Gömerek Öldürme Âdeti", ***İstem Dergisi***, (3), 2004, s. 9-29, http://dergipark.gov.tr/download/article-file/260611 (Erişim Tarihi: 17.02.2019)
[98] Orhan Yılmaz, Hadis/Sünnet Işığında Kız Çocuklarına Verilen Değer, ***Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi***, 4 (8), 2017, s. 173-197, http://dergipark.gov.tr/download/article-file/320998 (Erişim Tarihi: 17.02.2019)
[99] Ali Murat Alparslan vd., "İşletmelerde Cinsiyet Ayrımcılığı Ve Kadın Çalışanların Sorunları", ***MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, 2 (3), 2015,s. 66-81, http://dergipark.gov.tr/download/article-file/231905 (Erişim Tarihi: 17.02.2019)

Türk Devleti ve milli mücadelede kadının da aktif rol oynayacağı ortaya konulmuştur [100].

Kadın sadece ev yaşamında önemli rol almayıp, toplumun milli mücadelelerinde de görev almıştır. Kadınlar 19-21'li yaşlarında savaşta görev alarak, cephede keskin nişancı görevini üstlenmiş, birçok düşman askerini etkisiz hale getirmiştir. Bu keskin nişancı kadınlardan 1915 yılında Çanakkale Anarfartalar Cephesi'nde savaşanlardan birisi (düşman askeri bu kişinin isim bilgilerini belirtmemiştir) düşman tarafından şehit edildiğinde vücudunda 52 kurşun yarası görülmüştür. Kamuflaj olan, vücudunu yeşil elbise ve boyalar ile mevcut doğaya uyarlayan Türk kadınları kendilerini kamuflenin yanı sıra erkek kılığına girerek ve erkek ismi ile cephede kadın olduğu bilinmenden savaşmıştır. Toplumda en az erkekler kadar önemli konumda olan kadınlar, Türkiye'de Osmanlı döneminde önemsenerek çeşitli görevlerde bulunmuştur. Hilal-i Ahmer Cemiyeti olan yardımlaşma kuruluşunda Mart 1912'de kadınlara yönelik ayrı birim oluşturulmuş (Hilal-i Ahmet Cemiyeti Hanımlar Merkezi) ve kadınlar bu birim ile taşralarda sağlık müdahalelerinde etkin görev almıştır. Bu oluşumlar sonrası faaliyetler aşağıdaki resimde görüldüğü üzere birçok yaralılarda tıbbi uygulamalara imkan tanımıştır.

Resim 1- Hilal-i Ahmer cemiyeti Hanımlar Merkezi yaralılara müdahale

Savaş yıllarında İstanbul'da belediye tarafından verilen destek ile kadınlara yönelik oluşum ve cemiyetlerin desteği ile çeşitli yapılar (kamu kurumları, okul ve diğer resmi binalar) hastane olarak kullanılmıştır [101]. Kadınların savaşlara olan

[100] Nevin Yazıcı, ***Çanakkale Savaşı'nda Türk Kadınının Rolü,*** Akademik Bakış, 5 (9), 2011,s. 245-264

[101]Lokman Erdemir, ***Çanakkale Savaşı: Siyasi, Askeri ve Sosyal Yönleri***, Gökkubbe Yayınları, İstanbul,2009.

desteği sadece 1915 yılında gerçekleşmemiştir. İstanbul Üsküdar ilçesi mevkiilerinde 1853 yılında başlayan Kırım Savaşı sırasında yaralılara özenle müdahalelerde bulunan bir diğer oluşum da "Lambalı Kadın" (Lady with a Lamp) olarakta bilinen sağlık kuruluşu (Bayan Florence Nightingale öncülüğünde) benzer görevi üstlenmiştir [102].

Kadınların savaşlarda yaralananlara yönelik sağlık müdahalesi uygulamaları sadece Türk toplumunda görülmemiştir. Tarihe bakılacak olursa;

- Amerika'da Clara Barton (Güney-Kuzey bölgelerindeki savaşta),
- İsviçre merkezli Jean Henry Dunant (1859 yılında İtalya ve Fransa arasındaki Solferino'daki savaşta)

kuruluşlar kadınların toplumda önemli rolü olduğu ve bu rolün savaşta yaralılara sağlık müdahalesinde bulunmanın insanlık borcu olduğunu ifade ederek bu uygulamaların hayata geçmesine olanak sağlamıştır.

Türk toplumunda cinsiyet rejimi ile ilgili söylemlere bakıldığında kadının önemi savaşlar ve ülke bağımsızlığı mücadelelerinde görülmektedir. Bunun somut bir göstergesi de Mustafa Kemal Atatürk tarafından dile getirilmiştir. Atatürk 21 Mart 1923 tarihinde Konya'da yaptığı konuşmada [103];

"*Ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar gayret gösterdim diyemez*"

ifadesi ile Türkiye'de cinsiyet rejiminin konumunu ortaya koymuştur.

Türkiye'de cinsiyet rejimi ile ilgili savaşlarda kadının oynadığı rol ve üstlendiği görevler ve Atatürk tarafından yapılan açıklamalar dikkate alındığın cinsiyet yönünden geri plana itilmediği, rejim bakımından ayrımcı yaklaşımlara maruz kalmadığı söylenebilecektir.

Cinsiyet rejiminin Türkiye'deki gelişimine bakıldığında Cumhuriyet'ten günümüze eğitim sistemi, genel olarak ele alınmalıdır. Atatürk eğitim sisteminde yaptığı değişimlerde kadınında erkekler ile aynı şartlarda eğitim görmesini önemsemiştir. Öyle ki yaptığı açıklamalarda Türk toplumu adına fen ve ilimin lazım

[102]Necdet Aysal, ***Çanakkale Muharebeleri'nde Sağlık Hizmetleri ve Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri, Harp Akademileri Komutanlığ***ı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu (28-29 Nisan), Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2015,s. 267-297

[103]Yusufoğlu,a.g.e.,s.81

olduğunu ve bunu hem kadın hem erkeklerde eşit seviyede olması gerektiğini belirtmiştir[104].

Türkiye'de cinsiyet rejimi ile ilgili olarak Atatürk'ün katkıları sadece savaş görevleri ile sınırlı değildir. Atatürk, medeni kanunun yürürlüğe girmesi ve eğitime yönelik uygulamalar ile cinsiyet rejiminin Türkiye'de başlamasını ve adaletli biçimde uygulanmasını sağlamıştır. Medeni kanun yürürlüğe girmesi ve çeşitli düzenlemeler sonucunda [105] ;

- Erkeklerin birden fazla kadınla evlenebilme hakları kaldırılmış,
- Evlilikte kadın ve erkek için yaş sınırı getirilerek çocuk yaşta evlenmelerin önüne geçilmiş,
- Kadınlara boşanma hakkı getirilmiş,[106]
- Evli kadınlarda ekonomik koşulların daha iyi seviyelere getirilmesi ile ilgili düzenlemeler yapılmış,
- Kadının boşanması durumunda çocukları ve kendisinin hakları güvenceye alınmış,
- Miras paylaşımlarında (kadına erkeğin aldığı payın yarısı) uygulamalar düzenlenmiş ve cinsiyet ayrımı kaldırılmış,
- Kadına siyasi haklar verilerek; 3 Nisan 1930 yılında Belediye ve 5 Aralık 1934'te milletvekili seçimlerinde kadın adayların katılması sağlanmış (bu tarihlerde Asya, Amerika ve Avrupa kıtalarında birçok ülkede kadınlara benzer hak verilmemiştir),
- Kadınların erkeklerle aynı şartlarda olacak şekilde eğitim öğretime tabi tutulması

Atatürk'ün başta Türkiye olmak üzere cinsiyet rejiminin tarihsel değişimini sağlamıştır.

Kadına yönelik yaklaşım Türkiye'de bir tarihi hareketin yönünü değiştirmiştir. Günümüzde toplumun birçok kesimi tarafından ilk parti Cumhuriyet Halk Partisi olarak bilinmektedir. Oysa 9 Eylül 1923'te Halk Fıkrası (10.10.1924'te Cumhuriyet

[104]Cemile Burcu Kartal, "Türkiye'de Kadınların İlk Defa Oy Kullandığı 1930 Belediye Seçimlerinde Türk Kadınlar Birliği'nin Faaliyetleri", ***Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***, (2), 2016, s. 165-197.
[105]Ali Rıza Erdem, Atatürk'ün Kadına Ve Kadın Eğitimine Verdiği Önem, ***Belgi Dergisi***, (9), 2015,s. 1266-1277
[106] Marella Bodur Ün, ***Turkey: From Symbols to Actors in the Struggle for Women's Political Rights***. In: Franceschet S., Krook M., Tan N. (eds) The Palgrave Handbook of Women's Political Rights, Gender and Politics. Palgrave Macmillan, London, 2019, https://doi.org/10.1057/978-1-137-59074-9_16 (Erişim Tarihi: 15.03.2019)

Halk Fıkrası ve 09.05.1935'te Cumhuriyet Halk Partisi) adını alan bu partiden (TBMM, 2016; Öncel, 2016) yaklaşık 2 ay önce kurulan ve kurucuları kadın olan Kadınlar Halk Fırkası tarihte geri planda kalmıştır. Kadın Halk Fırkası, 15 Haziran 1923 tarihinde kurularak, parti başkanı önde gelen Türk feminist ve Türkiye'de ilk kadın parti başkanı ünvanı sahibi Nezihe Muhittin'dir. Parti açıkladığı amaçlarında ilk hedefin siyaset değil; kadının toplumdaki önemi ve eğitimi olduğu sonraki süreçlerde ise siyasetin görüleceği ifade edilmektedir. Parti kurulduktan sonra ilgili valiliğe dilekçe ile başvurmuş, ancak valilikten parti kurmaları ile ilgili bir cevap alınamamıştır. Bunun sebebi ise 1923 yılında yürürlüğe giren seçim kanununda sadece erkek Türkler; siyasi olarak seçilebilme veya seçme hakkına sahip olmasıdır. Nezihe Muhittin, yaptığı girişimlerde kadın haklarını savunmuş ve amacından vaz geçmeyerek parti ismini Türk Kadınlar Birliği olarak değiştirerek dernek statüsüne geçmiştir. 1927 yılında yeninden siyasi girişimlere başlayan Nezihe Muhittin ve arkadaşları tepkilerle karşılık bulmuş ve Türk Kadınlar Birliği'nden uzaklaştırılmıştır. Tüm bu faaliyetler ise 3 Nisan 1930 yılında kabul edilecek Belediye Yasası ve yasada; kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkına önemli katkıda bulunmuştur [107].

Atatürk tarafından Belediye Yasası ile Türk kadınına tanın seçme ve seçilme hakkı 1930'lu yıllarda birçok ülkede kadınlara verilmeyen bir hak olup (1985 yılına kadar Kuveyt'te kadınlara siyasi hakkında tanınmaması) bu konuda Türkiye'de cinsiyet rejimi dünya tarihi bakımından önemli yenilikleri ortaya koymuştur. Şüphesiz bu yeniliklerin ortaya konulmasında kadının toplumdaki adaletsizliğine karşın sadece Belediye Kanunu veya Medeni Kanun yürürlüğe konulmamıştır. Bu kanundan farklı olarak Anayasal düzenlemeler, İş Kanunu, Türk Medeni Kanun, Türk Ceza Kanunu gibi düzenlemelerde de değişiklikler gerçekleştirilmiştir [108]. Bu düzenlemeler ile kadının toplumdaki konumu korunması ve ayrımcılıklara karşı önlem alınması amaçlanmıştır.

Cumhuriyet sonrasında kadına yönelik farklı düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu düzenlemelerden birisi de Anayasa'da yer alan 10. Madde de yapılan değişikliktir. 2004 yılında yapılan bu değişiklik, Türkiye'nin AB'nin "eşitliğe anayasal güvence" kavramına uyacağını ifade etmektedir. Yapılan değişiklik ile

[107] Semra Gökçimen, Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, ***Yasama Dergisi***, (10), 2008, s. 5-59.
[108] Nilay Çabuk Kaya, ***Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Eğitim***, 2013, http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP-I/files/img/toplum_cinsiyet_ve_egitim.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2019)

"*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür*"

ifadesi 10. Maddeye dahil edilmiştir. Böylelikle Türkiye, devlet olarak cinsiyet gözeten ayrımcı yaklaşımları dikkate almamakla birlikte, erkek ve kadının tüm alanlarda eşit imkân ve haklara sahip olmasına yönelik uygulamaları gözeteceğine dair taahhüttü vermiştir [109].

Eğitim kurumları, toplumların ideolojilerinin oluşturulduğu veya yeniden yapılandırıldığı yapılardır. Toplum geleceklerine etki eden bu yapılar, işçi, emekçi ve toplumsal cinsiyet kavramları yeniden yapılandırılabilmektedir. Taraflı olarak ve cinsiyetin olumsuz ayrımlarından etkilenen eğitim sistemlerin;

- Düşük gelir seviyeye sahip işçi sınıfı ailelerin kızlarının ev içi işlere,
- Orta sınıf ailelerin kızlarının ise profesyonel iş yaşamına, meslek gruplarına yönlendirdiği tarihte görülen olumsuz bir uygulamadır [110].

Türkiye'de cinsiyet rejiminin eğitim sistemindeki konumuna bakıldığında genel anlamda toplumsal cinsiyete yönelik yaklaşımları olumlu düzeyde sergilediği görülmektedir. Eğitim sisteminde kız ve erkek öğrencilerin aynı sınıfta karma eğitim sistemine tabi tutulması ve bu uygulamanın yaygınlaşması cinsiyet rejiminin önemli göstergeleri arasındadır. Ancak Türkiye eğitim sisteminin tam anlamıyla (tüm yapı ve paydaşlarıyla) ayrımcı ve eşitsiz kavramların olmadığı söylenememektedir. Eğitim sisteminin Atatürk ile birlikte Cumhuriyet sonrasında ortaya konulan dönüştürücü fonksiyonu (kadınlara eşit eğitim, vd.) sürdürmüş ancak etkisini uzun yıllardır bu fonksiyonu zayıflamıştır. Özellikle neoliberal dönemle birlikte daha açık biçimli sınıf sisteminin ön plana çıkması sosyal, ideoloji ve kültürel yeniden üretim işlerlik kazanmıştır.

Cinsiyet rejiminin Türk eğitim sistemindeki gelişimi özellikle 1998 yılında zorunlu eğitimin beş yıldan sekiz yıla çıkarılması ve 2003 yılı sonrası eğitim materyallerinde somut biçimde görülmektedir. Zorunlu eğitim sürelerinin arttırılması, 2003-2009 arası ders kitaplarında cinsiyet rejimi doğrultusunda;

- Kadınlarda esas görevin ev işleri olduğuna yönelik ifadeler öncekilere oranla çok daha düşük seviyelerde,
- Dildeki cinsiyetçi ifadelerin azaltıldığı,

[109] Sevilay Atlama ve Ceyda Özsoy, ***Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği***: Türkiye'nin Karşılaştırmalı Analizi, Uluslar Arası 7. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, 2009,s. 63-77

[110] Fevziye Sayılan, ***Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim***, 1. Baskı, Dipnot Yayınları, Ankara, 2018,s.64

- Önceki yıllarda yaşayan ve halen yaşamakta olan başarılı kadınların daha fazla ifade edilmesi sağlandığı,
- Erkek ile özdeşleştirilen mesleklerde (itfaiye, hakem, vd.) kadın görsellerine yer verildiği

belirlenmiştir. Ancak bu uygulamaların yanı sıra cinsiyetçi yaklaşıma devam eden (örneğin ataerkil toplumu önemseye) eğitim dokümanlarının da halen görüldüğü söz konusudur [111].

Cinsiyet rejiminin Türkiye'de eğitim sisteminde dikkate alınması ile birçok meslek ve iş alanlarında kadınların konum elde edebilmesi, sonraki nesillere örnek olarak cesaretlendirmesi, iyi eğitim almış ve en önemlisi sınıf ayrımı gözetmeksizin tüm kadınların bu sisteme dahil edilmesi sağlanmıştır. Türkiye'de eğitim sisteminde cinsiyet rejimi ile ilgili algının anlaşılabilmesi adına öğrenci sayılarının incelenmesi yerinde olacaktır. İlgili veriler aşağıdaki tabloda cinsiyet oranı olarak (kız öğrencilerin okullaşmasının erkek öğrencilerdeki okullaşma oranı) yer almaktadır.

Tablo 3- Milli Eğitim Bakanlığı Cinsiyet Oranı (2000-2010)[112]

Yıl	İlk Öğretim	Ortaöğretim	Yükseköğretim	Ortalama
2000	89,64	74,41	73,56	79,20
2001	90,71	75,87	75,17	80,58
2002	91,10	72,32	74,33	79,25
2003	91,86	78,01	74,09	81,32
2004	92,33	78,72	74,66	81,90
2005	93,33	78,76	77,20	83,10
2006	94,11	79,65	77,65	83,80
2007	96,39	85,81	78,74	86,98
2008	97,91	88,99	80,08	88,99
2009	98,91	88,59	83,38	90,29

Eğitim kurumlarındaki cinsiyet rejiminin toplumsal Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından açıklanan rapordaki belirtilen eğitime katılım oranlarının toplum

[111] Secbir, ***Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet: İyileşmeler, Problemler, Öneriler, SEÇBİR Ders Kitapları İnceleme Projesi (2011-2012)***, Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi, 2012, http://secbir.org/images/haber/2012/03/dekig-toplumsal-cinsiyet-raporu.pdf (Erişim Tarihi: 22.03.2019)
[112] MEB,a.g.e.,s.10

bakımından ne ifade ettiğinin anlaşılması adına Türkiye'deki nüfus ve cinsiyet oranı rakamlarının incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 4-: Toplam Nüfus ve Cinsiyet Oranı (2007-2010)[113]

Yıllar	Toplam	Erkek	Kadın	Cinsiyet Oranı
2007	70 586 256	35 376 533	35 209 723	99,53
2008	71 517 100	35 901 154	35 615 946	99,21
2009	72 561 312	36 462 470	36 098 842	99,0
2010	73 722 988	37 043 182	36 679 806	99,02

Türkiye'de eğitim sistemi ile ilgili olarak eğitim kurumlarındaki ve Türkiye nüfusunda cinsiyet oranı (kadın/erkek) ortalamalarına bakıldığında aşağıdaki grafik ortaya çıkmaktadır. Grafikte, 2007-2009 yılları arasında nüfus genelinin altında bir performans görülmektedir.

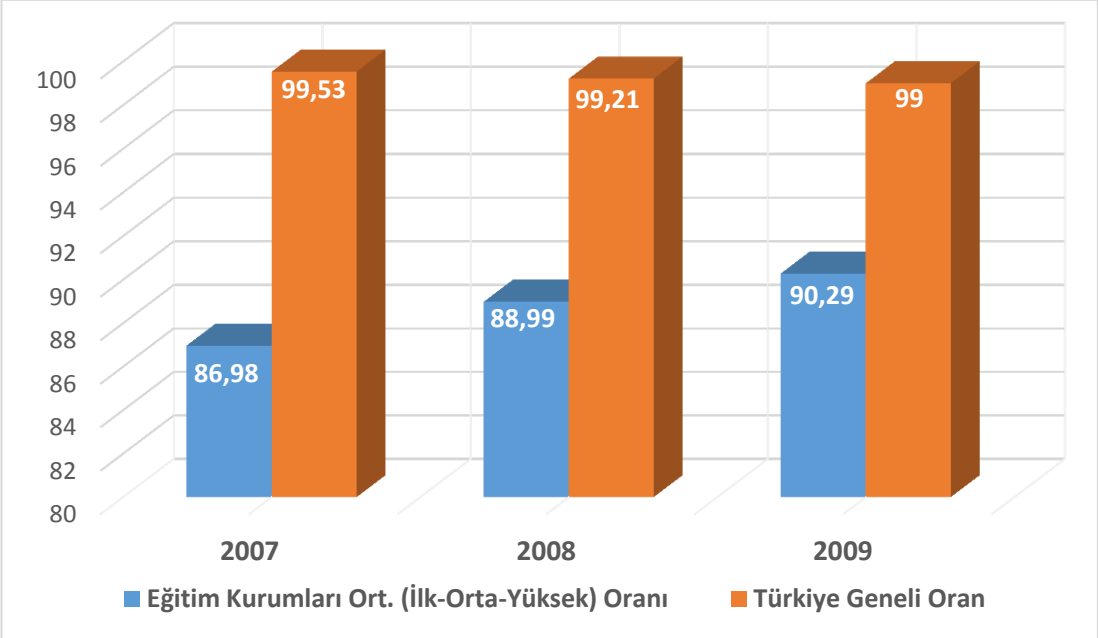

Grafik 1- Eğitim Sistemi ve Türkiye'de Cinsiyet (Kadın/Erkek) Oranı (2007-2009)

1.6.3. Türkiye'de 2010 Yılı Sonrası Cinsiyet Rejimi

Cinsiyet rejimi, özellikle 2010 yılı sonrasında Türkiye yanı sıra farklı ülkelerde değişimlere ve kadının daha etkin ve özgür olmasına olanak tanımıştır. Bu ülkelerden birisi de Mymmar'dır. Mymmar'da cinsiyet rejiminin 2008 yılında meclis

[113]Tüik, ***Yıllara, Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre Nüfus (1935-2018)***, Türkiye İstatistik Kurumu, 2011, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1588 (Erişim Tarihi: 05.02.2019)

oylaması ile değiştirilerek kadınların daha ön plana çıkması sağlanmıştır. Mymmar'da cinsiyet rejimin görülmediği 1953 ve rejimin görüldüğü 2010 yılı sonrası parlemantodaki kadın milletvekilleri sayısı bu farklılığı somut biçimde ortaya koymaktadır. 1953-1956 yılları arasında 375 vekilin bulunduğu mecliste kadın oranı % 0,5 (2 vekil) iken 2012 yılında 664 vekillik mecliste bu rakamın % 4,4'e (29 vekil) yükselmiştir [114]. Dolayısıyla, cinsiyet rejiminin aktif biçimde uygulandığı (uygulanmaya başladığı) toplumlarda kadınlarında ayrımcılıktan kurtularak ön plana çıktığı ve yönetime katıldığı görülmektedir.

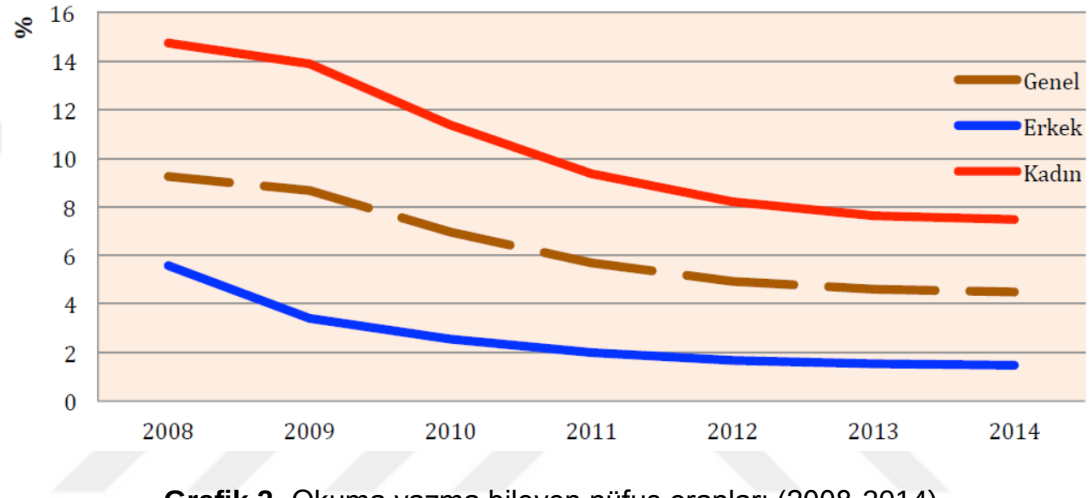

Grafik 2- Okuma yazma bileyen nüfus oranları (2008-2014)

Grafik 2, okuryazarlık bakımından kadının geri planda kaldığını ifade etmektedir. 2008-2014 yılları arasında ki veriler doğrultusunda kadın ve erkek olmak üzere toplumun genelinin okuma yazma bilmeyenlerin oranının azaldması (okuma yazma oranının artması) Türkiye başta olmak üzere toplum adına olumlu bir durumdur. Ancak tüm yıllarda kadınların okuma yazma bilmeme oranlarının toplum geneli ile erkeklerin okuma yazma bilmeme oranlarından daha fazla olduğu görülmüştür.

Türkiye'de cinsiyet rejiminin nüfuz etmediği çeşitli kurum ve yapılarında olduğu aşikardır. Bunun somut örneği aşağıdaki tabloda belirtilmektedir. Verilere göre iş gücüne katılımdan kamu personeli olana, yüksek yargıdan bakanlık görevini yürütenlere kadar birçok alanda kadın azınlık olarak görülmektedir.

[114]Keiko Tosa, "The Democratization of Myanmar from a Gender Perspective", ***Jenda Shigaku***, 9, 2013, p. 23-38, https://doi.org/10.11365/genderhistory.9.23 (Erişim Tarihi: 22.03.2019)

Tablo 5- Türkiye'de Çeşitli Kurum ve Yapılarda Erkek ve Kadın Oranları

İlgili Kurum, Kuruluş veya Birlik	Erkek	Kadın	Oran* (%)
İş Gücüne Katılım (Ekim 2017)	73,5 %	34,3 %	-
İşsizlik (Ekim 2017)	% 8,8	14,6 %	-
İstihdam (Ekim 2017)	67,1 %	29,3 %	-
Meslek Birlikleri ve Odalar; TÜSİAD, TESK, TOBB, TBB, vd. (Kasım 2017)	13	0	0
Kamu Personeli (Eylül 2017)	1.928,153	1.171,819	37,80
Rektör (Kasım 2016)	159	17	9,66
Akademik Pozisyon; Arş. Gör., Öğr. Gör, Yrd. Doç., vd. (Kasım 2017)	88,454	70,029	44,19
Siyasi Parti İl Başkanları AKP, CHP, MHP (Kasım 2017)	236	5	2,11
Yüksek Yargı; Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Askeri Yargıtay, vd. (Kasım 2017)	7	1	14,2
Vali (Kasım 2017)	79	2	2,4
Müsteşarlık; Adalet Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, vd. (Kasım 2017)	24	1	4
Bakan (Kasım 2017)	27	2	7,4
Yerel Yönetimler; Belediye Başkanları, İl-Belediye Meclis Üyeleri (Şubat 2017)	18300	2198	10,7
TBMM (Ocak 2018)	467	75	13,8

*: Kadınların toplam değere oranı

Türkiye'de önde gelen kadın iş insanı sayıları, özel sektör üst düzey yöneticilerinin cinsiyet dağılımları, mevsimlik işçilerdeki cinsiyet dağılımları ve kocaları-nişanlıları tarafından şiddetin her türlüsünü gören-öldürülen kadın sayıları gibi parametrelerin ne anlam ifade ettiğinin somut biçimde anlaşılmasını sağlayabilecektir. Ancak mevcut rakamlarda göz ardı edilecek veya tesadüf olarak adlandırılabilecek seviyede görülmemektedir. Meslek odalarında kadın yönetici (oda

başkanı) olmaması, kadın istihdamının % 30'lar gibi düşük rakamlara yaklaşması vali görevini yürütenlerde kadın oranının % 2,4, siyasi partilerin il yöneticililerinde % 2,1'inin kadın olması bunlardan bazılarıdır.

Dünya genelinde 1970'te bazı feministler, kadınlara karşı yapılan cinsiyet ayrımcılıklarını dünya nüfusunun % 51'i kadın olmasına rağmen kadınların tek azınlık olduğunu belirtmiştir. Kadınların yaşı veya sınıfı fark etmeksizin azınlık oldukları ve bu sebeple feminizmi savunmuştur (Alkan, 2006: 22). Yukarıdaki tablo ve bunlara ek olarak; 1970'lerde ifade edilen bu söylemin Türkiye'de günümüzde de geçerli olabildiği söylenebilir. Şüphesiz bu söylemde kadınlarda okuma yazma bilmeyenlerin oranının diğer okuma yazma bilmeyenlere göre konumu ve yukarıdaki tabloda belirtilen birçok alanda azınlık olmaları 2010 yılı sonrasında Türkiye'nin cinsiyet rejimine ait göstergelerdir[115].

Kadın kavramının çeşitli alanlardaki rakamlarından farklı olarak Türkiye BM ile ortak projeler yürütmekte ve bu doğrultuda kadınların toplumda ayrımcılığa uğramamasını amaçlamaktadır. Bu projelerden birisi olan "Kadın Dostu Kentler" dir. Kadın ve kız çocuklarının toplumsal rollerinin nasıl daha iyi olabileceği, yaşam şartlarının nasıl iyileştirilebileceği bu projenin amaçları arasındadır. Bu amaç ile 2006 yılında 5 il (Nevşehir, Kars, İzmir, İstanbul ve Şanlıurfa) ile başlayıp ilk etabı 2010 yılında tamamlanan projenin ikinci etabı, 2011 yılında başlayıp önceki 5 ile ek olarak 7 il daha (Bursa, Adıyaman, Malatya, Gaziantep, Antalya, Somsun ve Mardin) kadın dostu kent olarak nitelendirilmiş ve böylece toplam 12 il kadın dostu il olarak adlandırılmıştır [116].

Türkiye kadınların konumu bakımından incelendiğinde cinsiyet rejiminin düşük seviyelerde olduğu söylenebilir. Ancak tüm bu rakamlara rağmen "Türkiye'de cinsiyet rejimi kötüye gitmektedir" gibi bir söylem tamamen gerçek olmayacaktır. Bu söylemin her geçen yıl ortadan kalkacağına yönelik uygulamalar bu kavramın anti tezidir. Türkiye'de kamu ve özel kurumlar tarafından yapılan uygulamalardan;

- Eğitimin 1998 yılında zorunlu olarak 8 yıla çıkarılması,
- 2004 yılında AB ile cinsiyet eşitliğine yönelik anlaşmalar (sekizinci uyum planı)

[115]Tuğba Kiper, Aslı Korkut ve Tuğba Üstün Topal, "Mekansal Planlamada Kadın Dostu Kent Yaklaşımı", ***İdil Dergisi***, 5 (26), 2016, s. 1777-1796
[116]Nevin Şenol, V.d, ***Kadın Dostu Kentler, Birleşmiş Milletler Kadın Ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması Ve Geliştirilmesi Ortak Programı***, Ankara,2010.

- 2006 yılında Kadın Dostu Kentler projesinin başlatılması,
- 2011 yılında Kadın Dostu Kentler projesinin ikinci aşamasının başlatılması ve bu doğrultuda il sayısının 12 ye çıkartılması,
- 2012 yılında zorunlu eğitim süresinin 8 yıldan 12 yıla çıkartılması
- Çeşitli alanlarda kadınların Dünya'da ödüle layık görülmesi (Canan Dağdeviren'in 2016 yılında giyilebilir kalp pilini bulan ilk kadın olması ve Harvard Üniversitesi tarafından ödüllendirilmesi, "30 yaş altı 30 bilim insanı" olarak nitelendirilmesi) [117],
- İş adamı kelimesine karşılık "İş kadını" kelimesi yaygınlaşması ve bu doğrultuda çeşitli kurumların kadınlara yönelik organizasyonlar gerçekleştirmesi ve özellikle bu kavramın 2010 yılı sonrası artış göstermesi [118]

bir kaçı olup, kadın kavramının cinsiyet olarak toplumun tüm kesimlerine yayılmasını amaçlamaktadır. Bu uygulamalardan yola çıkılarak Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanı döneminde (öncesinde ve sonrasında) birçok alanda devlete katkısı olan kadın, son yıllarda yeniden ön plana çıktığı ve birçok başarıları ulusal ve uluslararası boyutta elde ettiği görülmektedir.

[117] Cnntürk, ***Giyilebilir kalp pilinin mucidi Canan Dağdeviren'e MIT'den profesörlük teklifi***, 16 Nisan 2016 Tarihli Haber, https://www.cnnturk.com/bilim-teknoloji/bilim/giyilebilir-kalp-pilinin-mucidi-canan-dagdevirene-mitden-profesorluk-teklifi (Erişim Tarihi: 10.02.2019)

[118] Fortuneturkey, ***"Türkiye'nin En Güçlü 50 İş Kadını" açıklandı***, 2 Nisan 2019 tarihli haber, http://www.fortuneturkey.com/turkiyenin-en-guclu-50-is-kadini-aciklaniyor (Erişim Tarihi: 10.03.2019)

İKİNCİ BÖLÜM
CEDAW'IN KABUL EDİLMESİ

Kadınlar ile ilgili ayrımcı yaklaşımlara karşılık kadın-erkek eşitliğini sağlama amacı ile 1946 yılında Kadının Statüsü Komisyonu (KSK), BM tarafından kurulmuştur. KSK'nın başlıca kuruluş amacı ve görevine bakıldığında ise; kadına yönelik hak ve özgürlüklerin geliştirilerek küresel politika haline getirilmesi ve bu doğrultuda gerekli olabilecek sosyal, ekonomik, siyasi ve eğitim alanlarında acil çözüm gereken problemler adına rapor hazırlamak ve önerilerde bulunmaktır [119].

Dünya genelinde birçok kesimde dile getirilen kadına yönelik ayrımcı davranış serzenişleri, BM ve bünyesinde bulunan KSK kuruluşunun bu konuda harekete geçmesini kaçınılmaz kılmıştır. BM, olağan gündem maddelerini görüşme adına toplantılar yürüttüğü sırada aldıkları kararlar ve toplantıların sürdürülmesi ve tüm bu süreçlerde kadınlara yönelik olumlu gelişmelerin ortaya çıkışına öncülük etmiştir. BM, aldığı kararla 1975 yılını "Uluslararası/Dünya Kadın Yılı" olarak adlandırmış ve bunu tüm dünya ülkelerine belirtmiştir. Benzer gelişmeler devam etmiş ve 1976-1985 tarihleri arasında ki süre "Kadın On Yılı" şeklinde adlandırılmıştır [120].

BM tarafından 1975 yılından itibaren ortaya konulan duruş ve faaliyetler ile kadınların maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik problemlerin çözümü amaçlanmıştır. Toplumlarda görülen cinsiyet eşitsizliklerinin engellenmesi, kadınların ekonomik ve toplumsal kalkınmada katılımlarının sağlanması konularında dört ayı "Dünya Kadınlar Konferansı"nı düzenleyen BM, kadın ile ilgili uluslararası algıyı bilinçli biçimde değiştirmeye başlamıştır. Bu doğrultuda ;

- Birinci konferans Mexico City'de (1975),
- İkinci konferans "Kadın On Yılı" sürecinin ilk beş yıllık sürecini değerlendirme adına Kopenhag'da (1980), bu konferans ayrıca "İkinci Dünya Kadın Konferansı" olarak adlandırılmış ve kadınların ayrımcılıklara uğramalarına yönelik hareket planı kabul edilmiş [121]
- Üçüncü konferans "Kadın On Yılı" sürecinin tamamının değerlendirilmesi adına Nairobi'de (1985), bu konferans ayrıca kadın

[119] Yasemin Öz, ***Pekin +20'de küresel düzeyde kadın hakları***, 8 Mayıs tarihli haber, https://tr.boell.org/tr/2015/05/08/pekin-20de-kuresel-duzeyde-kadin-haklari (Erişim Tarihi: 10.04.2019)
[120] Özge Çelik, "Kadınların İnsan Hakları Hareketi", ***Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, 14 (1), 2012, s. 149-170
[121] Ceidizleme, ***BM Pekin+5 Raporu***, 2000, http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/64_1.pdf (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

için eşitlik, kalkınma ve barış konularını kapsamış (Eğitimsen, 2016: 179),

- Dördüncü konferans önceki yıllar ve sonraki yıllarda yapılacakların değerlendirilmesi adına Pekin'de (1995), bu konferansa 189 ülke temsilcisi katılmış ve taahhütler konferansı olarak anılmış (Eğitimsen, 2016: 180)

olduğu görülmektedir.

BM'nin kadın ayrımcılığına yönelik olarak önlem politikası oluşturma adına düzenlediği konferanslar etkisini göstermiştir. BM, 1979 yılında "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" (CEDAW) kabul etmiş ve 1980 yılında düzenlenen ikinci konferansla imza katılımı adına ülkelere sunulmuştur. BM tarafından düzenlenen ikinci konferans ile birlikte CEDAW, 53 ülke tarafından kabul edilmiştir [122]. Sözleşme daha sonra kadın problemleri ve kadınların toplumlarda maruz kaldıkları ayrımcı yaklaşımlarını ele alma amacıyla 1993 yılında Viyana'da "Dünya İnsan Hakları Konferansı"nda gündeme getirilerek katılımcılar tarafından incelenmiştir. BM'nin 1975 yılından itibaren benimsediği ve açıkladığı stratejileri ve girişimleri başarıya ulaşmış ve BM tarafından düzenlenen konferanslar ile Viyana Konferansı sonrasında kadınlar örgütlenerek siyasal alanlara dahil olmuşlardır.

Günümüzde 189 devlet tarafından taraf olunan Cedaw'ın ortaya çıkışına kadar uluslararası alanda kadın ve erkeğin eşitliğine yönelik farklı gelişmeler görülmüştür [123]. Gerçekleşen gelişmeler kronolojik olarak aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

[122] Öz,a.g.e.,s.49

[123] United Nations, 8. "Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Human Rights", Chapter IV, ***Treaty Series***, 1249, 2019, https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20I/Chapter%20IV/IV-8.en.pdf (Erişim Tarihi: 16.04.2019)

Tablo 6- CEDAW'ın ortaya çıkışında kronolojik sıralama (1945-1979)[124]

Yıl	Gelişme
1945	BM tarafından Kadın ve Erkek eşitliği ilkelerinin belirlenmesini sağlayan BM Belgesi kabulü
1946	Kadınlara yönelik, ekonomik, politik ve sosyal haklarda iyileştirme adına BM Kadının Statüsü Komisyonu kurulması
1949	BM Genel Kurulu tarafından "İnsan Ticareti ve Paralı Seks veya Benzer İşletmeciliğin Engellenmesi Sözleşmesi" kabulü
1951	"Benzer İşlerde Çalışan Kadın ve Erkeğe Eşit Ücret Ödenmesi Sözleşmesi"nin Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından kabulü
1952	BM Genel Kurulu Tarafından "Kadının Siyasal Hakları Sözleşmesi"nin kabülü
1957	Kadının eşinden ayrı olarak hür iradesiyle kendi milliyeti hakkında tercih yapma hakkını veren "Kadının Milliyeti Sözleşmesi" kabulü,
1960	İş ve mesleğe yönelik eşitsizliklere karşın ILO sözleşmesi kabulü
1962	BM tarafından; "Evlilikte Onay, Evlilikte Minimum Yaş ve Evliliğin Kayda Geçmesi Sözleşmesi" kabulü
1967	BM tarafından; "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Deklarasyonu" kabulü
1972	BM Genel Kurulu tarafından 1975 yılının "Uluslararası Kadın Yılı" ilan edilerek bu yılda kadına yönelik kavramlara yoğunlaşılması
1974	BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi, Uluslararası Kadın Yılı ilan edilen 1975 yılında Mexico City'de "Dünya Kadın Konferansı" gerçekleştirilmesi
1975	BM tarafından "Uluslararası Kadın On Yılı (1975-1985)" olarak ilan edilmesi
1979	BM Genel Kurulu'nda "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)"nin kabulü

[124]Gazetevatan, ***100 Yıllık Mücadelenin Tarihi***, 7 Mart 2010 Tarihli Haber, http://www.gazetevatan.com/100-yillik-mucadelenin-tarihi-291926-gundem/ (Erişim Tarihi: 12.04.2019)

2.1.Cedaw'ın Özellikleri

Cedaw diğer bir ifade ile Kadınların Uluslararası Haklar Bildirgesi (Bill of Rights) kadınların kültürel, siyasi, sosyal, ekonomik ve aile yaşamları doğrultusunda her yönleriyle ele alan tek sözleşme olarak uluslararası hukukta yerini almaktadır [125].

Kadının toplumlarda ayrımcılıklarını ortadan kaldırıp kadına yönelik statülerin geri kazandırılması CEDAW tarafından vurgulanmaktadır. Kadınların her ortamda erkekler ile yasal bakımdan eşit olduğu ve kadın haklarına yönelik güvence sağlanması özellikle 1950-1970 arasında CEDAW'ın oluşmasında katkıda bulunmuştur. 1980 sonrasında ise CEDAW ile kadınlara yönelik hakların korunması ve bu doğrultuda taraflara sorumluluklar getirilmesi sözleşmede yer alan özellikler arasındadır. CEDAW'a bakıldığında farklı örgütlerin (ILO, CESCR, CCPR ve İHEB) kadına yönelik sözleşme hükümlerinden yararlanılarak Kadının Siyasi Hakları Sözleşmesi ve Evli Kadınların Vatandaşlığı Sözleşmesi doğrultusunda oluşturulmuştur. Bunun sebebi ise bu sözleşmelerin hükümleri arasında olmayan ve CEDAW'da yer alan kadınlara yönelik ayrımcı yaklaşımların bölümlerine yönelik hükümlerdir [126].

Özellikleri bakımından CEDAW, BM tarafından 20. yüzyılda ortaya konulan 200 civarı insan hakları sözleşmeleri arasında Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden sonra en çok kabul edilen sözleşme özelliği göstermektedir [127]. CEDAW'ın, mevcut belgeler arasında kadınlara yönelik ayrımcılık ve türlerini geniş perspektifte değinmesi oldukça önemlidir. Uluslararası konumda olan ve insan haklarına yönelik sözleşmelerde kişilerin ortaya koyduğu ayrımcılıkların engellenmesi ve yasaklanması yine CEDAW'ın öne çıkan özellikleri arasındadır [128].

CEDAW'ın genel yapısı ülkelerin kadınlara yönelik mevcut uygulamalarını düzenlemek, kadın haklarının garanti edilmesini sağlamakla birlikte bazı ülke uygulamaları ile zıt durumda olduğu görülebilmektedir. Bu duruma örnek ise İslam ülkelerinde kadına yönelik hukuki uygulamalar ya da yerel kültür alışkanlarına CEDAW özellikleri bakımından ters düşmesidir. Ancak İslam ülkeleri başlangıçta kendi inanış ve uygulamalarına ters düşen CEDAW'ın bazı içeriklerini şerh koyarak

---

[125] Acar,a.g.e.,s.4

[126]Elizabeth Evatt , "***Eliminating Dicrimination Against Women: The Impact of the UN Convention***," Melbourne University Law Review, No. 435,2003,

[127]İsmail Yalçın, "Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin (CEDAW) Müslüman Ülke Kanunlarına Etkileri", ***Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi***, 6 (4), 2017,s. 980-1009

[128]Umut Belek Erşen, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Denetim Mekanizması, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara,2006, (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

CEDAW'ı genel bakımdan onaylamış sonraki yıllarda ise CEDAW'a uyum amaçlı düzenlemeler ülkelerce sağlanmıştır. Ayrıca ülkelerin CEDAW maddelerine yönelik şerh koyma yetkisi, yine ülkelere CEDAW tarafından verilen yetkidir (Yalçın, 2017: 981). Benzer şerh koyma işlemleri Asya ülkelerince de gerçekleştirilmiş ve CEDAW ile kendi uygulama ve inanışlarının ters düştüğü maddeler şerh konularak sözleşme kabul edilmiştir [129].Burada görüldüğü üzere CEDAW tüm ülke ve inanışları kapsayan özelliği ile kadını tüm coğrafyalarda ayrımcı uygulamalara karşı koruma altına almakta ve mevcut uygulamaların üzerinde olan maddelerine ülkelere şerh koyma yetkisi vermesi bir diğer özelliğidir.

CEDAW'a bakıldığında kadın hakları geniş bir perspektifle ele alınması yanı sıra bu uygulamaların sadece kamu kurumlarında uygulanması ile sınırlı kalmayıp uygulama alanları da geniş biçimde belirlenmiştir. Diğer bir ifade ile CEDAW, kadına yönelik ayrımcı yaklaşımların yer alabileceği tüm ortamların (aile yaşamları ve kişisel alanlar dahil) da sistematik biçimde kapsanması özelliği ile büyük farkındalık oluşturmaktadır.

Özetle CEDAW, amaç bakımından kadın ve erkek eşitliği doğrultusunda yürürlükte olan uluslararası mevzuatların hükümlerine ek olarak kadına yönelik ayrımcı yaklaşımları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Bu ayrımcılığı tamamen engelleme adına kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin toplumsal sebepleri olduğunu ifade ederek kadınların maruz kaldıkları ayrımcı yaklaşım tür ve çeşitlerinin tespit edilmesi, aynı zamanda bunların farklı ve özel olduğu CEDAW'da yer verilen kavramlardır [130].

2.2.Sözleşmenin Getirdiği Yükümlülükleri

CEDAW, imza edilen ülkeler tarafından; tüm alanlarda kadınlara yönelik ayrımcılıkların tamamını yok etme, ikinci planda kadınlar ve erkeklerin eşit biçimde insan hak ve özgürlüklerinden yararlanabilmeleri adına gelişimine yönelik yükümlülük altına alınmaktadır. Bunların yanı sıra sözleşmeyi kabul ederek imza eden ülkelerin belirli aralıklarla rapor hazırlayıp sunması ve böylece CEDAW'ın ne

[129]Sharifah SS Syahirah, Regional-Global Governance Network on Women's Rights: CEDAW and İts İmplementation in ASEAN Countries, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol: 172, 2015,p. 519-524.
[130]Fatmagül Kale Özçelik, "Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin Usule ve Esasa İlişkin Düzenlemeleri ve Türk Anayasa Hukuku'na Yansımaları", ***Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi***, 0 (8), 2016,s. 317-340

derecede uygulandığının değerlendirilmesi yükümlülükler arasındadır. Ülkelerin sunduğu raporları değerlendirme görevi ise CEDAW'a bağlı komitededir.[131]

CEDAW'ın getirdiği yükümlülükler bu sözleşmeyi kabul ve imza eden ülkelerce uygulanmak durumundadır. Ülkeler, her hangi madde de uygulamayı geç faaliyete geçmeleri durumunda bunu belirtip veya şerh ile birlikte yükümlülükleri erteleyebilmektedir. Diğer bir taraftan CEDAW yükümlülükleri kadına yönelik ayrımcı uygulamaların sadece fiziki boyutlarına veya iş yaşamlarındaki ayrımcılıklara yer verilmemektedir. Örneğin yükümlülükler arasında kadınların hamile olduğu dönemler, ceza alıp hapis edilmeleri, emzirme ve doğum sonrası hizmetler gibi birçok farklı yükümlülük kadınların ayrımcılığa uğramasının engellenmesi adına kilit rol oynamaktadır [132].

2.2.1. Giriş Bölümü

CEDAW'a bakıldığında farklı sözleşmelerle (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, vd.) benzer biçimde giriş-önsöz bölümünden oluştuğu görülmektedir.[133] Önsöz bölümüne bakıldığında CEDAW'ın kabul ve yorum bakımından daha net biçimde anlaşılmasını sağlayacak ifadeler yer aldığı görülmektedir. Kısa ve öz halde yer verilen giriş kısmı cinsiyet ayrımcılığından eşit haklara; yoksulluktan eşit uygulamalara; ırkçılıktan barışa birçok kavram hakkında ibareler anlaşılır biçimde yer almaktadır[134].

Tüm insanlık ve kadın-erkek arasındaki kadınlara yönelik ayrımcı yaklaşımların doğru bir davranış olmadığı ve BM'ye bağlı uzman kuruluşların gerçekleştireceği öneri, bildiri ve kararların dikkate alınması gerektiği giriş bölümünde yer alan ibareler arasındadır. Giriş kısmında [135]

[131]Judith Galtry, "Strengthening the human rights framework to protect breastfeeding: a focus on CEDAW", ***International Breastfeeding Journal***, 10 (1), 2015,p. 1-10, https://doi.org/10.1186/s13006-015-0054-5 (Erişim Tarihi: 10.04.2019)
[132] Dunn,, V.d,"The role of human rights litigation in improving access to reproductive health care and achieving reductions in maternal mortality", ***BMC Pregnancy and Childbirth***, 17 (Suppl 2), 2017,No: 367, https://doi.org/10.1186/s12884-017-1496-0 (Erişim Tarihi: 10.04.2019)
[133] Jane Connors, "Gender in the UN: CEDAW and the Commission on the Status of Women, International Human Rights Institutions", ***Tribunals, and Courts***, 2018, p. 1-29, https://doi.org/10.1007/978-981-10-4516-5_8-1 (Erişim Tarihi: 10.04.2019)
[134] Cedaw , ***Atölye Çalışmaları, Cedaw Sivil Toplum Forumu***, 18-19-20 Nisan, Ankara,2003.
[135] Unicef, a.g.e.,s.46

2.2.2.Sözleşme Hükümleri

CEDAW'a bakıldığında giriş bölümünden sonra gelmek üzere toplam 30 madde yer almaktadır. Bu maddelerden ilk on altısı, sözleşmeyi kabul eden ülkelerin kadınlara yönelik tüm ayrımcı uygulamaları ortadan kaldırması ve bu süreçte hangi alanlarda neler yapması gerektiği genel anlamda belirtilmektedir. Son on dört madde de CEDAW'ın yürütümüne yönelik yürürlük, raporlama ve komite kavramlarını belirtmektedir.

Diğer bir ifade ile ilk on altı madde (I,II, III ve IV bölümler) içeriği, son on dört madde (V ve VII bölümler) ise yöntemi ifade etmektedir. Sözleşmenin yöntem bölümüne bakıldığında (on yedinci ve sonrasındaki maddeler) CEDAW komitesinin görevi ve yapısı, sözleşmeyi kabul eden ülkelerin rapor düzenleme yükümlülükleri, sözleşme kabul ve değiştirme, ülkelerin ilgili maddeler hakkında çekincelerinin konulması ile uzlaştırmaya yönelik yapılar belirtilmektedir [136].

Altı bölümden oluşan CEDAW'a bakılacak olursa içeriği aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 7- Cedaw içeriği

Tema	Bölüm No	Maddeler
Yapılması Gerekenler	I.	1-6
	II.	7-9
	III.	10-14
	IV.	15-16
Yöntem	V.	17-22
	VI.	23-30

Madde 1: Kadına yönelik ayrımcılık tanımı

"kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve

[136]Bundeskanzleramt, ***CEDAW Nedir? Birleşmiş Milletler (BM) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Kadınların İnsan Hakları ve Önemi***, Federal Başbakanlık – Federal Kadın, Medya ve Kamu Hizmeti Bakanlığı, Druckerei Friedrich VDV, Viyana,2007, https://bildung.bmbwf.gv.at/frauen/fgie/cedaw_tr_2009_26053.pdf?5ibe2k (Erişim Tarihi: 17.04.2019)

cinsivete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayrım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir."

CEDAW'ın içeriğine bakıldığında birinci maddesinde kadınlara yönelik ayrımcılığın tanımlandığı görülmektedir. Yapılan geniş kapsamlı tanım ile kadın ve erkeklerin eşit anlayış doğrultusunda ve medeni durumları ne olursa olsun ekonomik, siyasi, kültürel, toplumsal ve diğer alanlarda özgür ve hak sahipliği tanınması gerektiğine yer verilmektedir. Ayrıca bu maddede geçen "kadınların" kelimesi ile evli/bekar, genç/ yaşlı ve yerli/göçmen ayrımı yapılmaksızın kadınların tamamı kast edilmektedir [137].

Ayrımcılığa yönelik tanımda, toplumsal cinsiyete yönelik şiddet içermesi yorumu katılarak, toplumsal cinsiyet temelindeki şiddet, kadının kadın olması sebebi ile maruz kalmak durumunda olduğu ve kadınların fazlaca etkilenmesine neden olan cinsel veya zihinsel anlamda zedelenme ve tüm özgürlüklere ulaşmalarını engelleyen şiddet biçiminde tanımlanmaktadır. Bu ifade ile kadına yönelik şiddetin ve ayrımcı yaklaşımların bağlantılı olduğu ve kadına yönelik ayrımcı yaklaşım ve davranışların sonucunda kadına yönelik şiddetin görüleceği belirtilmektedir. Bunun yanı sıra şiddetin kadına yönelik uygulaması konusunda bu ifadelerde hak temelinde bir anlayış benimsenmektedir [138].

Madde 2: Ayrımcılığın Kaldırılması (hukuki yönden)

Birinci madde de yapılan tanımlama sonrasında CEDAW'ın ikinci maddesinde sözleşmeyi kabul eden ülkelerin kadına yönelik şiddetin kınanması, yasal ve anayasal bakımdan engellenmesi yükümlülüğü ifade edilmektedir. İkinci madde bu politika ile izlenmesi gereken yolları yedi farklı türde belirtilmiştir. Madde incelendiğinde sadece ülkelerin alacağı önlemlere yer verilmeyip, bireylerin, kamu kurumlarının, yasaların ve örgütlerin yükümlülüklerine de yer verildiği görülmektedir. Ayrıca bu madde;;

- Yasalarında kadın ve erkeğin eşit olduğuna yönelik ifadeler yer almaması halinde bu ifadelerin eklenmesi ve uygulanması (a ve b bendi),
- Kadın ve erkek haklarının eşit olduğuna yönelik anlayışların, yetkili yargı organları (ulusal mahkemeler, vd.) ile birlikte korunması (c bendi),

[137] Murat Aksoy, Türk Destanlarında Alp Kadın ve Kurtuluş Savaşı Resimlerine Yansımaları, ***İdil***, 7 (48), 2018, s. 1003-1010.
[138] Gülay Arslan Öncü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu Ve Bununla Mücadele Araçları, ***Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni***, 32 (2), 2012,s. 1-37.

- Kamu kurumları ve yetkililerinin kadına yönelik ayrımcı davranışların sergilenmesinden kaçınması ve bu doğrultuda hareket etmesi (d bendi),
- Kişi yada kurumların, kadınlara yönelik olarak ayrımcı uygulamalarının engellenmesi amacıyla tüm önlemlerin alınması (e bendi),
- Kadınların ayrımcı uygulamalara maruz kalmasına sebep olan hukuki düzenlemelerin (adet, yasa, yönetmelik, vd.) ayrımcılık içermeyecek şekilde düzenlenmesi yada tamamen ortadan kaldırılması (f ve g bendi),

yönünde taahhütleri belirtmiştir [139].

İkinci maddeye bakıldığında şiddet tanımlanmakta ve örnekler verilerek gerek devlet (kamu) kurumları ve gerekse özel kurum ve kişilerce uygulanacak şiddeti ve alınması gereken önlemleri yasal düzenlemelere yönelik politikaları belirtmektedir. Ayrıca hukuki yönden yükümlülük getiren bu madde ile kadının aile yaşamında, çalışma ortamı ve sosyal yaşama ait diğer alanlarda (kamu dahil) maruz kalabileceği şiddet ve ayrımcı davranışların tamamından korunmasından sözleşmeyi kabul eden ülkelerin yükümlü olunduğunu ifade etmektedir.

CEDAW'ın ikinci maddesi doğrultusunda Türkiye'nin bu konuda uygulamada bulunduğu söz konusudur. İkinci maddenin c bendinde olduğu gibi yargı organlarının (mahkemeler vd.) bu sözleşme doğrultusunda hareket etmesi gerektiği belirtilmiştir. Türkiye'de yaşanan bir olayda yetim aylığı alan bir kadın, devlet tarafından yapılan tespitler sonucunda yetim aylığı kesilmesi sebebi ile mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme bu konuda kadının haksız olduğuna yönelik karar vermesi ile Yargıtay 21. Hukuk Dairesi'ne taşınan davada son karar verilmiştir. Kararın açıklama metninde CEDAW'a ve ikinci maddesine atıf yapılarak [140];

"*2. maddesinde, taraf devletler kadınlara karşı her türlü ayrımı ortadan kaldırıcı politikaları izlemek, yasal düzenlemeleri yapmak ve önlem almakla yükümlü kılınmıştır*"
ifadesine değinilerek kadının yetim aylığının tekrar bağlanmasına karar verilmiştir.

Kısaca birinci maddede yapılan tanımlama ile kadınlara yönelik; ayrımcı, özgürlük ve insan haklarının toplumsal cinsiyet anlayışları ve sonucunda cinsiyet

[139]İpek İlkkaracan Ajas, ***Birleşmiş Milletler CEDAW Sürecinde Sivil Toplum Örgütleri ile Savunuculuk ve Lobicilik Türkiye Gölge Raporları: 1997&2005 Deneyimleri***, 1. Baskı, Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği, 2008.
[140]Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, İçtihat Metni, 2016/6732 E., 2017/966 K, https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml (Erişim Tarihi: 11.04.2019)

odaklı ayrım sebebi ile korunamadığı paralelinde ifade edilmektedir. Birinci maddedeki tanımlamaya ikinci maddede belirtilen ayrımcılığın kaldırılmasına yönelik ifadelerin eklenmesi ile sözleşmeyi kabul eden ülkeler bu maddeler doğrultusunda;

- Kadınlara yönelik ayrımcı yaklaşımları sonlandırma amacı doğrultusunda olumlu adımlar atmayı,
- Kadın-erkek eşitliğini temel yapılara (hukuk, eğitim, vb.) eklemeyi, kadınlara yönelik ayrım içeren yasal düzenlemelerin tamamını (kanun, yönetmelik, vd.) yürürlükten kaldırmayı
- Gerekmesi durumunda ayrımcılığın önlenmesine yönelik yeni yasal düzenlemeler oluşturmayı,
- Örgüt ve bireylerin kadınlara yönelik ayrımcı uygulamalar sergilemeyeceğini
- taahhüt etmiş olmaktadır [141].

Madde 3: Kadının Gelişim ve İlerlemesi (ekonomik, siyasi ve kültürel yönden)

Kadınlarda erkekler ile eşit biçimde özgür olmaları ve insan haklarından yararlanmaları gerekmektedir. Üçüncü madde de belirtilen bu kavramın yanı sıra kadınlar tam anlamıyla geliştirilerek ilerlemelerinin sağlanması amacıyla yasal düzenlemeler başta olmak üzere sosyal, siyasal kültürel ve ekonomik alanlar dâhil tüm tedbirlerin alınmasını ifade etmektedir[142]. Diğer bir ifade ile bir önceki madde de belirtilen önlemlere yönelik gerekli yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesini ve bunun kadının geliştirilmesi ve ilerletilmesi kavramı dahil edilerek gerçekleştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.[143]

Madde 4: Kadın ve Erkek Eşitliği Sağlanarak Sürecin Hızlandırılması (Geçici olarak)

Dördüncü madde ile kadın ve erkek arasındaki eşitliğin sağlanması ve bunun hızlı biçimde gerçekleştirilebilmesi adına gerekli ifadeler yer almaktadır. İki ayrı bent ile belirtilen bu ifadelerden ilki bu eşitliğin hızlandırılması adına sözleşmeyi kabul eden ülkelerin almış oldukları geçici tedbirler almalarının; sözleşmede belirtilen türden bir ayrım şeklinde algılanmaması gerektiği belirtilmektedir. Ülkelerin kadın ve

[141]Ömer Çakır, ***Türk Harp Edebiyatında Çanakkale Hikâyeleri***, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu (28-29 Nisan), Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2015,s. 367-393
[142]Ajas,a.g.e.,s.161
[143]Diane Elson, "Securing the Social and Economic Rights of Women in Economic Policy Making, International Human Rights of Women, (edi. Niamh Reilly)", ***Centre for Global Women's Studies***, ***National University of Ireland Centre for Global Women's Studies***,2018, Ireland https://doi.org/10.1007/978-981-10-4550-9_34-1 (Erişim Tarihi: 15.04.2019)

erkek arasında fiili eşitliği hızlandırması amacıyla aldıkları önlemlerin gerekli olduğu ancak tek başına yeterli olmayacağı bu madde ile somut biçimde ifade edilmektedir.

Bu madde (4/1) ile taraf ülkelerin sözleşmeden ayrı olarak alacakları destekleyici kararların gerekli olmasından ziyade tek başına bu sözleşmenin yerini almayacağını, standartları ile tam anlam ortaya koyamayacağı ifade etmektedir.

Dördüncü maddenin ikinci bendinde (4/2) ise anne kavramına yönelik uygulamalara dikkat çekilmektedir. Sözleşmeyi kabul eden ülkelerin anneliğin korunması ile ilgili CEDAW'da belirtilenler ile kendilerinin alacakları tüm önlemlerin ayrımcılık olarak görülmemesi gerektiği belirtilmektedir [144].

Madde 5: Gelenek ve Ön Yargı Tasfiyesi (cinsiyet ve roller)

Toplumlarda kadın ve erkeğe biçilen roller bazı durumlarda ayrımcı yaklaşımlar sergileyebilmektedir. Bu tür ayrımcı yaklaşımlarının toplum nezdinde önlenmesi amacıyla beşinci madde de sözleşmeye taraf ülkelerin alması gereken iki önleme yer verilmektedir.

CEDAW'da "taraf devletler aşağıdaki konularda gerekli tedbirleri alırlar" ibaresi ile başlayan beşinci maddenin ilk yükümlülüğü (5/a),

- Kadın ve erkeğin biri diğerinden her hangi bir şekilde üstün veya aşağıda olduğuna, basmakalıp görev ve rollere sahip oldukları anlayışını benimseyen tüm uygulama, gelenek ve ön yargıların ortadan kaldırılması, bu önlemin gerçekleştirilmesi adına kadın ve erkeklerde kültürel ve sosyal yaşayış biçimlerini değiştirmek,
- Beşinci maddenin ikinci yükümlülüğüne (5/b) bakılacak olursa,
- Kadın-erkek ayrımcılığını oluşturan anlayışların aile içerisinde başladığı anlaşılmaktadır. Aile içerisinde verilen eğitim ile anneliğin gerekli biçimde anlaşılarak çocuğun büyütülmesi ve yetiştirilmesi konularında kadın ve erkeklerin aynı sorumluluğa sahip olduğunun benimsenmesi ve çocuk menfaatlerinin her zaman öncelikli olduğunun yer almasını sağlamak

maddenin yükümlülükleri arasındadır [145].

[144] Yusuf Hatip, ***AP'den Dilek Öğretmene Ödül***, 7 Mart Tarihli Anadolu Ajansı Haberi, 2019,https://www.aa.com.tr/tr/dunya/apden-dilek-ogretmene-odul/1412090 (Erişim Tarihi: 29.04.2019)
[145] Laura Alexandra Harrıs, "Queer Black Feminism: The Pleasure Principle", ***Feminist Rewiev***, 54 (1), p. 3-30, https://doi.org/10.1057/fr.1996.31 (Erişim Tarihi: 22.03.2019)

Bu madde de verilen ayrımcılığa karşı önlemlere bakıldığında toplumsal cinsiyetlerin esasen aile yapısında başladığı ve ayrımcı yada eşit anlayışların aile içi eğitim ile belirlendiği anlaşılmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığına yönelik bir diğer algının ise (aileden sonra ikinci aşamada) toplumsal sebepli olması sebebi ile toplumsal algıların değiştirilmesi gerektiği maddenin öne çıkan yükümlülükleridir. Bu değişiklik ile yasal düzenlemelerden farklı olarak toplum bilincinde yerleşik olan algı ve yargılar böylece değiştirilerek ayrımcılığın toplum desteği ile genelde ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

Madde 6: Kadın istismarı

İnsan hakları ve özgürlük ile ilgili en önemli maddelerden birisi de CEDAW'ın altıncı maddesidir. Bu madde ile sözleşmeyi kabul eden ülkeler her hangi bir sebeple kadın ticaretinin ve kadının fahişe haline getirilerek istismar edilmesini ortadan kaldırma amacıyla yasal düzenleme oluşturulması ve diğer uygulamaların gerçekleştirilmesi yükümlülük altına alınmıştır [146].

Altıncı maddedeki yükümlülükler dikkate alındığında CEDAW'ın mevcut uluslararası hukuki düzenlemelerden farklı olarak sözleşmeyi kabul eden devletlerin ilgili hukuki düzenlemeleri yapmasının yanı sıra uygulamaya koyması ve kadın ticareti ile fahişelik istismarında esas etken-sebeplerin tespit edilmesi istenmektedir. Ayrıca bu madde ile fahişeliği tercih eden kadınlarında cezaya tabi olmasını önermektedir.

Madde 7: Kamusal ve Siyasi Yaşam (oy verme, seçilme katılım)

CEDAW'ın ikinci bölümünde yer alan yedinci madde de sözleşmeyi kabul eden ülkelerin kamusal ve siyasal yaşamda kadınların ayrımcı uygulamalara maruz kalmasını engelleme adına gereken tüm tedbirleri almaları ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması yönünden hakların garanti edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda üç farklı uygulama yükümlü kılınmıştır. Bunlar

- 7/a. referandum veya seçim gibi oy kullanma işleminin gerçekleştiği tüm demokratik eylemlerde oy kullanabilme ve seçilme hakkının kadınlara tanınmasını,

[146]Hürriyet, Göklere Kanatlandı, 23 Mart 2001 Tarihli Gazete, https://core.ac.uk /download/pdf/80955827 .pdf (Erişim Tarihi: 29.04.2019)

- 7/b. Hükümetlerin politikalarının oluşturulması ve uygulama süreçlerine katılım, kamu görevlerine atanma, kamusal görevlerin (hangi seviyede olursa olsun) yerine getirilmesi,
- 7/c. Hükümetten ayrı kuruluşların ve ülkelerin siyasi ve kamusal yaşamlarıyla ilişkili katılım sağlanması,

getirilen yükümlülükler arasındadır [147].

Diğer bir ifade ile CEDAW, yedinci madde ile sözleşmeyi kabul eden ülkelerde kadına seçme ve seçilme hakkı tanınması ve kadınlara referandum da da oy kullanmayı sağlamaktadır. Yedinci madde, devlet yönetimleri ve diğer mekanizmalarının tüm seviyelerinde kadınlara katılma hakkı sağlanması, buna yönelik cinsiyet kısıtlamalarının engellenmesi yükümlülük altına alınmıştır. Sözleşmenin bu maddesi ayrıca sivil toplum kuruluşları (STK) kavramının yer aldığı tek madde (7/c) özelliğini taşımakla birlikte kadınların devlet yönetimlerinden farklı olarak STK ve derneklere katılmaları, bu hakkında ise erkekler ile eşit biçimde sağlanması diğer yükümlülükler arasındadır [148].

Madde 8: Uluslararası Temsil

Sekizinci madde ile kadınlar ve erkekler eşit biçimde ve her hangi bir ayrımcı uygulamaya maruz kalmaksızın hükümetlerini uluslararası seviyede temsil etmeleri ve uluslararası kuruluşların çalışmalarına katılmalarına yönelik ilgili tedbirlerin alınmasını istemektedir.

Yedi ve sekizinci maddelere bakıldığında devletlerde siyasi ve kamusal alanlarda kadınların erkeklerle eşit hak ve özgürlüklere sahip olması gerektiği, ifade edildiği görülmektedir. Her iki maddeyi de daha somut biçimde kavrayabilme adına sözleşmenin 1-5 ve 24. maddeleri ile irdelemek daha yararlı olacaktır. Bu maddeler ile kadınların daha güçlü konuma ulaştırılması ve kültür bakımından değişimine katkıda bulunma adına sözleşmeyi kabul eden ülkelerin uygulaması gerekli faaliyetleri (politika ve yasama) ortaya konulmaktadır.

Madde 9: Vatandaşlık Hakkı

CEDAW'ın ikinci bölümünün son maddesi olan dokuzuncu madde, vatandaşlık hakları ile ilgili olarak çocuklar ve yetişkinlere yönelik cinsiyet ayrımcı yaklaşımlara

[147] Cemile Burcu Kartal, "Türkiye'de Kadınların İlk Defa Oy Kullandığı 1930 Belediye Seçimlerinde Türk Kadınlar Birliği'nin Faaliyetleri", ***Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***, (2), 2016, s. 165-197.
[148] Elson,a.g.e.s.,75

karşı düzenlemiştir. Bu maddenin iki ayrı bent ile vatandaşlık hakları ile ilgili yükümlülük getirdiği görülmektedir. Bunlar sözleşmeyi kabul eden ülkelerce yerine getirilmek üzere;

- 9/1. Vatandaşlık kazanımı, değişim veya sürdürme kavramları ile ilgili olarak kadınlar erkekler ile eşit haklara sahip olması gerekmektedir. Farklı ülke mensupları ile evlilik durumunda yada evlilik sonrasında kocanın vatandaşlık değişimi ile birlikte buna bağlı olarak kadının da vatandaşlığının değişmesi, vatan sız kalma veya zorlama ile kocanın olduğu vatandaşlığa geçmeye yönelik uygulamalara yer verilmemelidir.
- 9/2. Çocuklarda vatandaşlık hakkına dikkat edilerek kadın ve erkeklere eşit hak ve özgürlükler tanınmalıdır.

Dokuzuncu madde görüleceği üzere, çocukların da cinsiyet yönünden ayrımcı yaklaşımlara maruz kalmaması gerektiğine yer verilmektedir. Ayrıca yabancı ülke mensupları ile evlilik kavramına da değinen dokuzuncu madde bu durumlarda kadının zorlama ve baskı altına alınmadan vatandaşlık haklarının korunması ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması gerektiği ifade edilmektedir. CEDAW'ın yürürlüğe girmesine kadar benzer sözleşmeler (Evli Kadının Vatandaşlığı Sözleşmesi-1957) bu derecede detaya sahip olmamakla birlikte en gelişmiş şart ve olanaklara CEDAW'ın sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca evlenme ve boşanma yada kocanın vatandaşlık değiştirmesinin kadının da otomatik olarak vatandaşlığında değişim olması bu madde ile engellenmiştir [149].

Madde 10: Eğitim Hakları

Sözleşmenin üçüncü bölümüne gelindiğinde ilk olarak onuncu madde görülmektedir. Bu madde sözleşmenin üçüncü maddesinde belirtilen ve kadınlara yönelik ekonomik, siyasi ve kültürel bakımdan erkekler ile eşit olma hükmü onuncu madde de eğitim kavramına yönelik ifade edilmektedir. Eğitim alanında da kadının ayrımcı yaklaşımlara maruz kalmasını önleme amacıyla onuncu madde sözleşmeyi kabul eden ülkelerin bu doğrultuda her türlü önlem ve uygulamayı gerçekleştirmesi gerektiğini belirterek bu konuda sekiz ayrı yükümlülüğe değinmiştir. Bunlar;

- Kadınların gerek sanat ve gerekse mesleki anlamda rehberlik kazanması, kır ve kent yaşamlarında eğitim kuruluşlarına girerek diploma almaya hak kazanma, teknik, genel, okul öncesi ya da yüksek eğitimin tüm kademelerinde kadınlarında yer alması (10/a),

[149] Semra Karaca vd., "Gazetelerde Bulunan Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin İncelenmesi", ***G.O.P. Taksim E.A.H. Jaren***, 3 (3),2017, 137-144

- Eğitim sırasında gerek eğitim yeri (bina, okul, derslik, vb.) gerek eğitim değerlendirme metodlarına (sınav vb.) ve gerekse aynı seviyedeki eğitimcilerden ders almaları (10/b),
- Kadın ve erkeğin kalıplaşan rollerine yönelik tüm alt kavramların eğitimin tüm kademelerinden kaldırılması, bu doğrultuda karma eğitim modelleri ve diğer yöntemlerin teşvik edilmesi, aynı doğrultuda eğitim müfredatlarında kullanılan dökümanların (kitap, ders programı, vb.) ve öğretim tekniklerinin düzenlenmesi (10/c),
- Burs ile eğitim alanlarında gerekli diğer yardımların sunumunda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması (10/d),
- Kadınlar ile erkeklerin arasında bulunan eğitim açıklarının en kısa sürede kapatılarak, okul çağında olmayan yetişkin bireyler adında okuma yazma ve diğer eğitim programlarının planlanması, sürekli eğitime katılımların arttırılması (10/e),
- Okuldan ayrılmalar konusunda kadınlarda bu durumun azaltılması, eğitim hayatından erken ayrılan kızlar ve kadınlara yönelik eğitimlerin düzenlenmesi (10/f),
- Beden eğitimi ve spora yönelik olarak kadınların katılımlarının arttırılması amaçlı olanakların sunulması (10/g),
- Aile kavramına yönelik iyilik, sağlık ve planlama konularında kadın ve erkeklere cinsiyetlerin eşit olduğuna yönelik öneri, görüş ve diğer bilgilerin verilmesi (10/h)
- ve tüm bu süreçlerde erkekler ile eşit haklara sahip olması maddenin tüm ifadelerince ortaya koyduğu somut yaklaşımdır [150].

Onuncu madde ile ilgili olarak kadınların eğitim yaşamlarının gerek okul dönemi ve gerekse okul hayatı sonrası eğitimi bırakmaları durumunda dahi erkekler ile eşit imkanlara sahip olmaları gerektiği ifade edilmektedir. Eğitim hayatında kadınların özen gösterilmesi gereken grup olduğunu belirten madde kadınların ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda ayrımcı uygulamalara maruziyetinin engellemesine yer veren sözleşmenin üçüncü maddesine eğitim kavramını eklediği görülmektedir. Böylece kadınlar okuma yazma dahil eğitimin en alt seviyesinden üst seviyelere kadar eğitim imkanlarından yararlanması gerektiği belirtilmektedir. Maddede cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili olarak f bendine bakıldığında kadınları ikiye ayırarak “kız öğrenci” (female student, girls) ve “kadın” (women) ibarelerinin yer

[150] Gülsen Erden ve Serel Akdur, ***Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet ve kadın cinayetleri***, Klinik Psikoloji Dergisi (KPD), 2 (3),2018, 128-139

aldığı görülmektedir [151].Bu ibarenin Türkçeye çevirisinden farklılık olmadığı ve metnin İngilizce versiyonunda da aynı ibareler yer almaktadır. Kadına yönelik ayrımcılıkları engellemeyi amaçlayan sözleşmede bu ibareler yerine daha ılımlı ibareler (eğitim çağındaki çocuklar, yaş aralıklı ifadeler) yer alması daha yerinde olabilecektir.

CEDAW, onuncu maddesi ile kadınların eğitim hayatlarında karşılaşabilecekleri ayrımcı yaklaşımlardan korunması, sonraki nesillerin ayrımcı olarak yetişmemesi adına eğitim müfredatları ve yöntemleri ile diğer kavramların ayrımcı olmayan anlayışla düzenlenmesi konusunda yükümlülük getirmektedir. Böylece toplumlarda bu değişiklikler ile sonraki yılların önlemi alınmakla birlikte cinsiyet ayrımcılıklarının en aza indirilmesi sağlanabilecektir. Burs gibi ekonomik desteklerinde eğitim hayatında sağlanması oldukça önemli bir adım olmakla birlikte bu kavramın zorunlu hale getirilmesi (10/d) ülkelerce uygulanması kadınların ayrımcı davranışlar karşısında ekonomik anlamda güçlü olmalarını sağlayabilecek olumlu bir durumdur.

Madde 11: İstihdam (Çalışma Hakkı)

Üçüncü bölümde yer alan on birinci madde kadınların çalışma hakları ve istihdama olan düzenlemeler ile dikkati çekmektedir. Üçüncü bölümün ve hatta sözleşmenin en geniş maddesi olan on birinci madde toplam üç bent ve bu bentlerde yer alan toplam on fıkradan oluşmaktadır. Bu maddeye daha detaylı bakmak gerekirse;

11/1. Sözleşmeyi kabul eden ülkeler, çalışma alanlarında kadınların da erkeklerde olduğu gibi eşit şartlarda çalışmalarını sağlama ve ayrımcı davranışları ortadan kaldırma adına önlemler almalıdır. Bu önlemlerin yanı sıra kadınlara tanınması gereken haklar;

- Her bireyin vazgeçilmez olan çalışma hakkı (11/1/a)
- İstihdamda tercihlerde kadın ve erkek eşit ölçüler ve eşit istihdam olanaklarından yararlanma hakkı (11/1/b)
- İş ve meslek tercihlerinde seçme hakkı, iş güvenliği ve meslekte ilerleme, meslek anlamında çeşitli eğitimlerden yararlanma (ustalık, kalfalık, vd.) hakkı (11/1/c)

[151] Unicef (2013a), Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, https://www.unicef.org/turkey/cedaw/gi18.html#art10 (Erişim Tarihi: 15.04.2019)

- Çalışmanın her aşamasında eşit ücret (tazminatlar, mesailer, vd.) ve aynı değere sahip olarak yürütülen işlerde kadın ve erkeğin aynı davranışlara maruz kalma hakkı (11/1/d)
- Kadının çeşitli nedenlerle çalışamadığı durumlarda (hastalık, işsizlik, emeklilik, vb.) ve iş görememe hallerinde sosyal güvence hakkının ve ücretli izin hakları (11/1/e)
- Doğum ve sağlık kavramlarının koruma altına alınmasına yönelik çalışma şartlarında güvenlik hakkı (11/1/f)
- 11/2. Evlilik ya da annelik nedenleri ile kadına yönelik ayrımcı davranışların önlenmesi ile çalışma hakkının somut biçimde korunması sağlanmalıdır. Bu doğrultuda alınması gereken önlemler;
- Kadının hamilelik-annelik (doğum) izinlerine veya medeni durumuna bağlı olarak işten çıkarılmasının yasaklanarak cezalandırılması (11/2/a),
- Çalışma yaşamındaki hakların (iş, sosyal haklar, kıdem vb.) kaybedilmeksizin ücretli veya buna benzer yararlar doğrultusunda annelik izni verilmesine yönelik çeşitli düzenlemeler yapılması (11/2/b),
- Çocuk bakım yapılarının oluşturularak bu yapılarda ailede annenin ve babanın sorumlulukları, iş hayatındaki görevleri ile toplumsal katılımlarının daha uyumlu hale getirilmesi adına eğitimlerin düzenlenmesi, kurulacak çocuk bakım yapılarında gerektiğin geliştirme istenmesi ve gereken sosyal imkânların sağlanması (11/2/c),
- Kadınların hamilelik dönemlerinde kendilerine zarar verme ihtimali olan çalışmalarda özel yöntemle korunması (11/2/g)

11/3. Çalışma yaşamındaki kadınlar adına sözleşmenin bu maddesinin sınırlarına giren tüm koruyucu önlemler gerek teknolojik gerek bilimsel ve gerekse yasal olarak gözden geçirilerek, gerektiği durumlarda ortadan kaldırılması, düzenlenmesi veya genişletilmesi sağlanmalıdır [152].

Sözleşmenin on birinci maddesine bakıldığında kadınların çalışma yaşamlarında karşılaşabilecekleri ayrımcı yaklaşımlara yönelik alınması gereken önlemlerin belirtildiği görülmektedir. Ücretli olarak doğum-annelik izni gibi biyolojik olarak zorunlu olan gereksinimin yasal hale getirilerek güvence altına alınması ve bu izinler sebebiyle işten çıkarımların önüne geçilmesi maddenin getirdiği sorumluluklar

[152] Unicef, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi, 2013,https://www.unicef.org/turkey/cedaw/_gi18.html (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

arasındadır. Kadınların erkekler ile yaptıkları aynı işlerde eşit maddi imkânlara sahip olmaları (maaş, mesai, kıdem, vb.) yine bu madde ile güvence altına alınmaktadır. On birinci maddenin bir diğer özelliği ise kadının meslekte gelişiminin sağlanmasına yöneliktir. Böylece kadın meslek ayrımı gözetmeksizin erkeklerde olduğu gibi yükselebilecek ve gerekli eğitimleri (ustalık, vb.) alabilecektir [153]. Böylece kadınlar ile erkekler arasında ayrım yapılan meslek ayrımlarının ("hemşireler kadın olur" "Mühendislik erkek işidir" vb.) ortadan kaldırılması sağlanabilecektir.

Sözleşmede on birinci madde ile kadınların çalışma hayatında ayrımcı yaklaşımlardan korunması amaçlanmaktadır. Örneğin meslek seçme özgürlükleri, meslekte ilerlemeye yönelik eğitimler sağlanması bu madde de zorunlu hale getirilmektedir. Ancak günümüzde dahi meslek ve cinsiyet ayrımı yapan ülkeler bulunmaktadır. CEDAW olmasına rağmen ve bu doğrultuda açıkça bir maddesi bulunmasına karşın Çin Halk Cumhuriyeti'nde Tünel Mühendisliği, Havacılık ve Madencilik gibi alanlarda eğitim alması dahi yasaktır. Bu yasağın sebebi ise kadınların şahsi güvenliklerinin riske girebileceği olarak beyan edilmektedir [154]. Dolayısı ile CEDAW'ın daha geniş kapsam ile tüm ülkeleri ve ülkelerde kadına yönelik ayrımcı yaklaşımlara yönelik daha detaylı ve daha somut adımların gerçekleştirilmesi yerinde olabilecektir.

CEDAW on birinci maddesi ile iş sağlığı ve güvenliğine yönelik önlemlerin de alınmasını ve kadınların da bu kapsamda değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Yapılan işten dolayı zarar görebilecek kadın çalışanlar özellikle hamilelik dönemlerinde daha etkin biçimde korunmalıdır. Bu kapsamda hamilelik sebebiyle işten çıkarılmaların engellenerek hamilelerin bu halleri ile zarar görmeyecek şekilde önlemlerin gerek teknolojik ve gerekse bilimsel yöntemlerle sağlanması sözleşmenin getirdiği yükümlülükler arasındadır. Bu sayede kadınlar hamilelik dönemlerinde gözden çıkarılabilecek işçiler olarak görülmeyerek bu kapsamda önlemler alınması aksi tutum sergileyen işverenlerin ise cezalandırılması maddenin sağladığı diğer imkânlar arasındadır.

Madde 12: Sağlığa Yönelik Hizmetlerden Yararlanma

CEDAW, kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olmasını eğitim, politika ve çalışma alanlarında gerekli olduğu yükümlülüğü getirirken bu kavramlara sağlık

[153] Öykü İleri, "Sosyal Politikalarda Kadın ve Cinsiyet Ayrımcılığı İle İlgili Başlıca Uluslararası ve Ulusal Hukuki Düzenlemeler", ***HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergis***i, 5 (12), 2016,s. 128-153.
[154] Bbc, ***Suudi Arabistan ve diğer ülkelerde hâlâ kadınlara yasak olan şeyler***, 28 Eylül 2017 tarihli haber, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41423716 (Erişim Tarihi: 10.04.2019)

kavramını da dahil etmektedir. Sağlık ile ilgili hakların belirtildiği on ikinci madde iki bentten oluşmaktadır. Bunlar;

- Sağlık alanında kadın ve erkeğin eşit biçimde yararlanması, sağlık hizmetleri yanı sıra aile planlaması hizmetlerinin de bu kapsama dahil edilerek kadının ayrımcı yaklaşımlara yönelik korunması ve bu yaklaşımların ortadan kaldırılması amacıyla tedbirlerin alınması (12/1),
- Hamilelik, doğum ve doğum sonrası dönemlerde kadınların gerekmesi durumunda ücretsiz biçimde gereken sağlık hizmetlerinden yararlanılmasının sağlanması, aynı faaliyetlerin emzirme dönemlerinde de bu hizmetlerin sağlanması (12/2)

olarak sözleşmeye taraf ülkelere yönelik yükümlülükler arasındadır [155].

CEDAW, on ikinci madde ile kadınların sağlık alanında hamilelik ve doğum sonrası dönemlerde dahi erkekler ile eşit imkânlara sahip olması ve bu hizmetlerden ücretsiz biçimde yararlanması gerektiğini ifade etmektedir. Kadının biyolojik özelliği olan doğum yeteneğini ve buna bağlı olarak sağlık kavramını (loğusalık, doğum sonrası dönem, vb.) bu ibareler CEDAW, aile planlaması konusunda da sözleşmeyi kabul eden ülkelere yükümlülükler vermektedir. Kadınların cinsiyet bakımından erkeklerle aynı statüye sahip olmaması sağlık hizmetlerinden yararlanmayı da olumsuz etkilemektedir. Bu durumu engelleme amacı on ikinci madde de görülen bir diğer özelliktir.

Madde 13: Ekonomik ve Sosyal Yaşam

CEDAW'da önceki maddelerden üçüncü madde kadınların kültürel, ekonomik ve siyasi alanlarda eşit haklarını savunmuştur. Sosyal ve ekonomik yaşamın diğer alanlarında da kadın ve erkeğin eşit olması, kadına yönelik ayrımcılıkların ortadan kaldırılması amacıyla oluşturulan on üçüncü madde üç önemli bölümde bu kavrama yükümlülük getirmektedir. Buna göre;

- Kadınların aile tazminatı kavramından yararlanması (13/a),
- İpotek, banka kredileri ve diğer maddi olanaklardan yararlanılması (13/b),
- Eğlence gibi tüm kültürel ve sportif etkinliklere katılma (13/c)

konularında hakkın tanınması on üçüncü maddede belirtilmektedir.

Bu madde ile kadınların günlük yaşamlarında rutin faaliyetlerinden farklı olarak eğlenme ve sağlanan maddi imkanlardan erkekler ile eşit seviyede yararlanmaları

[155] Unicef, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,2004, https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

amaçlanmaktadır. Böylece kadınlar rutin işler dışına çıkarak diğer imkanlardan da yararlanabilecek ve topluma katılım bakımından bu durum olumlu etkide bulunabilecektir.

Madde 14: Kırsal Alanlardaki Kadınlar

Kırsal alanlardaki kadınları kapsayan CEDAW, üçüncü bölümün son maddesi olan on dördüncü maddeyi bu konuya ayırmış ve iki bent ile detaylandırmıştır. Bunlar;

- 14/1. Kırsal bölgelerde yaşamını sürdüren ve kayıtsız olarak çalışma hayatında çalıştırılan kadınlara yönelik karşılaşılan sorunlar ve kadınların yaşadıkları özel problemler dikkate alınarak gerekli önlemlerin alınmasını sağlamalıdır
- 14/2. Kadın ve erkek arasındaki eşitliğin sağlanması adına kırsal alanlardaki gelişmelere kadınların da katılım ve yararlanmalar ile kadına yönelik ayrımcı yaklaşımları ortadan kaldırıcı uygulamalar benimsenmelidir. Bu doğrultuda kadınlara yönelik olarak;
- Tüm seviyelerde planlama faaliyetlerinin gerçekleştirilerek faaliyete geçirilmesi ve bu süreçlere kadınların da katılmaları (14/2/a),
- Yeterli sağlık hizmetleri, aile planlama bilgilendirmeleri ve hizmetleri ile gerekli danışmanlıkların sağlanması (14/2/b),
- Sosyal güvenlik bakımından bu hizmetlerden faydalanmaları ve bu faydalanmada koşul aranmaksızın doğrudan sağlanması (14/2/c),
- Okuma ve yazma konularında gerekli olması durumunda öğretim sağlanması, halka açık olarak teknik eğitimlerin düzenlenmesi, gayri resmi ya da resmi eğitim –öğretim imkanlarından faydalanması (14/2/d),
- Örgütleme hakkı ile işçi çalıştırma yada kendilerinin çalışması durumunda ekonomik olanaklardan erkekle ile eşit şekilde faydalanma (14/2/e),
- Tüm toplumsal faaliyetler katılım (14/2/f),
- Tarım alanında borç-kredi alma, pazarlama, iskân ve toprak işlemede tekonolojik gelişmelerden olanaklarından yararlanma, bu süreçte erkekler ile eşit haklara sahip olma (14/2/g),
- Sağlık, konut, ulaşım, içme suyu, aydınlanma ve iletişim gibi hizmetlerin tamamında yeterli şartlarda faydalanabilme (14/2/h),

haklarının sağlanması gerekmektedir [156].

[156] Unicef,a.g.e.,s.42

CEDAW kadınların ayrımcı yaklaşımlardan korunması adına birçok kavrama yer vermektedir. Bu kavramlardan biriside kırsal alanlarda yaşamını sürdüren kadınlardır. Kadınların ayrımcı yaklaşımlara uğradıkları ve bunların sadece ekonomik, politik, medeni veya cinsiyet kavramlarından kaynaklanmadığı bunların yanı sıra yaşam standartları ile çevresel etkenlere bağlı olarakta ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Dünya geneline bakıldığında kadınların birçoğu kırsal alanlarda yaşaması CEDAW tarafından dikkatten kaçmamış ve bu doğrultuda on dördüncü maddeye yer verilmiştir. Böylece kadınlar kırsal alanlarda yaşasa dahi ırk, cinsiyet, sağlık, yaş ve etnik kökene bağlı olarak ayrımcı yaklaşımlara maruz kalması engellenebilecektir [157].

On dördüncü madde de yer alan iskan ve toprak politikaları bakımından kadınların erkekler ile eşit biçimde haklara sahip olması sözleşmeyi kabul eden ülkelere zorunlu kılınırken bu kavramın özellikle kırsal alanlarda bu ayrımcılığın engellenmesinde önemli rol oynayabilecektir.

Madde 15: Hukukta Eşitlik

Sözleşmenin iki maddeden oluşan dördüncü bölümünün birinci maddesi olan on beşinci madde hukuk alanında kadınların ayrımcı uygulamalara maruz kalmalarına yöneliktir. On beşinci madde hukuk ile kadının ayrımcı yaklaşımlardan korunmasını dört bent ile zorunlu kılmaktadır. Bu bentlere bakıldığına;

- 15/1. Kadın ve erkeğin hukuk alanında eşit olduğu sözleşmeyi kabul eden devletler tarafından kabul edilmelidir.
- 15/2. Hukuk alanında kadın ve erkekler eşit hukuki ehliyete sahip olmaları ve kullanımında aynı olanakların sağlanması, mal yönetimi ve sözleşme yapabilme gibi hakların eşit biçimde tanınması, yargı organlarında (ulusal mahkemeler vb.) yargılanma süreçlerinin tamamında eşit davranılması sağlanmalıdır.
- 15/3. Kadınların hukuki anlamda ehliyetlerinin sınırlandırılmasına yönelen özel belgeler ile diğer sözleşmelerin geçersiz olarak kabul edilmesi.
- 15/4. Konut seçimi, yerleşim ve seyahat gibi hakların kadınlara da erkeklerde olduğu gibi özgür şartlarda sağlanması

[157] Bundeskanzleramt,a.g.e.,s.46

On beşinci maddeye bakıldığında sözleşmenin ikinci maddesini tamamlar nitelikte olduğu görülmektedir. İkinci madde de hukuki alanlarda tedbirler alınması gerektiği detaylandırılırken on beşinci madde hukukun diğer kavramlarına yönelik düzenlemeler getirmiştir.

Medeni bakımdan hakların her iki cinsiyete de eşit olarak tanınmasını zorunlu hale getiren on beşinci madde erkekler kadar kadınlarında aynı hukuki ehliyete sahip olmaları gerektiğini ve yargı süreçlerinde bu doğrultuda eşit davranma ilkesinin sağlanmasını ifade etmektedir[158].

Hukuki olarak özgürlük yükümlülüğü getiren on beşinci madde aslında günümüzde kadına yönelik ayrımcılıkları önlemeyi amaçlamıştır. Ancak bazı ülkelerin önceki yıllarda kadına "araç sürme yasağı" uygulamaları bir yana kadın hukuk alanında erkek ile eşit sayılmamaktadır. Örneğin Suudi Arabistan'da mahkemede şahitlik edilmesinde bir erkeğin şahit olması ile iki kadının şahit olması aynı etkidedir. Aynı şekilde İsrail'de boşanma davalarında dini mahkemeler görevli olmakla birlikte kadınların tek başına boşanma davası açması kabul edilmemektedir. Bunun yerine kadın kocasından boşanmak istemesi durumunda kocasının iznini alması gerekli kılınmaktadır (Bbc, 2017). Dolayısı ile günümüzden çeyrek asırdan fazla süre önce yürürlüğe konulan CEDAW günümüz itibari ile Dünya genelinde kadınların haklarının korunması ve erkekler ile eşit imkânlara sahip olmasını hukuki alanlarda tam anlamıyla sağlanamamıştır.

Madde 16: Evlilik ve Ailede Haklar

CEDAW'ın on altıncı maddesine bakıldığında sözleşmeyi kabul eden ülkelerin evlilik ve aile kavramlarına yönelik yükümlülükler getirdiği görülmektedir.

16/1. Aile ilişkileri ve evlilik konularında kadınlara yönelik ayrımcı davranışlar ortadan kaldırılmasına yönelik önlemler alınmalıdır. Kadın ve erkek eşitliği adına özellikle verilmesi gereken haklar ise;

- Evlenmede eşit haklar (16/1/a),
- Eş seçiminde serbestlik ve kendi rızasının olması (16/1/b),
- Evlilikte ve boşanma süreçlerinde eşit haklar ile sorumlulukların sağlanması (16/1/c),

[158] MMO, ***İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği, Oda Raporu***, Güncellenmiş Sekizinci Baskı, TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Yayın No: MMO / 689, Ankara,2018.

- Evli veya bekar medeni durumlarına bakılmaksızın anne ve babanın çocuklar üzerindeki hak ve yükümlülükleri eşit olması, her zaman çocukların menfaatlerinin öncelikli olması (16/1/d),
- Çocukların doğum zamanı ve sayısı ile ilgili olarak makul ve serbest karar verme, bunların sağlanabilmesi (16/1/e),
- Vasilik, velayet ya da evlat edinme yada ülkelerin kendi yasalarında bulunan benzer kavramlar doğrultusunda eşit hak ve yükümlülüklerin sağlanması ve her zaman çocukların menfaatlerinin öncelikli olması (16/1/f),
- İş, meslek ve soyadı gibi kavramların seçilebilmesi, karı ve kocanın eşit hakların sağlanması (16/1/g),
- Eşlerin mallarının işletme, kazanma, sahip olma, kullanma, bağışlanması veya satışlarında kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olması (16/1/h),

sağlanmalıdır.

16/2. Çocukların nişan veya evlendirilmeleri her hangi bir hukuki sonuç teşkil etmeyip, asgari evlilik yaşının belirlenmesi, evlenmelerin resmi sicillere kayıt edilmesi ve bu konularda yasama kararlarının alınması sağlanmalıdır[159] .

Soyadı seçimi, evlilikte eşit haklar ile yaş sınırı ve çocuklar ile ilgili yükümlülükler bu maddenin öne çıkan yanlarıdır. Aile kavramı unutulmaması gerekir ki toplumların ileri ki yıllarında yer alacak bireylerin yetiştirildiği eğitim yapısıdır. CEDAW önceki maddeleri ile eğitim yaşamında kadınlara yönelik ayrımcı yaklaşımları ilk etapta önlenmesini zorunlu kılmakla birlikte ikinci etapta aile içerisinde de benzer ayrımcılıkların gerçekleştirilmemesi konusunda yaptırımları ifade etmektedir. Böylece ülkelerin her iki maddeyi de etkin biçimde uygulaması durumunda toplumların cinsiyetler arasındaki ayrımcı yaklaşımlardan uzaklaşması amaçlanmaktadır.

On altıncı maddeye bakıldığında evlilik ve aileye yönelik birçok kavram sözleşmeye dahil edilse de çok eşliliğin yasal olmadığına yönelik bir ibare yer almadığı görülmektedir. Farklı fikir ve anlayışlar ile bazı ülkeler çok eşliliğe müsaade edebilmektedir. Çok eşlilik ile ilgili sadece bir erkeğin birden fazla kadın ile

[159] TBMM, Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 6663, Kabul Tarihi: 29/1/2016, https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6663.html (Erişim Tarihi: 04.05.2019)

evlenmesi (poligami) kast edilmemekte olup tam tersi bir kadının birden fazla erkek ile evli olması (polyandry) da aynı derecede görülmektedir [160]. Ancak her iki durumda da kadının hak ve özgürlükleri fazlası ile göz ardı edilmektedir. Bu konuda önlem alınması ise CEDAW gibi uluslararası sözleşmeler ile sağlanabilecektir.

Madde 17: Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Komitesi

CEDAW'ın Beşinci Bölüm'den itibaren yöntem kısmını oluşturmaktadır. Beşinci bölümün ilk maddesi ise on yedinci maddedir. Kadına yönelik ayrımcılıklar ile daha etkin mücadele adına buna yönelik olarak komisyonların (komitelerin) görevleri belirtilmektedir. Dokuz bentten oluşan on yedinci madde sözleşme içeriklerinde uzman ve sözleşmeyi kabul eden ülkelerden (her ülkeden sadece bir kişi) seçilmesi, seçimin türü, komisyonun görev süresi, komite üyelerinin görev süreleri ile ilgili ifadeler bu madde de belirtilmiştir [161].

Madde 18: Devlet Raporları

CEDAW'ı kabul ederek taraf olan ülkeler içeriğinde belirtilen maddelere göre aksiyon almak durumundadır. Bu aksiyonların alındığına ve hangi alanda neler yapıldığına dair her ülke raporlar hazırlaması on sekizinci madde ile zorunlu tutulmaktadır. Sözleşmeyi kabul eden her ülke sözleşmenin kendisi adına yürürlüğe girmesinden itibaren en geç bir yıl içerisinde ve her dört yılda bir tekrarlanmak üzere raporları oluşturarak komisyona teslim eder. Raporların olağan süreler dışında komisyon tarafından yeniden (farklı bir dönemde) talep edilmesi durumunda raporlar yeniden oluşturularak teslim edilir. Ülkeler CEDAW maddelerinin yerine getirilmesi durumunda karşılaştıkları sorunları bu raporlarda belirtebilecektir [162].

Madde 19: Komite İç Tüzüğü

On dokuzuncu maddede; komitenin iç tüzüğünün oluşturulmasında kendisi görevli olduğu ve komitede üyeler dışında çalışacak diğer görevliler (iki yılda bir) komite üyeleri tarafından seçilmesi ifade edilmektedir.

[160] Sabah, ***Bu ülkede kadınlar evlenebilmek için para ödüyor!***, 29 Kasım 2018 Tarihli Haber, https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/bu-ulkede-kadinlar-evlenebilmek-icin-para-oduyor (Erişim Tarihi: 14.04.2019).

[161] Takvim, ***Bu ülkede kadınlar 7 erkekle evlenebiliyor!***, 18 Eylül 2018 tarihli haber, https://www.takvim.com.tr/galeri/yasam/bu-ulkede-kadinlar-7-erkekle-evlenebiliyor (Erişim Tarihi: 14.04.2019).

[162] Tbmm, Kamu Kurum Ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık Ve Kıyafetine Dair Yönetmelik, Yayınlandığı Resmi Gazete; Tarihi: 25.10.1982, Sayısı:17849, http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17849.pdf (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

Madde 20: Komite Toplantıları

Sözleşmeyi kabul eden ülkelerce hazırlanan raporların incelenmesine yönelik toplantıların gerçekleştirilmesi ve toplantı yerleri hakkında ifadeler yirminci madde de belirtilmektedir.

Madde 21: Yıllık Rapor

Yirmi birinci madde, sözleşmeyi kabul eden ülkelerin on sekizinci maddeye göre hazırlayıp komisyona sundukları raporların incelenmesi sonrasında bu doğrultuda komisyon tarafından hazırlanacak raporun BM genel kuruluna sunulmasına yönelik yükümlülükler yer almaktadır.

Madde 22: Uzman Kuruluş Temsili

CEDAW'ın faaliyet alanına giren maddelerinin Komisyonca seçilecek uzman kuruluşlardan destek alma yetkisi yirmi ikinci madde de belirtilmektedir.

Madde 23: Yorumlama Politikaları

Sözleşmeyi kabul eden ülkelerin kendi mevzuatları veya uluslararası mevzuatlarda bulunan ve CEDAW'da yer alan maddelerden daha yararlı olan maddeler geçersiz sayılmayacağı yirmi üçüncü madde ile garanti altına alınmaktadır.

Madde 24: İç Hukukta Gerekli Tedbir Alınması

CEDAW'da belirtilen tüm hakların tam anlamıyla faaliyete geçirilmesinde gerekli önlemler almada ülkelerin yükümlülüğü yirmi dördüncü maddede belirtilmektedir.

Madde 25: Sözleşmeye Katılma

Yirmi beşinci madde ile sözleşmeyi imza etmek isteyen ülkelerin izleyeceği yollar ile sözleşmenin yürürlük kazanmasına yönelik izlenecek yollar belirtilmektedir.

Madde 26: Sözleşmenin Kontrol Edilmesi

CEDAW'ın önemli maddelerinden birisi olan bu madde de CEDAW'da yer alan maddelerin değişmesine yönelik başvuruların kimler tarafından ve nasıl yapılacağı ifade edilmektedir.

Madde 27: Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi

CEDAW'ın kabul edilecek ülkeler adına yürürlüğe girmesine yönelik gereklilikler yirmi yedinci maddede belirtilmektedir.

Madde 28: Çekinceler

CEDAW'ın kabul edilecek ülkeler tarafından kabul aşamalarında belirtecekleri çekincelerin türü ve izleyeceği yol yirmi sekizinci madde de belirtilmiştir.

Madde 29: Sözleşme Yorumuna Yönelik Uyuşmazlık

CEDAW'ın uygulanmasına yönelik olarak sözleşmeyi kabul eden ülkelerin birbiri arasında anlaşmazlık olması durumunda yapılması gerekenler ve başvuru mercileri ile süreçler yirmi dokuzuncu madde de belirtilmektedir.

Madde 30: Orijinal Metin

CEDAW içerikleri altı farklı dilde olmak üzere (Arapça, Fransızca, İngilizce, Çince, İspanyolca ve Rusça) yayınlanarak BM Genel Sekreterliğince saklanacağı belirtilmektedir.

CEDAW'da ayrıca sözleşmeye ek olarak yirmi bir maddeden oluşan "Ek Protokolü" (Ek İhtiyari Protokol) ile sözleşmeyi imza ile kabul eden ülkelere ve komiteye yönelik ifadelere yer verilmektedir. Bu protokolde komitenin görevleri detaylandırılmış ve CEDAW'da yer alan her hangi bir veya birkaç maddenin sözleşmeyi kabul eden ülkede ihlal etmesi durumunda (o ülkede yasal yollarda bu ihlale yönelik hukuk arayış süreçleri tamamlandıktan sonra olacak şekilde) şahıs veya kurumların bu durum ile ilgili nasıl bir yol izlemesi ve nereye başvurması gerektiğini belirtmektedir. Ek protokolde en önemli madde ise on yedinci maddedir. Bu maddeye göre CEDAW'ı imza eden ülkelerin "Ek Prokol" maddelerinin her hangi birine çekince koyamayacağı somut biçimde ifade edilmiştir.

CEDAW'da başta olmayıp sonraki yıllarda eklenen Ek Protokol önemli yere sahiptir. Kabul edildiği ilk hali ile sözleşmenin kabul ve imza eden ülkeler tarafından aksiyonlarının denetlenmesine yönelik ifade yer almamaktadır. Bu durumun ortadan kaldırılması amacı ile ortaya çıkan "Ek İhtiyari Protokol" oluşturulmuş ve 1999 yılında BM oturumunda onaylanarak imzaya açılmıştır [163].

[163] Demet Özdamar, ***Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu,*** Ankara,2002.

2.2.3. Çekince ve Eleştiriler

CEDAW ile ilgili çekincelere bakıldığında toplumsal bakımdan genel anlamda ilk göze çarpan kadınların insan haklarına yönelik koruma faaliyetlerinin yürütüm biçimidir. Yürütüm biçimlerinde görülen çekince ise BM'nin insan hakları ile ilgili kurumlarının ve sekretaryasının Cenevre'de bulunurken CEDAW Komisyonu'nun BM'nin ilgili kurumları eşliğinde Cenevre yerine Viyana'da toplanmasıdır. Kadınlara yönelik olarak hakların korunumu insan haklarının korunması ile aynı statüde (en azından BM kurumları nezdinde) organize olmaması ve her iki yapı arasında iletişimsizlik ile kopukluklar sonucunda CEDAW'ın tam anlamıyla kadınların hak ve özgürlüklerine yönelik başarı elde edebileceğine yönelik çekinceleri ortaya çıkarmaktadır [164].

CEDAW ile ilgili genel çekince sonrasında sözleşmeye bakıldığında;

- Denetime yönelik mekanizmalar
- Ek protokolde hukuki yaptırımların ve bağlayıcılık

dikkate alındığında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) getirmiş olduğu hukuki yaptırımlardan fazlaca düşük seviyede kaldığı görülmektedir (Moroğlu, 2003: 34). Bu konu ile ilgili CEDAW, yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi durumunda taraf devletlere yönelik hukuki yaptırımlar sözleşme ve ekinde ifade edilmemiştir. Kadınların insan haklarına yönelik ihlal durumunda ise bireylerin; ilgili ülkelerin yasal süreçleri tamamlanması sonrasında yine hak ihlali durumu devam etmesi durumunda; CEDAW Komitesine veya AİHM'e başvuru yapılabilmektedir [165].

CEDAW ile ilgili bir başka çekince kadınların tüm maddelerde erkekler ile kıyaslamaya yöneldiğidir. Hukuk alanında birçok çalışması olan Dianne Otto, CEDAW ile ilgili yer verdiği çekincesinde CEDAW içeriğinde, kadınların erkekler ile sürekli olarak karşılaştırıldığı, bu sebeple kadınların savunmasız bireyler olarak görülüp özel önlemler alınmasına yöneldiği ve tam anlamıyla cinsiyet temelli bir yaklaşım ile kadınlara yönelik şiddeti ele almadığı ifade edilmektedir [166].

---

[164] Ayşegül Gökalp Kutlu, ***Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Kadınların İnsan Hakları***, Bilge İnsanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2014,s. 101-118, http://www.bilgesam.org/incele/1783/-uluslararasi-insan-haklari-hukuku-ve-kadinlarin-insan-haklari/#.XMtzjugzbIU (Erişim Tarihi: 22.04.2019)

[165] Mustafa Selçuk, ***Çanakkale Muharebeleri'nin Osmanlı Eğitimine Etkileri***, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu (28-29 Nisan), Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2015,s. 461-502

[166] Vido, a.g.e.,s.36

CEDAW'a yönelik çekinceler maddelere yönelikte sergilenmektedir. Özellikle sözleşmeyi kabul eden ülkelerin kabul öncesinde yaptıkları çekinceler maddelere yöneliktir. Bu çekincelere bakıldığında ülkelerin yaşayış ve inanç biçimlerine göre maddelerin çekinceye sebep olduğu görülmektedir. Örneğin birinci madde de "kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın" ibaresi yer alması sebebiyle Katar'ın CEDAW'da birinci madde ile ilgili çekimser kaldığı görülmektedir. Katar, bu ibarenin evlenme olmaksızın aile ilişkisinin teşvik edilebileceği şeklinde anlaşılmaması koşuluyla CEDAW'ı uygulayacağı ve kabul ettiğini belirtmiştir.

Sözleşmenin beşinci maddesi ile ilgili olarak bu maddenin içerdiği "uygun önlemleri alır" ibaresi ile alınması gerekli önlemlerin nasıl değişmesi gerektiği belirtilmemektedir. Maddelerin detaylı biçimde alınması gereken önlemlerin-aksiyonların belirtilmemesi sözleşmenin tüm maddelerinde görülmektedir. Bu da sözleşmenin genel sorunları arasında yer alabilmektedir. Maddenin ifade ettikleri arasında ayrıca sözleşmeyi kabul eden ülkelerin sözleşme maddeleri doğrultusunda davranış ve tutumlarının geliştirilmesi belirtilirken, ülkelerin neler yapması gerektiği konularında ayrıntılı bir yol gösterilmemiştir [167].

Sözleşme, yedinci madde ile yer verdiği oy kullanma, seçme ve seçilme gibi hükümlere bakıldığında detaylı biçimde açıklanmadığı ve yapılması gerekli faaliyetlere yer verilmediği görülmektedir. Demokratik katılımların kadınlar da sağlanması gereken bir hak olduğu belirtilirken bu konu kapsamında alınması gerekli önlemler belirtilmeyip ülkelerin inisiyatifine bırakılmaktadır. Dolayısı ile CEDAW'da belirtilen yedinci madde hükümleri sözleşmeyi kabul eden ülkelerin; kadına yönelik genel politikaları kapsamında şekillenmiş olacaktır. Böylelikle ülkeler tarafından sergilenen tutumlar CEDAW'ın tam anlamıyla yerine getirilmesini zorlaştırmaktadır.

CEDAW'a bakıldığında dünya ülkelerinin inanç ve yaşayış biçimine göre yeniden güncellenebileceği düşünülebilmektedir. Örneğin;

- Irak'ın sözleşmeyi imza ettiği aşamada İsrail ile olan ilişkileri sınırlandırarak (CEDAW 29 maddesine atıf yaparak) sözleşmeyi kabul etmekte,
- İsrail, çeşitli dini yapılarını ileri sürerek (CEDAW 16. maddeye atıfla) ve sözleşme yorumlamasında farklı devletler ile çıkabilecek anlaşmazlıklara

[167] Erşen,a.g.e.,s.24

(CEDAW 29. maddeye atıfla) değinerek bağlayıcılıkların olmadığını ifade ederek sözleşmeyi kabul etmekte,

- Arjantin, Fransa, Jamaika, Lübnan ve Çin'e bakıldığında Irak ve İsrail'de olduğu gibi sözleşmeyi benzer biçimde şerh ile CEDAW'ı (29. maddesi ile bazı fıkralarını kabul etmeyerek) onaylamış,
- Kore Cumhuriyeti'nin sözleşmenin farklı maddelerine (2/f, 9/2 ve 29) şerh belirterek,
- Lübnan, Kuveyt ve Ürdün'ün benzer çekinceler ile CEDAW'ı (2 ve 16 nolu maddeler) şerhli olarak,

sözleşmenin kabul edildiği görülmektedir.

CEDAW ile ilgili ülkeler tarafından çekinceler ile kabul edildiği görülmektedir. Ülkelerce belirtilen maddelerin farklı veya benzer olması ile ülkelerin farklı coğrafyalarda bulunması, farklı dini inançlara sahip olmaları göz önünde bulundurulduğunda çekincelerin benzer olduğu görülmektedir. Bu çekincelerin ise ülkelerin iç işleyişleri (hukuki, dini, vb.) sebebi ile ortaya konulduğu tahmin edilmektedir. Sözleşmede çekinceli olarak taraf olan ülkelere geniş kapsamlı olarak bakıldığında farklı maddelere çekinceler belirterek sözleşmeyi kabul eden birçok ülkede (Bahreyn, Avustralya, Cezayir, Şili, Mısır, İrlanda, İsviçre vd.) görülmektedir. Dini inanç, yaşayış biçimi veya bulunulan coğrafyalar dikkate alındığında ortak bir yönleri görülmeyen farklı ülkelerin (Çin, Arjantin, vd.) benzer maddelerde çekince oluşturması CEDAW'ın çekincelerini ortaya koyan kavramlar arasındadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN SÖZLEŞMEYE TARAF OLMASI

BM'nin kadına yönelik aksiyonlar alarak 1975-1985 yıllarını "Kadının On Yılı" olarak ilan etmesi Türkiye'de de benzer hareketlerin görülmesinde rol oynamıştır. Aynı dönemlerde Batı ülkelerinde görülen feminizm temalı kitapların Türkçeye çevrilmesi, 27 kadın derneği tarafından 1975 yılında Ankara ilinde Kadın Kongresi düzenlenmesi bunlardan bazılarıdır. Kongre ile konuşmacılar kadına yönelik yasal yaptırımlar içeren düzenlemelerin oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir (Kolay, 2015: 9). Türkiye ve diğer ülkelerin sınırları içerisinde benzer söylemleri ciddi biçimde ele almayışı, birçok ülkede toplumların kadına yönelik ayrımcı yaklaşımlar BM'yi harekete geçirmiştir. BM'nin kadına yönelik politikalara yönelmesi CEDAW'ın 1979 sonrasında uluslararası alanda yasal olarak oluşum kazanmasını sağlamıştır. BM tarafından 1979 yılında kabul edilen sözleşme 1980 yılında diğer ülkelere imzaya açılmıştır [168].

CEDAW, 1980 yılında diğer ülkelerin imzasına sunulması itibari ile farklı ülkeler tarafından kabul edilmiştir. Ancak bu yıllarda Türkiye'nin tarihinde gördüğü önemli olaylardan birisi "1980 Darbesi" gerçekleşmiştir. Siyasi olarak sağ-sol çatışmalarının görüldüğü bu yıllarda Türk Silahlı Kuvvetleri 12 Eylül 1980 tarihinde hükümete el koyduğunu açıklamıştır. Darbe sonrasında askeri tarafların hükümette kalmaları 1983 yılına kadar sürmüş ve bu yıl gerçekleştirilen genel seçimler ile son bulmuştur [169].CEDAW'ın BM tarafından ortaya konulması, onaylanarak yürürlüğe giriş sürecinde gelişmiş devletler yanı sıra az gelişmiş olan devletlerin (Srilanka, Mısır, vb.) bu tarihlerde yer aldığı ancak Türkiye'nin yer almamasında askeri darbenin etkisi ortadadır [170].Bu duruma daha detaylı bakmak gerekirse gerek CEDAW'da yaşanılan süreç ve gerekse Türkiye'de yaşanan sürecin izlenmesi yerinde olacaktır. Bu durumu aşağıdaki tablo ortaya koymaktadır.

[168] Sözcü, ***12 Eylül'de neler oldu? İşte 12 Eylül 1980 darbesinin acı dolu tarihi…***, 12 Eylül 2018 tarihli haber, https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/12-eylulde-neler-oldu-iste-12-eylul-1980-darbesinin-aci-dolu-tarihi-2621798/ (Erişim Tarihi: 10.04.2019)

[169]Yenişafak, ***12 Eylül 1980 darbesi: Utancın 37. yılı***, 12 Eylül 2017 tarihli haber, https://www.yenisafak.com/gundem/bugun-12-eylul-2793368 (Erişim Tarihi: 10.04.2019)

[170] Arat, Yeşim, Women's rights as human rights: The Turkish case, ***Human Rights Review***, 3 (1), 2001,p. 27-34, https://doi.org/10.1007/s12142-001-1003-9 (Erişim Tarihi: 25.04.2019)

Tablo 8- Cedaw'ın Ortaya Çıkış Süreci ve Türkiye'de Gelişmeler [171]

Yıl	CEDAW	Türkiye
1979	BM, CEDAW'ı oluşturmuş ve 81 ülke tarafından 18 Aralık 1979'da imzalandı	Yurt genelinde siyasi eylemler artış göstermiş, 24 Aralık 1979'da dört binden fazla kişi gözaltına alınmış, onarca kişi yaşamını yitirmiş, Suikastlar düzenlenmiş (Abdi İpekçi, Emn. Müd. Cevat Yurdakul, vb.)
1980	1 Mart tarihinde CEDAW imzaya açıldı	Akaryakıtın olmaması sebebi ile fabrikaların % 80'i kapanmış (8 Ocak) Siyasi süikastler düzenlendi (Gün Sazak, Nihat Erim, vb.) ASALA eylemler gerçekleştirerek yurt dışında Türk Yetkililere yönelik süikastlar düzenlemiş (Galip Özmen), TSK, 12 Eylül tarihinde siyasi yönetime el koyarak sıkıyönetim ilan etmiş, darbe ile ülke yönetimi ve siyasetçiler askeri birliklerde muhafaza altında tutulmuş (Bülent Ecevit, Süleyman Demirel, Alparslan Türkeş vb.)
1981	3 Eylül tarihi itibariyle sözleşme yürürlüğe girdi	13 Mayıs tarihinde Papa II. Jean Paul, Mehmet Ali Ağca tarafından Roma'da vurularak yaralandı 24 Eylül'de Türkiye'nin Paris Başkonsolosluğu'nda 56 Türk görevli, 4 Asala Terör Örgütü mensubu tarafından rehin alındı

[171]Çhd, ***Hukuk ve Kadın Hakları***, Çağdaş Hukukçular Derneği Kadın Komisyonu, Genel Merkez Yayınları -2, Ankara.

Türkiye'nin CEDAW ile ilgili ortaya çıkışından yaklaşık beş yıl sonra kabul etmesi özellikle yukarıdaki tabloda belirtilen bazı olaylar sebebi ile makul karşılanabilecektir. Özellikle 1979-1981 yılları arasında Türkiye siyasi olaylardan kadına yönelik anlaşmalara zaman ayıramaması somut biçimde görülürken bu dönemde 1981 yılında Fransa'da düzenlenen ve 3 Kıta Film Festivali'nde en iyi kadın oyuncu seçilen Türk oyuncu Hülya Koçyiğit Türk kadının da önemsenmesi gerektiğini dünyaya göstermiştir [172].

Türkiye sonraki yıllarda CEDAW ile ilgili olarak adımlar ise;

- 11 Haziran 1985 tarihinde TBMM'de yaptığı oylama sonucunda kabul etmiş,
- 14 Ekim 1985 tarihinde (18898 Sayı ve 14.10.1985 tarihli) Resmi Gazete'de yayınlamış,
- 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir [173].

CEDAW'a ek olarak oluşturulan Ek İhtiyari Protokol'e bakıldığında BM Genel Kurulu tarafından 6 Ekim 1999 tarihli oturumunda onaylanarak imzaya sunulmuştur. Türkiye ise bu protokole 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylamış ve 29 Mart 2003 tarihi itibari ile Türkiye'de yürürlüğe girmiştir.

3.1. Türkiye'nin Sözleşmede Yerine Getirmiş Oldukları

Türkiye CEDAW'ı onaylaması sonrasında ülke içerisindeki kültür ve hukuk sistemleri sebebi ile oluşabilecek çelişkileri engelleme amacıyla bazı maddelere çekince koymuş ve bunların 2000 yılı itibari ile kaldırılacağını taahhüt etmiştir. Türkiye tarafından çekince-beyan koyulan maddeler ise;

- 9. maddenin 1 nolu fıkrası (beyan)
- 15. maddenin 2 ve 4 nolu fıkraları (çekince),
- 16. maddenin 1 nolu fıkrasının c, d, f ve g bentleri (çekince),
- 29. maddenin 1 nolu fıkrası (çekince)

olarak görülmektedir [174]. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu çekince ve beyanlar ile ilgili olarak Türkiye'nin sözleşmeyi imzaladığını bildirdiği ve yayınladığı Resmi

[172]Kesin Karar Gazetesi, 2 Aralık 2017 tarihli gazete haberi, http://data.kesinkarar.com/2017/12/2-aral%C4%B1k-2017.pdf (Erişim Tarihi: 29.04.2019)
[173] Moroğlu, a.g.e.,s.46
[174]Bilgi Üniversitesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi,2016, https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/122-kadnlara-kars-her-turlu-ayrmclgn-onlenmesi-sozlesmesi/ (Erişim Tarihi: 20.04.2019)

Gazete'de (18898 Sayı ve 14.10.1985 tarihli) bu çekince ve beyanlara yer vermemesi sebebi ile bu durumun hukuki bakımdan her hangi bir hukuki geçerliliğin olmadığı ifade edilmektedir [175].

3.1.1. Çekince-Beyan Belirtilen Maddeler

Türkiye'nin CEDAW'da beyan ile kabul ettiği madde dokuzuncu maddenin birinci fıkrasıdır. Bu fıkraya bakıldığında (Unicef, 2003);

> "*Taraf Devletler, tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkekler ile eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tabiiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tabiiyet değiştirmesine. tabiiyetsiz kalmasına veya kocanın tabiiyetini zorla almasına yol açmamasını sağlayacaklardır.*"

ibaresi yer almaktadır. Türkiye'nin CEDAW'da dokuzuncu maddenin birinci fıkrası ile Türkiye Türk Vatandaşlık Kanunu ilgili maddelerinin (5, 15 ve 17 nolu maddeler) çeliştiğine yönelik ifadelere Türk Vatandaşlık Kanunu ilgili maddelerinin çelişkili olmadığını beyan etmiştir. İlgili beyan Türkiye tarafından 2008 yılında geri çekilmiştir.

CEDAW'ın çekince belirtilen 15. maddenin 2 ve 4 nolu fıkraları;

- "*2. Taraf Devletler medeni haklar bakımından kadınlara erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliveti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve Mahkemelerde davaların her aşamasında eşit muamele edeceklerdir.*
- *4. Taraf Devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgah seçme taşımada eşit yasal hak tanıyacaklardır.*"

şeklinde ifade edilmektedir (Unicef, 2003).

Türkiye'nin çekince koyduğu maddelerden birisi de CEDAW'ın 16. maddesinde yer alan 1 nolu fıkrasının c, d, f ve g bentleridir. Bunlar;

[175]Milliyet, Cinsiyet ayrımcılığının en tuhaf 10 örneği, Milliyet Gazetesi Pembenar kadına özel sayısı,2016, http://www.milliyet.com.tr/cinsiyet-ayrimciliginin-en-tuhaf-pembenar-detay-ask-1822931/ (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

"*Taraf Devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:*

c. Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında ayrı hak ve sorumluluklar;

d. Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her durumda çocukların çıkarları en ön planda gözetilecektir;

f. Her durumda çocukların çıkan en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar;

g. Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil her iki eş (kadın-erkek) için, eşit kişisel haklar"

olarak yer almaktadır.

Türkiye, toplum kültürü, örf ve ataerkil aile kültürü ile süre gelen yıllarda yasalarını da bu doğrultuda oluşturmuştur. Erkeğin üstün olarak konumlandırıldığı yasalar Türkiye'nin CEDAW'a uyumunu oldukça geciktirmiştir. Öyle ki Türkiye sözleşmeye taraf olduğu 1985 yılında çekince koyduğu maddeleri on beş yıl sonra 2000 yılında kaldıracağını beyan etmiştir. Bunun yanı sıra CEDAW Komitesi tarafından oluşturulan 1997 tarihli BM raporlarına bakıldığında Türkiye'nin CEDAW maddeleri ile ilgili olarak kanunlarda kadınlara yönelik statülerinin geliştirilmesine az önem verildiği ifade edilmektedir (KSSGM, 1997: 51-52). Dolayısı ile sonraki yıllarda Türkiye'nin kadın ile ilgili mevcut anlayış ve yaşam biçiminde köklü değişiklikler gerekli olmuştur.

CEDAW'ın sözleşme içeriklerinin taraf ülkelerce uygulanıp uygulanmadığına yönelik çalışmaları sonrasında Kadının İnsan Hakları ve Yeni Çözümler kurumları tarafından CEDAW Komitesi'nin New York'taki oturumuna sunulmak üzere; 1997 yılında hazırlanan Gölge Raporda Türkiye'nin sözleşmeye yönelik çekimser kaldığı maddelerin; sözleşmeyi kabul ettiği 1986 yılından itibaren aradan geçen 11 yılda düzenlenmediği belirtilmiştir. Ayrıca raporda Türkiye'nin çekimser kaldığı maddelerin aradan yıllar geçmesine rağmen aksiyon alınmayarak çekimser olarak bırakılmasının CEDAW'ın 28 maddesi 2 fıkrası gereği ihlal edildiği belirtilmiştir. Sözleşmede ihlal edildiği söylenen bu maddeye bakıldığında;

"*İşbu Sözleşme'nin hedef ve amacına uymayan hiçbir çekinceye müsaade edilmeyecektir.*"

olarak çekincelerin ihlale dönüşmemesi gerektiği somut biçimde belirtilmektedir.

CEDAW'ın sözleşme içerikleri, 2000 yılında çekimserlik konulan maddelerdeki çekimserliklerin kaldırılması sözleşmenin 28 maddesi 2. fıkrasının ihlaline yönelik düşüncelerin değiştirilmesi ve komisyona sunulacak raporun tutumu doğrultusunda ivedilikle bu maddeler hakkında aksiyon alması gerektiği anlaşılmıştır. Böylece Türkiye'nin yerel mevzuatları ile CEDAW'ın bazı maddelerinin (15/2, 15/4 ve 16 nolu madde 1. fıkrasının c, d, f ve g bentleri) çeliştiğini belirtmesi ve çekince koyması sonrasında sözleşmeye uyum adına yerel mevzuatlardaki ilgili maddelerin değişimi zorunlu hale getirmiştir. Bu anlayış ile Türkiye tarafından,

- 23 Mart 1998 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile Türk Medeni Kanunda (743 sayılı) değişiklik kararı almış,
- 22 Haziran 1999 tarihinde Medeni Kanun hükümlerinin değiştirilmesi ve CEDAW maddelerine uyumlaştırılması onaylanmış,
- 29 Haziran 1999 tarihli yazı ile Dışişleri Bakanlığı yazısının BM Genel Sekreterliği'ne gönderilmesi ile çekimser kalınan 15. maddenin 2 ve 4 nolu fıkraları ile 16. maddenin 1 fıkrasının c, d, f ve g bentleri üzerindeki çekimserlik kaldırılmış (Özdamar, 2002: 468),
- 22 Kasım 2001 tarihinde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu kabul edilmiş ve sonrasında Resmi Gazete'de yayınlanarak (08.12.2001 tarihli) yürürlüğe girmiş[176]

olup CEDAW'ın çekimser kalınan maddelerine yönelik olarak gerçekleştirilen faaliyetleridir Aşağıdaki tabloda bu durum somut biçimde görülmektedir[177].

[176]TBMM, Madde Gerekçeleri Bölüm 1, 22.06.1999 Tarih, Sayı: B.02.0.KKG/196-342/2695, https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_ Madde _Gerekceleri_1.pdf (Erişim Tarihi: 29.04.2019).
[177]TBMM, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Resmi Gazete Tarihi: 8.12.2001, Sayısı: 24607, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/12/20011208.htm#2 (Erişim Tarihi: 29.04.2019)

Tablo 9- Cedaw'ın 15 ve 16. maddesi ve Türkiye yasalarının Değişimi[178]

Türk Medeni Kanunu (Cedaw Öncesi) **(17.2.1926 tarih ve 743 sayılı)**	**Cedaw**	**Türk Medeni Kanunu (Cedaw Sonrası)** **(22.11.2001 tarih ve 4721 Sayılı)**
Madde 21: Kocanın ikametgahı karının, anne ve babanın ikametgahları velayetleri altındaki çocuğun ve mahkemenin bulunduğu yer vesayet altındaki kimsenin ikametgahıdır Madde 152: 2. Evi erkek seçer ve eşi ile çocuklarının bakımını gerektiği gibi yerine getirir Madde 153: Kadın evlenmesi ile kocasının soyadını alır. Fakat evlendirme memuru yada nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuru sonrasında önceki soyadını kocasının soyadı önünde kullanabilir. Kadın, gücünün yettiği kadar kocasının muavin ve müşaviridir. Eve kadın bakar. Madde 154: Evlilik birliğini koca temsil eder.	Madde 15: 2. Mülk idaresinde kadın ve erkek eşit haklara sahiptir 4. Evin seçilmesinde kadın ve erkek eşit haklara sahiptir. Madde 16 /c/d/f/g: Evlilikte ve evlilik sonrasında çocukların velayeti, evlat edinme, aile soyadı ve meslek-iş seçimlerinde kadın ve erkek eşit haklara sahiptir.	Madde 21: Vesayet altında bulunan kişilerin yerleşim yeri bağlı oldukları vesayet makamının bulunduğu yerdir. (eski kanun, md. 21) Madde 187: Kadın evlenmesi ile kocasının soyadını alır. Fakat evlendirme memuru yada nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuru sonrasında önceki soyadını kocasının soyadı önünde kullanabilir. (eski kanun md. 153) Madde 188: Evlilik birliğini eşlerin her biri tarafından temsil edilir. (eski kanun md. 154) Madde 192: Eşlerden her biri meslek-iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda değildir. Evlilik birliğinin huzur ve yararı dikkate alınarak meslek-iş seçimi yapılıp sürdürülmelidir.

[178] KSSGM, ***Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesine (CEDAW) Sunulan 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporu, Sunumu, Savunulması ve Komitenin Değerlendirmeleri***, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara,1997.

Yukarıdaki tablodan görüleceği üzere Türkiye, erkeğin ön planda olduğunu içeren ve 1926 tarihinde yürürlüğe konulmuş Türk Medeni Kanunu (Türk Kanunu Medenisi) ilgili maddelerini yürürlükten kaldırmıştır. Kadınlara yönelik olarak CEDAW'a uyum adına kaldırılan bu yasal hakların yerine 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu adıyla yeni bir kanun getirmiştir. TBMM tarafından yayınlanan kanun değişikliği ile ilgili gerekçelere bakıldığında; İsviçre Medeni Kanunu'ndan alıntılar yapılarak Türkiye mevcut koşulları doğrultusunda bu kanun oluşturulduğu ve CEDAW'a uyum sağlanmasının amaçlandığı ibareleri görülmektedir[179].

Türkiye, CEDAW'ı imzaladığı 1985 yılında belirttiği çekince ve beyanlara yönelik ilgili maddelerden 9/1, 15/2 ve 15/4 ile 16/1'in c, d, g ve f bentlerine yönelik düzenlemeleri gerçekleştirmiş anca günümüzde halen çekincenin kaldırılmadığı madde ise 29. maddenin 1 nolu fıkrasıdır. Bu madde ise;

"*İki veya daha fazla Taraf Devlet arasında işbu Sözleşme'nin yorum veya uygulanmasından doğan ve müzakere ile çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, birinin talebi ile hakem kuruluna götürülecektir. Taraflar tahkimname talebinden itibaren 6 ay içinde hakem kurulunun teşekkül tarzında anlaşmazlarsa, taraflardan herhangi biri uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanına, Divan Statüsü uyarınca götürebilir.*"

olarak sözleşmede yer almaktadır. Bu maddeye bakıldığında CEDAW maddelerinin uygulanması sırasında sözleşmeyi kabul ve imza eden ülkeler arasında görülebilecek uyumsuzlukların ortaya çıkması durumunda bu durumun Uluslararası Adalet Divanı'nda çözümlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

3.1.2. Kadına Karşı Şiddet Tanımı

CEDAW'ın kadına yönelik ayrımcılığın tanımlandığı birinci madde ile ilgili olarak Türkiye'nin 7. Ülke Raporu'nda yer verdiği ve gerçekleştirdiği faaliyetlere bakılacak olursa;

- 2011 yılında İstanbul Sözleşmesi olarakta bilinen Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi İstanbul'da imzaya açılarak 2012 yılında kabul edilmiş ve kabulde cinsiyetlere yönelik ayrımcılıkların engellenmesi benimsenmiş,

[179]Tbmm, Madde Gerekçeleri Bölüm 1, 22.06.1999 Tarih, Sayı: B.02.0.KKG/196-342/2695, https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_ Madde_Gerekceleri_1.pdf (Erişim Tarihi: 29.04.2019).

- Madde de kadına şiddetin tanımının Anayasa'da yer almadığı ve bu tanımın bulunduğu her hangi bir özel yasal düzenleme bulunmadığı,
- Kadına şiddet ile ilgili yaşanabilecek olaylarda Anayasa'nın 90. maddesinde belirtildiği üzere Türkiye'nin iç hukuku ile kabul ettiği uluslararası sözleşmelerin çelişmesi durumunda uluslararası sözleşmelerin kabul edildiği,
- 2012 yılında kabul edilen İstanbul Sözleşmesi doğrultusunda kadına şiddete yönelik 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe konulmuş ve kadınların tamamı ile çocuklar ve diğer aile üyeleri bu kanun dahiline alınmış

olduğu görülmektedir.

3.1.3. Hukuk Alanında Kadının Korunması

CEDAW'ın hukuk alanında yapılması gereken düzenlemeler ile kadının ayrımcılığa uğramasının engellenmesi ifadelerine yer veren 2. maddesine yönelik Türkiye bir takım düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu düzenlemeler bakıldığında;

- 2010 yılında Anayasa'nın 10. maddesi düzenlenerek "bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz" hükmü dahil edilmiş ve geçici özen önlenmelere fırsat tanınmış cinsiyet eşitliklerinin sağlanmasında kadınlara yönelik gerçekleştirilecek düzenlemelerin eşitliğe karşı olamayacağı belirtilmiş,
- 2012 yılında İş Sağlığı ve Güvenliği alanında düzenlemeler ile birçok işin tehlike sınıfı ağır-tehlikeli iş sıfatından çıkarılmış ve böylece kadınlar ile gençlerin bu işlerde istihdamının sağlanması amaçlanmış, benzer biçimde kadın çalışanların iş yerlerinde korunmasına yönelik düzenlemeler yürütülmüş,
- 2012 yılında 4688 (md. 19) ve 6289 (md. 14) sayılı kanunların çeşitli maddelerinde düzenlemeler ile sendika ve konfederasyonların (özel veya kamulu olan) toplumsal cinsiyet eşitliğine önem vereceklerine yönelik ifadeler eklenmiş,
- 2012 yılında 6356 sayılı kanun ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nu maddelerinde (md. 26) değişiklikler ile konfederasyon veya sendikaların faaliyetlerinden faydalanmada cinsiyet ayrımcılıklarının yapılmaması ve bu faaliyetlerinde cinsiyet ayrımcılıkları olmadan gerçekleştireceği ibareleri eklenmiş,

- 2013 yılında 10. Kalkınma Planı yayınlanarak 2014-2018 yılları arasını kapsaması ve kadınların karar alma yapıları, istihdam ve eğitim gibi alanlarda daha fazla rol alması ve bu doğrultuda uygulamalar ile toplumun her kesiminin bilinçlendirilmesi amaçlanmış,
- 2013 yılında kadın çalışanlara yönelik iş sağlığı ve güvenliği bakımından koruyucu ve düzenleyici hukuki düzenlemeler yürürlüğe konulmuş (Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik, ve Gebe Veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik),
- 2013 yılında kamuda çalışan kadınlara baş örtüsü yasağı ilgili kılık kıyafet yönetmeliği (md.5) düzenlenerek kaldırılmış,
- 2014 yılında Ceza Kanunu'nda nefret ve ayrımcılık (md. 122) yeniden düzenlenerek ırk, dil, renk, milliyet veya cinsiyetten kaynaklı olarak bireylerin kamu mal ve hizmetlerinden yararlanması veya engellenmesi durumunda bu olayın 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası ile karşılık bulacağı belirtilmiş,
- Yasal düzenlemeler ile (6284 Sayılı Kanun) kadınlar korumaya alınarak "Kadın Konuk Evleri"nde konaklamaları sağlanmış, bu evlerin sayısı arttırılmış,
- 2007-2014 yılları arasında kamu çalışanlarına (din görevlileri, emniyet ve sağlık kurumları) toplumsal cinsiyet ve kadın erkek eşitliğine önelik eğitimler düzenlenmiş

olduğu görülmektedir.

3.1.4. Ekonomik, Siyasi ve Kültürel Alanlar

CEDAW 3. maddesine bakıldığında ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda kadınların ayrımcılıklardan korunmasına yönelik tedbirlere yer verildiği görülmektedir. Türkiye, CEDAW'ın bu maddesi doğrultusunda;

- 2009 yılında TBMM'de Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) kurularak kadın ve erkek eşitliklerinin gerçekleştirilmesi konularında ulusal ve uluslararası alanlarda görülecek gelişmelerin TBMM'ye bildiriminin sağlanması, TBMM'de oluşturulacak kanunlar ve düzenlemeler ile ilgili esas ve tali komisyon görevi ile görüş sunması ve toplumda kadına yönelik ayrımcılık, şiddet, vb. içerikli başvuruların

incelenerek gerekmesi durumunda ilgili kurumların uyarılması amaçlanmış,

- 2011 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) yeniden yapılandırılarak cinsiyet ayrımcılıklarına yönelik politika oluşturma, kadınları ayrımcılıklardan koruma, eğitim, rehabilite ve rehberlik gibi faaliyetlerin yürütülmesi ve koordine edilmesi sağlanmış,
- 2011 yılında Kadın Konuk Evleri KSGM bünyesine alınarak hizmet vermesi devam etmiş ve bu evlerin personelleri ile bütçelerinde artış sağlanmış

olduğu görülmektedir [180].

3.1.5. Geçici ve Özel Önlemler

CEDAW'ın bir diğer 4. maddedir. Bu maddeye bakıldığında; ülkelerin kadın ve erkek eşitliğine yönelik alması gereken geçici ve özel önlemler ile annelik kavramlarına yer verilmektedir. Türkiye'nin CEDAW'ın 4. maddesi doğrultusunda aldığı aksiyonlar ise;

- 2010 yılında kadına yönelik geçici ve özel önlemlerin gerçekleştirilebilmesi adına Anayasa'da yer alan 10. madde düzenlenmiş,
- Şartlı Eğitim Yardımları ile eğitimde kız çocukları desteklenmekte, kız öğrencilere temel eğitimde % 14,3 ve ortaöğretimde % 20 daha fazla oranda parasal yardımın çocukların annelerine yapılması,
- 2011 yılında 6111 sayılı kanun yürürlüğe konulmuş ve kadınların ilk istihdamlarında 12-54 ay arası değişen süreler ile sigorta pirimlerinin işverene ait kısımları devlet tarafından karşılanmasına yer verilmiş, Şubat 2014'te bu kapsamdan yararlanan kadın sayısı 144.028 olmuş,
- 2011 yılında İş Kanunu ve Devlet Memurları Kanun'larında değişiklikler yapılarak doğum izni düzenlenmiş,
- 2011 yılında Devlet Memurları Kanununda gerçekleştirilen düzenlemeler sonrasında hamileliğin 24. haftasından başlamak üzere doğumdan sonraki 1. yıla kadar iş yerlerinde gece vardiyalarında çalıştırılmaması,
- 2012 yılından itibaren ihtiyaç sahibi olan ve eşi yaşamını yitirmiş kadınların gerekli şartları sağlaması durumunda iki ayda bir olmak üzere aylık 125 Dolar yardım verilmeye başlanmış,

[180] TBMM, a.g.e.,s.14

- 2013 yılında hamileliğin 24. haftasından başlamak üzere doğumdan sonraki 2. yıla kadar iş yerlerinde gece vardiyalarında çalıştırılmaması,
- Süt izin sürelerinde düzenlemeler yapılmış ve kadın çalışanların 0-1 yaş arası çocuklarının emzirme ihtiyaçlarını gidermeleri adına günlük 1.5 saat izin verilmesi ve kamu çalışanı kadınlarda bu sürenin dönemsel olarak 3 saate çıkarılması,

olarak görülmektedir.[181]

3.1.6. Ayrımcı Yaklaşım ve Ön Yargılar

Toplumlarda kadınlara yönelik ayrımcı yaklaşım ve ön yargıları ile çeşitli gelenekler görülebilmektedir. Bu ayrımcılıkların önlenmesine yönelik hükümler ise CEDAW'ın 5. maddesinde yer almaktadır. Türkiye'nin bu madde ile ilgili aldığı aksiyonlar ise;

- 2011 yılında RTÜK (Radyo Televizyon Üst Kurulu) Kanunu'nda düzenlemeler yapılmış ve toplumsal cinsiyete aykırı programların yapılamayacağı hüküm altına alınmış, benzer biçimde ticari iletişimde kadının istismar edilmemesi, tanıtılan ürün, imaj yada hizmetlerde kadının bedeni cinsel bir tema olarak kullanılmayacağı hüküm altına alınan diğer düzenlemeler olmuş
- 2013 yılında STK, MEB ve ASPB (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) ortaklığında başlatılan ve pilot uygulama olarak 10 ilde yürütülmek üzere kız teknik ve meslek liselerinde çalışmakta olan öğretmen, öğrenci ve velilerine yönelik toplumsal cinsiyet eğitimleri, seminerler ve rol-model buluşmaları başlatılmış,
- 2014 yılı itibari ile savcı ve hakimlere yönelik olarak hukuk alanlarında cinsiyet ayrımcılıklarının engellenmesi içerikli meslek içi eğitimlere ders eklenmiş,
- CEDAW tarafından Türkiye'de ayrımcılığa uğrayan R.K.B adlı bir kadının başvurusuna ait kararın Türkçe haline çevrilerek (bu madde hükümlerinin daha etkin uygulanması amacı ile) HSYK, Cumhuriyet Başsavcılıkları ve diğer hukuki yapılara gönderilmiş ve bilgilendirilmeleri sağlanmış,

[181]Zehra Melek, Çat, Mesleklerine döndüler ama 28 Şubat'ın travmasını atlatamadılar, 26 Şubat 2016Tarihli Anadolu Ajansı Haberi, https://www.aa.com.tr/tr/yasam/meslege-donduler-ama-28-subatin-travmasini-atlatamadilar-/527683 (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

- ASPB tarafından Aile Eğitim (AEP), Evlilik Öncesi Eğitim ve AEP'nin Uygulanması ve Yaygınlaştırma projeleri oluşturularak uygulamaya konulmuş,
- MEB tarafından 0-18 yaşa yönelik olarak AEP programı yürütülmüş, velilerin anne-babalık becerileri geliştirilmesine yönelik projeler yürütülmüş, Baba Destek Eğitimi ve Anne Destek Eğitimleri ortaya konulmuş (2012-2013 yılları arasında 216.264 kişinin 0-18 Yaş AEP programından yararlanması sağlanmış

olarak görülmektedir[182].

3.1.7. Kadın Ticareti

CEDAW kadının ayrımlaştırılmasını engellemesi yanı sıra kadına yönelik her türlü kötü uygulamanın ortadan kaldırılmasını da kapsamaktadır. Bu kapsamlardan biride sözleşmede kadın ticaretinin önleyici hükmünün yer aldığı CEDAW'ın 6. maddesidir. Türkiye, 6. madde doğrultusunda;

- Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi (ICMPD) ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ile insan ticareti ile mücadeleye yönelik projelerin yürütülmesi,
- 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe konulması ve böylece insan ticareti mağdurlarının korunması amaçlanmış ve bu doğrultuda İç İşleri Bakanlığı birimlerinde yapılandırmalar yürütülmüş ve İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı'na sorumluluklar verilmesi (konukevlerinin işletilmesi),
- İnsan ticareti mağduru olanların bakım ve tedavi işlemleri hukuki prosedürler içerisinde Türkiye'de belirli süre ikamet izni verilmesi, ayrıca "altı ay süreli insani vize ve kısa süreli ikamet" uygulamasının devreye alınması,

gibi aksiyonlar aldığı görülmektedir.

3.1.8. Siyasi Katılım ve Seçilme

Kadınlar en az erkekler kadar seçme ve seçilme hakkına sahip olması ve oy vermesi gereken bireylerdir. Kadının demokrasi içerisinde seçme ve seçilme hakkının olmasını gerektiğini hükümler ile ortaya koyan bir düzenlemede CEDAW'ın

[182]TBMM, Siyasi Partiler, Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, 2016,https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/siyasi_partiler.html (Erişim Tarihi: 17.03.2019)

7. maddesidir. Türkiye'nin yayınladığı 7. Ülke Raporu'na bakıldığında Türkiye'nin bu madde doğrultusunda gerçekleştirdiği faaliyetler;

- Siyasi partilerin özellikle 2014 yılı seçimlerinde gösterdikleri milletvekili aday adayları ve belediye başkanı adaylarındaki kadın oranı artmış,
- 2014 yılı Belediye Seçimlerinde 30 Büyükşehir Belediye Başkanı'nın % 10'u ve Belediye Başkanlarının ise % 2,73'ü kadın olmuş, belediyelerde bulunan meclis üyelerinin % 10,72'si, genel meclislerinin ise % 4,79'u kadın olmuş,
- Siyasi partiler, yönetim organlarında kadına daha fazla yer ayırmış,
- Siyasi alanda kadınların daha fazla rol alması adına "Siyaset Akademileri ve Okulları" oluşturularak bu alanda kadınların siyasete hazırlanması sağlanmış,
- Yetki ve karar alma yapılarına yönelik "cinsiyet" kavramı daha ayrıntılı olarak istatistiki olarak kayıt altına alınış ve kamuoyuna sunulmuş olduğu görülmektedir.

3.1.9.Uluslararası Temsil

Kadınlar ulusal bakımdan siyasi alanlarda rol alması ve toplumu temsil etmesi yanı sıra hükümetlerin uluslararası alanda temsil edilmesinde de rol alması diğer kadınlara örnek olunması amacıyla önem arz etmektedir. Erkekler ile kadınların eşit biçimde ve ayrımcı anlayışlar olmaksızın ülkeleri uluslararası düzeyde temsil etmesi ise CEDAW'ın 8. maddesinde belirtilmektedir. Bu madde kapsamında Türkiye yasal düzenlemelerden farklı olarak kadınların üst düzey temsil görevlerinde yer almasına yönelmiştir. Bu strateji ile;

- Dışişlerinde görevli toplam 214 Büyükelçinin 28'i kadın olmakla birlikte Türkiye tarihindeki bu alanda görülen en fazla kadın katılımı olarak kayıtlara geçmiş,
- Yurt dışında görevli 39 Müsteşar-Elçi ya da Başkonsolosların 14'ü kadın olarak görevlendirilmiş,
- Merkezde bulunan 65 müsteşar yardımcı ve diğer üst düzey yöneticilerin (Müdür, Genel Müdür, Yardımcısı) 22'si kadın olup, yine merkezde çalışan 1210 meslek memurundan 314'ü kadın olarak görevlendirilmiş,
- CEDAW Komitesi ve UNESCO gibi uluslararası kuruluşlarda Türkiye'yi temsil eden üst düzey kadın görevliler yer almış olduğu görülmektedir (TBMM, 2014: 21). Tüm bu göstergelere bakıldığında ise kadının

uluslararası alanda Türkiye'yi temsil etmesi birçok kademede gerçekleştiği söylenebilecektir.

3.1.10. Eğitim

Kadınların eğitimdeki yeri CEDAW'ın 10. maddesi ile tam olarak belirtilmiş ve tanınması gereken haklara burada yer verilmiştir. Türkiye'nin CEDAW'ın eğitim maddesi (md. 10 ve fıkraları) ile ilgili olarak aldığı aksiyonlara bakıldığında;

- 2010 yılında İŞKUR, ÇSGB, MEB ve bir üniversite ortaklığında "Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri Projesi" ilk olarak 19 ve günümüz itibari ile 81 ilde uygulamaya konulmuş, 2011-2014 tarihleri arasında toplam 59.801 kadın bu projede ilgili mesleki eğitim kurslarına katılmış ve 31.037'si farklı işlerde istihdam edilmiş,
- 2012 yılında Milli Eğitim Temel Kanunu'nda değişiklik yapılmış ve zorunlu eğitim süresi ilkokulda 4, ortaokulda 4 ve lisede 4 yıl olmak üzere (4+4+4) 12 yıla çıkarılmış,
- 10. Kalkınma Planı ile yer verilen ifadelerde eğitimde ilk olarak engelliler olmakla birlikte kız çocukları ve tüm çocukların okula erişimleri sağlanarak eğitimi terk etmeleri ve sınıf tekrarı yapmalarının azaltılması amaçlanmış,
- MEB'e bağlı eğitim kurumları aracılığı ile kadınlara yönelik mesleki eğitim kursları düzenlenmiş ve 2012-2013 tarihleri arasında bu kurslara 1.121.820 kadının ücretsiz olarak eğitim alması sağlanmış,
- 2013 yılında MEB'in başlattığı "Eğitimde Cinsiyet Eşitliğinin Desteklenmesi Projesi" ile mesleği olmayan dezavantajlı bireylerin istihdama katılması ve bu uygulamanın 35 pilot ilde 2011-2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmesi sağlanmış ve ilgili proje kapsamında günümüz itibari ile 966 kursun düzenlendiği ve bu kurslardan toplam 16.167 kişinin sertifika alması sağlanmış [183],
- 2008-2013 yılları arasında görev yapmak üzere eğitimde kullanılan ders kitaplarında cinsiyete yönelik ayrımcılıkların görsel ve yazılı olarak yer almasının engellenmesi amacıyla; MEB'e bağlı olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu kurulmuş ve müfredatın toplumsal cinsiyet yaklaşımları ile değerlendirilmesi sağlanmış, aynı kurum 2012 yılında

[183]MEB, Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2010-2011, Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Resmi İstatistik Programı, Ankara, https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_12/06021014_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2010_2011.pdf (Erişim Tarihi: 05.02.2019)

lağvedilmiş ve ilgili müfredatların eğitimciler tarafından online olarak seçilmesini sağlayan sistem devreye alınmış,

- 2012 yılında Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği yürürlüğe konulmuş ve eğitimde kullanılan kitapların ayrımcı yaklaşımların tamamından uzak olarak oluşturulması amaçlanmış,
- 2012-2013 eğitim yılında ilkokul 4. sınıf öğrencilerine yönelik her hafta 2 saat olmak üzere zorunlu olarak "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi" dersi eklenmiş ve bu ders ile toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri insani haklar kapsamında olmadığı ve aykırı bir yaklaşım olduğu, cinsiyete yönelik ayrımcılıklar gibi konulara yer verilmeye başlanmış
- 2012-2013 eğitim yılında ortaöğretime "Demokrasi ve İnsan Hakları" adlı seçmeli ders eklenmiş ve pilot uygulama ile gerçekleştirilmeye başlanmış, bu ders uygulaması ile "çeşitliliğe çoğulcu bakış" anlayışı ile toplumsal cinsiyetlere yönelik farkındalık oluşturulması amaçlanmış,
- 2012 yılında (önceki yıllarda daha düşük olan) burs alan öğrencilerde kız öğrenci oranı % 50,15'e çıkarılmış ve 2013 yıllında aynı oran % 50,79'a çıkarılmış,
- 1999-2000'de 203 olan ve kız çocuklarının eğitime katılmalarını amaçlayan ve ücretsiz olan Yatılı İlköğretim Bölge Okullarının sayısı 2013-2014 yılına kadar 429'a çıkarılmış, 2013-2014 yılında bu yapılarda yatılı olarak okuyan öğrenci oranının % 50,9'u kız öğrenciden oluşmuş, aynı yatılılık oranı MEB öğrenci pansiyonlarında aynı eğitim öğretim yılında % 43,7 ve yüksek öğrenimde Kredi ve Yurtlar Kurumu'nda % 61,4 olarak yer alması öncelikli olarak sağlanmış,
- Sağlık Bakanlığı tarafından Gebeliği Önleyici Yöntemler Programı ve Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı ile üreme sağlığına yönelik toplumsal bilinçlendirme çalışmaları yürütülmekle birlikte Aile Sağlığı ve Toplum Sağlığı Merkezleri'nde halkın doğrudan bilinçlendirilmesi ile ilgili eğitimler düzenlenmiş,
- 2008-2012 yılları arasında "Ana Kız Okuldayız Okuma Yazma Kampanyası" ile toplam 2.551.567 kadınlar ve kızlarının eğitime katılması sağlanmış,
- Ortaokul son sınıftan (8. sınıf) itibaren, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve üreme sağlığı konularında eğitim düzenlenmiş,

olduğu görülmektedir.

3.1.11. Hamilelik ve İstihdam

CEDAW'ın 11. maddesine bakıldığında kadınların çalışma ve istihdama yönelik hakları (11/1) ile hamilelik sebebi ile çalışma yaşamından dışlanmaması gerektiği ve gerekli önlemlerin belirtildiği (11/2) görülmektedir (Unicef, 2013). Türkiye tarafından bu madde doğrultusunda alınan aksiyonlar ise;

- 2013 yılı itibari ile başlatılan "Türkiye'de Kadınların Ekonomik Fırsatlara Erişiminin Artırılması" projesi doğrultusunda kadın istihdamı ve girişimciliği, kadın kooperatifleri ile işgücü piyasasında kadınların sektörel durumunun analizi hakkında araştırma projelerine destek sunularak araştırmalar yapılmış,
- 2014 yılında işsizlik sorununa kalıcı çözüm amaçlanarak Ulusal İstihdam Strateji hazırlanmış ve 2023 yılına kadar kadının iş gücüne katılım oranının % 41'e çıkarılması ve kayıt dışı çalışan oranının ise % 30'a düşürülme hedefleri belirlenmiş,
- 2008 yılında doğum sebepli ücretsiz izinde sigorta prim borçlanma hakkı getirilmiş,
- 2011 yılında İş Kanunu'nda düzenlemeler yapılarak kadın çalışanların doğum izinleri (madde 74) düzenlenmiş,
- 2016 yılında İş Kanunu düzenlemeleri ile evlatlık alınan çocukların ailesine (kadın veya erkeğe) hamilelik sürecindeymiş gibi 8 haftalık analık izni süresi kullandırılması eklenmiş (madde 74), doğum yapan veya evlat edinen annenin analık izni bitiminden sonra kullandırılmak üzere kadın veya erkeğe 1. doğumda 60, 2. doğumda 120 ve sonraki doğumlarda 180 gün süre zarfında haftalık çalışma süresinin yarısı oranında ücretsiz izin verilmesi eklenmiş (madde 74), iş kanununda olan veya olmayan ancak iş sözleşmesi karşılığında çalışan tüm işçiler adına analık izni maddesinin (madde 74) uygulanması kararlaştırılmış

gerçekleştirilen değişiklikler arasındadır.

3.1.12. Sağlık

CEDAW, kadınların ekonomik, siyasi ve hukuk alanlarında ayrımcı yaklaşımlardan korunmasını çeşitli maddeleri ile hüküm altına almaktadır. Bu alanların yanı sıra sağlık alanında da kadının korunmasını, gerekli hizmetlerin alması ve ayrımcı uygulamalara maruz kalmamasını hüküm altına alan CEDAW, 12. maddede bunu somut biçimde yer edinmiştir. Kadının sağlık alanında hizmet alması ile ilgili olarak Türkiye'nin;

- Aile Sağlığı Merkezleri ile Toplum Sağlığı Merkezleri bünyesinde yer alan Çocuk Sağlığı Aile Planlaması Merkezlerinde üreme sağlığı ve aile sağlığı hizmetlerinden ücretsiz yararlanması,
- Kürtaj yaptırma kanun doğrultusunda 1983 yılından itibaren (2827 sayılı kanun) 10 haftaya kadar olan gebeliklerde kadının isteğine bağlı olması, düşüğe tıbbi yöntemlerin gelişmesi ve yaygınlaştırılması sonrasında kürtaj (isteyerek düşük) oranlarının azalması,
- 2006-2013 yılları arasında 27.000 sağlık personeline; üreme sağlığı ve güvenli annelik konularında eğitimler düzenlendiği, 15-49 Yaş Kadın izlem Programı, Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı yürütülmüş,
- 2012 yılı ve önceki yıllarda Türkiye'de yaşanan intihar olaylarında kadın sayıları ve intihar türleri incelenmiş, gerçekleştirilen istatistikler soncunda ASPB tarafından intiharların fazla görüldüğü illerde incelemeler yapılmış ve çözüm önerileri geliştirilmiş,
- 2007 yılından itibaren anne ölümlerinin görülmesi "Anne Ölümleri İzleme Programı" doğrultusunda izlenmekle birlikte bu kapsamda her ilde komisyonlar oluşturulmuş ve incelemelerin yapılması sağlanmış,
- 2009-2013 tarihleri arasında doğum öncesinde bakımı alan kadınların sayısal olarak artışı sağlanmış,
- Dünya Sağlık Örgütü'nün sezaryen doğumlar ile ilgili önerdiği seviyelere düşürülmesine yönelik çalışmalar yürütülmüş, Anne Dostu Hastane uygulaması yürürlüğe konularak kadınların gebelikten lohusalık dönemine kadar hasta hakları ve güvenliklerini önemseyen ortamların oluşturulması amaçlanmış,
- 2008 yılında başlatılan ve doğumun zor şartlarda gerçekleşebileceği bölgelerdeki hamile kadınların, daha zamanında, konforlu ve sağlıklı doğum sağlanması amacıyla Misafir Anne Uygulaması başlatılmış ve uygulama kapsamında doğumu yaklaşan hamileler şehir merkezlerine davet edilerek konaklama ve doğumlarının ücretsiz olarak gerçekleştirilmesi sağlanmış, bu proje ile 2008-2013 döneminde 187.720 hamile programa davet edilmiş ve 27.176 hamile bu uygulamadan yararlanmış, olduğu görülmektedir.

3.1.13. Spor

CEDAW'ın spora yönelik kadının ayrımlaştırılmaması ibarelerinin yer aldığı 13. maddesi karşılaştırıldığında Türkiye'nin bu durumda her hangi bir yol kat ettiği

söylenemeyecektir. Bu durum 7. Ülke Raporu'nda belirtilen verilerden de somut biçimde görülmektedir. Rapora göre;

- Türkiye'de toplam 4.7 milyon civarı sporcu bulunurken bunların sadece % 27'sinin kadın olması,
- Lisanslı sporculardan yarısından daha azı aktif biçimde spor yaparken bunların % 25'inin kadın olması,
- Türkiye'deki kadın nüfusunun % 3,5'inin lisanslı spor yaptığı, aktif olarak spor yapanların ise % 1,8 olması,
- 2013-2014 yılında spor liselerinde devam eden öğrencilerin % 29,7'sinin kız öğrenci olması,
- 2012-2013 yıllarında spor ile ilgili yüksekokullara devam eden öğrencilerin % 32,2'sinin kadın olması

kadının spor faaliyetlerinde yerini göstermektedir. Türkiye'de sporda kadının konumunu gösteren parametreler yanı sıra Türkiye'nin bu konuda aldığı veya alacağı aksiyonlar ilgili raporda her hangi bir aksiyon planı belirtilmediği görülmektedir. Spor ile ilgili olan madde bendinde ise (madde 13/c) aynı sözleşmenin eğitim alanında spor ile ilgili maddesi (10/g) atıf yapılmış ve bu madde aksiyonlarında ise yukarıda belirtildiği üzere kadınların sadece spordaki rakamsal karşılıklarına yer verilmiştir.

3.1.14. Kırsal Alanlardaki Kadınlar

CEDAW, 14. madde ile kırsal alanlardaki kadınları da unutmamış ve bu bölgelerdeki kadınların ayrımcı yaklaşımlardan korunmasını belirtmiştir. Kırsal alanlardaki kadınların ayrımcılığa maruz kalmamaları ile ilgili olarak Türkiye;

- Kırsal alanlarda çalışan (kendi nam ve hesabına) çiftçi kadınların sigortalı olabilmesi adına "aile reisi olma şartı" düzenlemeler ile kaldırılmış,
- Kırsal alanlarda kamuda çalışan personeller ile kadın çiftçilere yönelik düzenlenen eğitimlere "Kadın Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet" konuları dahil edilmiş,
- GTHB tarafından 2012-2016 yıllarını kapsayan Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi EUP 1 ulusal ve 9 bölgesel seviyede yapılmış ve bu süreç kadın çiftçilerin ve STK'ların da katılımının sağlandığı Kırsal Alanda Kadın Çalıştaylardan elde edilenler doğrultusunda oluşturulmuş, EUP ile kırsal alanlardaki kadınların her yönden (sağlık,

eğitim, istihdam, vd.) korunarak gerekli hizmetlerden yararlanması amaçlanmış,

- 2004 yılında başlayan ve GTHB'nin sağladığı kadın çiftçilere yönelik eğitimi, kooperatifler hakkında bilgilendirilmeleri, girişimci olmaları doğrultusunda destekleme çalışmaları,
- 2004 yılından beri uygulanan ve Türkiye genelini kapsayan "Kadın Çiftçiler Yarışıyor Bilgi ve Proje Yarışması" ile kadınlara yönelik eğitim faaliyetlerinin başarısının ölçülmesi amaçlanmış ve 2011-2013 yılları arasında bu yarışmada dereceye giren 6 proje desteklenmiş ve işletmeleri kurulmuş,
- GTHB ve ASPB ortaklığıyla sağlanan "Kadın Çiftçiler Eğitim Projesi" 5 pilot ilde 771 kadın çiftçi cinsiyet eşitliklerine yönelik çeşitli konuları da içeren eğitimlere dahil edilmiş ve projenin Türkiye genelini kapsamasına yönelik çalışmalar yürütülmekte olduğu,
- Halk Eğitim Merkezleri ile kırsal alandaki kadınlara farklı alanlarda (yazarlık dahil) ücretsiz eğitimler düzenlenmekte olduğu,
- Kadın çiftçilerin sosyo ekonomik bakımdan geliştirilmesi adına GTHB'nin düzenlediği beslenme, el sanatları, aile kaynakları ve yönetimi gibi eğitimler düzenlendiği,
- Dere Tepe Eğitim Kadın Destek Programı oluşturularak kırsal alanda yaşayan kadınlar ile genç kızlara yönelik çocuk gelişimi, sağlık, haklar ve çevre konularında eğitimler düzenlendiği,
- Kırsal alanlarda görülen mevsimlik tarım işçilerine yönelik barınma, ulaşım, sağlık, eğitim gibi hakların sağlanması amacı ile illerde kurullar oluşturulmuş ve bu kapsamda inceleme ve yaptırımlar sağlanmış, bu doğrultuda mevsimlik tarım işçilerinin yoğun olarak çalıştığı bölgelere yakın konumda yemek pişirme, bulaşık ve çamaşır yıkama, tuvalet ve banyo bölümlerinin oluşturulması sağlanmış ve lohusa hizmetleri, hamilelerin muayeneleri, bebek izleme ve aşıları ile çeşitli sağlık muayeneleri sağlanmış olduğu görülmektedir.

3.1.15. Diğer

Eğitim kurumlarının önemli üyelerinden bir öğretmenin kadın olması, bu türlü ayrımcılıklara maruz kalmasına yönelik Türkiye kamu kurumlarında kılık kıyafet yönetmeliği oluşturmuş ve bu yönetmelikte kadınların giyimi sınırlandırılmıştır. Bu

düzenleme ise CEDAW'ın kabulünden önce 1982 yılında Başbakanlık Genelgesi olarak "Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetlerine Dair Yönetmeliği" adı altında yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğin 5. maddesi ;

"*Kadınlar; Elbise, pantolon, etek temiz, düzgün, ütülü ve sade ayakkabılar ve/veya çizmeler sade ve normal topuklu, boyalı, görev mahallinde baş daima açık, saçlar düzgün taranmış veya toplanmış, tırnaklar normal kesilmiş olur. Ancak bazı hizmetler için özel iş kıyafetleri varsa görev sırasında kurum amirinin izni ile bu kıyafet kullanılır*

Kolsuz ve çok açık yakalı gömlek, bluz veya elbise ile strech, kot ve benzeri pantolonlar giyilmez. Etek boyu dizden yukarı ve yırtmaçlı olamaz. Terlik tipi (sandalet) ayakkabı giyilmez.." [184]

ifadeleri ile doğrudan kadınların kamuda giyimlerini sınırlandırmıştır. Oysa CEDAW'ın 2. maddesi somut biçimde kadına yönelik ayrımcılık içeren hukuki düzenlemelerin ortadan kaldırılmasını belirtmektedir.

Türkiye'nin Kıyafet Yönetmeliği ile kadının ayrımlaştırılmasında kadınların kamu görevinden atılması durumuna özel olarak ortaya koyduğu aksiyonlara bakıldığında olumlu ve olumsuz yanlar görülmektedir. Bunlardan

- Olumlu yanı: 4 Temmuz 2006 tarihli Resmi Gazete'de Sicil Affı getirilerek Kıyafet Yönetmeliği sebebi ile görevden çıkarılan kadınların affı ve göreve geri dönmeleri [185],
- Olumsuz yanı ise: Kılık Kıyafet Yönetmeliği'nin kadına yönelik ayrımcılık içeren 5. maddesini yürürlükten kaldırma veya revize etme işlemlerini gerçekleştirmemesi

olarak belirtilebilir. Kadının ayrımcılığına olumsuz yanlardan yönelik yönetmeliğin 5. maddesi 2013 yılında düzenlenerek ilk cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır [186]. Dolayısı ile Türkiye kadının kamudaki görevlerinde kıyafet ile ilgili ayrımcılıklarının engellenmesi adına gerçekleştirdiği önemli adımlardan birisidir.

Türkiye'nin CEDAW ile ilgili tam anlamıyla yerine getiremediği yapılardan birisi de Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'dür. Türkiye'de 1990 yılında

[184]TBMM, Birleşmiş Milletler Anlaşması, Resmi Gazete Tarihi: 24.08.1945, Sayısı: 6902, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

[185] TBMM , Memurlar İle Diğer Kamu Görevlilerinin Bazı Disiplin Cezalarının Affı Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 22 Haziran 2006, Yayınlandığı Resmi Gazete; Tarihi: 4 Temmuz 2006, Sayısı: 26218, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060704-2.htm (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

[186]TBMM, Kamu Kurum Ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık Ve Kıyafetine Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik, Karar Sayısı: 2013/5443, Yayınlandığı Resmi Gazete; Tarihi: 8.10.2013, Sayısı: 28789, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/10/20131008-10.htm (Erişim tarihi: 04.05.2019)

kurulan ve CEDAW doğrultusunda kadınların sorunlarının çözümlenmesi amacıyla kurulmuş ancak 2000'li yıllara kadar fiili olarak faaliyete geçmemiştir. CEDAW'ın 1997 Türkiye Raporu'nda bu kurumun yapması gerekeneler liste halinde belirlenmiş olsa da kurumun kısıtlı imkânlar ve bakanlığa bağlı olması (görev sınırlamalarına neden olması) sebebi etkisiz kaldığı belirtilmiştir. Kurum, 2004 yılına kadar benzer şekilde düşük seviyede faaliyet göstermiş ve 2004 yılında getirilen kanun ile yeniden düzenlenerek görev, yetki ve sorumlulukları ile yapısı hakkında yasal düzenleme sağlanmıştır[187]. Böylece Bakanlığın bir birimi olan bu yapı daha etkinlik kazanmıştır.

Türkiye kadının ayrımcılık ile toplum dışında bırakılmasına yönelik iyileştirici ve ayrımcılığı ortadan kaldıran düşünceleri yürürlüğe koymuş ve bu durum BM'ye sunulma amacıyla Türk yetkililer tarafından hazırlanan 7. Ülke Dönemsel Ülke Raporu'nda belirtilmiştir. TBMM tarafından 2014 yılında yayınlanan bu rapora bakıldığında;

- 2004 yılında, Anayasa'nın 10 maddesinde kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu ve devlet tarafından bunun günlük yaşama geçişinin sağlanacağı,
- 2005 yılında, Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) yürürlüğe girmesi ile kişilerin cinsiyet yönünden kanun karşısında eşit muamele göreceği (madde 3), cinsiyet sebebi ile ayırım yaparak hizmet ve mal erişiminde engel oluşturanların cezai işlemlere tabi olacağı (madde 5),
- 2010 yılında Kadınların iş yaşamlarında yer alması adına 2010/14 sayılı Başbakanlık Genelgesi Yayınlanmış,
- 2010 yılında Anayasaya, kadınların ayrımcılığa uğramaları durumunda Anayasa Mahkemesi'ne başvuruları düzenlenmiş,
- 2010-2014 yılları arasında kamu görevlilerine (polis, sağlık görevlisi, savcı, vb.) kurum içi eğitimler düzenlenerek Toplumsal Cinsiyet konuları işlenmiş,
- Kadının eğitime katılımı ile ilgili seminer ve eğitimler düzenlenmiş ve 2013-2014 yıllarında eğitim-öğretimde yer alan öğrencilerin % 52,63'ü kız çocukları oluşturmuş, 2008-2009' yılında % 85,2 olan ilköğretimden orta öğretime geçiş 2013-2014'te % 93'e çıkarılmış,
- Kadınların okuryazarlıklarının geliştirilmesi amacıyla kurs ve eğitimler düzenlenmiş 2008-2012 yılları arasında 2.5 milyondan fazla kadın okur

[187]TBMM Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 27.10.2004, Kanun No: 5251, https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5251.html (Erişim Tarihi: 04.05.2019)

yazar eğitimi almış, eğitimler aile planlaması konularını kapsar halde düzenlenmiş

- İŞKUR ve İLO ortak proje yürüterek kadının iş yaşamında yer almasını sağlayacak proje ve eylem planları

yürürlüğe konulmuştur.

SONUÇ

Kadınlar her alanda erkekler kadar eşit hak ve özgürlüğe sahip olması gereken varlıklardır. Toplumda farklı anlayış biçimlerinin (anaerkil, ataerkil, vb.) geçmişten günümüze değişerek gelişmesi kadının da bu süre zarfında ayrımcı yaklaşımlara maruz kalmasını sağlamıştır. Anaerkil anlayışta kadının önemi daha fazla olup söz sahibi, hak ve özgürlüklerine önem verilen kesim olarak görülürken ataerkil yapıda durum tam tersi olmuştur.

Dünya toplumlarında kadına yönelik ayrımcı yaklaşımların yanı sıra Türkiye'de kadının siyasi hakları, eğitim ve kılık kıyafet gibi birçok hakkın Mustafa Kemal Atatürk ile birlikte Cumhuriyet sonrasında yapılan düzenlemeler ile tanındığı görülmektedir. Birçok Avrupa Devleti'nden öncelikli olarak Türkiye'nin kadına siyasi hakları tanıdığı görülmüştür. Bu hakların tanınması ile kadınlarında en az erkekler kadar başarılara sahip olabileceği amaçlandığı görülmektedir.

Türkiye'nin Cumhuriyet ile birlikte kadına önem veren düzenlemeleri, 1979'larda ortaya çıkan CEDAW ile gelişime yöneltilmiştir. Ancak 1979 yılında Türkiye'de yaşanan siyasi olaylar sözleşmenin yıllar sonra 1985 yılında (çeşitli maddelerin çekincesi belirtilmek sureti ile) kabul edilmesine neden olmuştur.

CEDAW'ın Türkiye tarafından kabulünden 2019 yılına gelindiğinde aradan geçen çeyrek asırdan fazla sürede nelerin değiştiği ve düzenlendiği incelenmiştir. Bu kapsamda özellikle 2010 yılı sonrasında yapılan değişiklik ve düzenlemeler çalışmanın kapsamında yer almıştır.

Tartışma: Türkiye'nin CEDAW'ın 1. maddesi doğrultusunda 2010 yılı sonrasında bir takım faaliyetlerde bulunduğu ve yasal düzenlemeler gerçekleştirdiği görülmektedir. Ancak, 2013-2016 yılları arasında basında yer alan kadına şiddet olaylarında (Karaca vd., 2017);

- Her geçen yıl şiddet eylemlerinin arttığı (Erden ve Akdur, 2018),
- Bu tarihlerde basına yansıyan kadına şiddet olaylarında şiddete uğrayan kadınların % 62,6'sının yaşamını yitirdiği,
- Kadınların en çok şiddeti % 49,8 ile eşlerinin, % 26,9 ile diğer kişilerin (arkadaşı, sevgilisi, çocukları, yabancı vb.) ve % 10,5 ile eski eşlerinin uyguladığı

görülmüştür. Türkiye'nin CEDAW'ın 1. maddesi doğrultusunda aldığı aksiyonlar ve bu aksiyonlardan sonra Türkiye'de yaşanan kadına şiddet olayları bir biri ile çeliştiği görülmektedir. Dolayısı ile kadına şiddet ile ilgili alınan yasal düzenlemelerin ve önleyici faaliyetlerinin uygulamaya konulmasında eksiklikler yaşandığı görülmektedir.

Kadının mülk yönetiminde, davalarda ve ikametgâh konularında haklara sahip olması gerektiğini ve bunların neler olduğunu belirten on beşinci madde ilgili fıkraları Türkiye tarafından uzun yıllar çekincede kaldığı görülmektedir. Oysa bu haklar kadınların da en az erkeklerde olduğu gibi sahip olunması gereken haklar arasında yer almaktadır.

Türkiye, CEDAW'ın ilgili maddeleri doğrultusunda sözleşmeye dahil olduğu süreden sonra (10 yıl geçmesi sonrasında yaptığı yasal düzenlemeler ile) bununla sınırlı kalmayıp kadının yasal olarak ikinci sınıf insan olarak ayrımlaştırılmasını da ortadan kaldırmıştır. 1926 yılında yürürlüğe konulan Türk Medeni Kanunu, kadının erkeğin "muavini-müşaviri" (md 153) olarak görmesi ve kanun genelinde Türkiye'de kadının toplumsal olarak erkekten sonra gelen bir varlık olarak yer almasında yasal dayanak olmuştur. Oysa Türk tarihi bu yasal ayrımcılıklara rağmen geçmişi başarılı kadınlar ile dolu bir toplum olmuştur. Bunlardan Dünya'ya ismini duyurmuş olan;

- Türkiye ve Dünyanın ilk kadın savaş pilotu Sabiha Gökçen[188]
- 2014 yılında Dünyanın En İyi 50 Öğretmeni arasına giren ilk Türk olan kadın öğretmen Dilek Livaneli (Koçer, 2014), Dilek öğretmen 2019 yılında da Avrupa Parlamentosu tarafından "Avrupa Uluslararası Kadınların Liderliği Ödülü" nü kazanması (Hatip, 2019)

İki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kadının neler başardığını ortaya koymaktadır. Bu başarıların toplum geneline yayılması amacıyla CEDAW, Türkiye'nin ayrımcı yasa ve hukuki düzenlemelerini önermiş ve Türkiye'nin bu öneriye olumlu tavrı ile değişim sağlanarak kadının toplumsal ayrımcılıklardan korunması sağlamıştır.

Türkiye kadına yönelik ayrımcı yaklaşımları engelleme amacıyla CEDAW'ı onaylamış ancak aradan geçen yıllara rağmen kamu alanında dahi bu ayrımcılıkları engelleyememiştir. Engelleyememesi bir yana Türkiye'de kadın kamu çalışanı Kılık Kıyafet Yönetmeliği 5. maddesi sebebi ile üstleri tarafından ayrımcı uygulama ve

[188] Nevzat Basım, ***Sabiha Gökçen Kimdir, Kim Kimdir Serisi***, Mikado Yayınları,2015,s.57

cezalara yasal olarak sistematik biçimde maruz kalmıştır. Bu ayrımcılıklara maruz kalanlardan birisi de din kültürü öğretmeni Rahime Kayhan'dır. Kadın öğretmen başörtüsü takması sebebi ile Milli Eğitim Bakanlığı seviyesinde sistematik biçimde;

- 16 Temmuz 1999'da uyarı almakla birlikte maaşında 1/30 oranında kesinti,
- 13 Ocak 2000'de sınıfa başörtüsü ile geldiği sebebi ile hakkında soruşturma başlatılmış ve savunması talep edilmesi,
- 9 Haziran 2000 tarihinde MEB'e bağlı Üst Disiplin Kurulu'nca görevden uzaklaştırılmış ve sonraki süreçlerde meslekten ihraç edilmesi

yaşanan olumsuz ve kadına yönelik ayrımcılıkların somut göstergesini teşkil etmektedir (TBMM, 2006: 551-554). Kadın öğretmenin Türkiye'de kıyafeti sebebi ile ayrımcı yaklaşım ile meslekten ihraç edilmesi, bu olayın sadece bir kadına yönelik olmayıp birden fazla kadına karşı gerçekleştirilmesi (Melek Sima Yılmaz, Rahime Kayhan, vd.) ve üstelik Türkiye'nin bu tarihten yıllar önce CEDAW'ı kabul etmesi kadınlara yönelik yaklaşımın somut göstergesini ortaya koymaktadır. Kadın öğretmen Rahime Kayhan sonraki yıllarda CEDAW Komitesi'ne Türkiye'nin gerçekleştirdiği ihlal sebebi ile başvurmuş ancak Türkiye'deki yasal yollar tüketilmediği sebebiyle CEDAW Komitesi başvuruyu kabul etmemiştir. Kadın öğretmen ise meslekten ihraç edildikten sonra gerçekleştirdiği hukuk mücadelesini kazanmış ve 6 yıl sonra mesleğine geri dönmüştür (Çat, 2016). Kadın sadece kıyafeti sebebi ile mesleğinden olmuş ve yıllar süren hukuk mücadelesi vererek diğer konular ayırması gereken zaman ve emeğini kadının ayrımcılığı ile mücadeleye ayırmıştır.

Türkiye'nin kadınların cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmalarının engellenmesi amacı ile hukuki alanlarda ortaya koyduğu düzenlemeler, kadın konuk evleri sayısı arttırımı, kamu çalışanların bu doğrultuda eğitimler oldukça yerinde ve faydalı uygulamalar olarak görülebilir. Ancak iş sağlığı ve güvenliği alanında yapılan hukuki düzenlemeler ile ilgili 7. Ülke Raporu'nda geçen ve yukarıda özetlenen;

"*çok sayıda iş ağır ve tehlikeli iş olmaktan çıkarılarak kadın ve gençlerin istihdamına ilişkin sınırlamalar kaldırılmıştır*"

ibaresinin yanlış anlaşılma veya yorumlamalara yol açabileceği düşünülmektedir. Bu ifade ile iş sağlığı ve güvenliği alanında tehlike sınıfları düşürülerek kadına yönelik istihdam artışının iş kazalarında kadınların oranlarının değişiminin incelenmesi sonucunda etkinliği belirlenebilecektir (tablo 7).

Tablo 10- Türkiye'de İş Kazalarında Kadınların Sayısı (2010-2016)[189]

Yıllar	İş Kazası Sonucu Yaşamını Yitiren	İş kazası Geçiren
2010	1.444	62.903
2011	1.563	69.227
2012	744	74.871
2013	1.360	191.389
2014	1.626	221.366
2015	1.252	241.547
2016	1.405	286.068

Türkiye'de yaşanan iş kazaları ve yıllara bakıldığında genel olarak yaşanan iş kazası ve buna bağlı ölümlerin erkek ve kadınlarda artmıştır (MMO, 2018). Ayrıca Türkiye'nin 2012-2013 yıllarında iş sağlığı ve güvenliği alanında yapılan düzenlemelerin kadınlarda kayıtlara geçen iş kazası ve iş kazasına bağlı ölümlerinde artmasında engel olmadığı görülmektedir

Türkiye CEDAW 10. maddesi doğrultusunda birçok hukuki düzenleme ve etkinlikleri (bilgilendirme, eğitim, seminer, vb.) ülke tarafından hazırlanan 7. Dönem Raporu'nda belirtilmektedir (TBMM, 2014). Rapordan farklı olarak yapılan çalışmalara bakıldığında eğitim ile ilgili cinsiyet ayrımcılıklarına yönelik uygulamaların etkin olmadığı görülmektedir. Kükrer ve Kıbrıs tarafından yapılan çalışmada Ortaokul Türkçe ders kitapları incelenmiş ve CEDAW öncesi ile sonrası kıyaslanmıştır. İnceleme sonrasında ders kitaplarında [190];

- Metin ve görsellerde kadınlara erkeklerden daha az meslek rolü verildiği,

[189] https://www.mmo.org.tr/merkez/basin-aciklamasi/isci-sagligi-ve-guvenligi-oda-raporu-aciklandi-kazalari-ve-cinayetlerinde (Erişim Tarihi: 10.03.2019)

[190] Mustafa Kükrer ve İbrahim Kıbrıs, CEDAW Öncesi ve Sonrası Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Faktörünün Değerlendirilmesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 3,2017,ss. 1369-1383.

- CEDAW'dan önceki ders kitaplarında görsellerde; kadınların meslek bakımından sadece ev hanımlığına yer verildiği CEDAW sonrası kitaplarda bu durum değişerek 17 farklı meslek grubunun eklendiği,
- CEDAW sonrası ders kitaplarında görsellerde; terzi, dokumacı, hemşire ve ev hanımı gibi meslekler sadece kadına verilerek erkeklerin bu mesleklerle ilişkisi kurulmamış,
- CEDAW öncesi ders kitapları metinlerinde kadınlara 10 farklı meslek sunulduğu, kadınların meslek olarak erkekler ile ortak olan mesleklerin düşük seviyelerde olduğu (hizmetçilik, askerlik, öğrencilik ve öğretmenlik)
- CEDAW sonrası ders kitapları metinlerinde kadınlara 11 farklı meslek sunulduğu, erkekler ile ortak olan mesleklerin ise arttığı (oyunculuk, çiftçilik, askerlik, yazarlık, akademisyenlik, esnaflık, öğrencilik, okul müdürlüğü ve öğretmenlik),
- CEDAW sonrası ders kitapları metinlerinde erkeklere yüklenen; komutanlık, devlet adamlığı, muhtarlık, devlet adamlığı, kaptanlık ve belediye başkanlığı gibi birçok meslek kadınlara yüklenmediği

belirlenmiştir (Kükrer ve Kıbrıs, 2017: 1378). Türkiye'nin 1985 yılında CEDAW'ı kabul etmesinin üzerinden günümüze 30 yıldan fazla süre geçmesine rağmen toplumun geleceği olan nesillerin eğitim kurumlarında bu parametreler doğrultusunda eğitilmesi kadına yönelik ayrımcı yaklaşımların temeli niteliğini taşıyabilecektir. Bu kavrama Türkiye'nin 7. Ülke Raporu'nda yer verdiği :

- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu (2008-2012 yılları arası görev yapan)
- Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (2012 yılında yayınlanan)

ile müfredat içeriklerinde cinsiyet ayrımcılıklarına yönelik önleyici rol oynayacağı ibaresi eklendiğinde fiili yaşamda ortaya konulmadığını görülmektedir. Dolayısı ile Türkiye'nin eğitim müfredatında tam anlamıyla kadına yönelik ayrımcı anlayışları uyarlayamadığı görülmektedir. Yapılan uygulamalar ise CEDAW öncesine oranla iyileştirme olarak adlandırılabilecektir.

Kadınlara yönelik ayrımcı yaklaşımların CEDAW'ın 10. maddesi doğrultusunda Türkiye'nin eğitimde bu stratejiyi ne derece uyguladığının belirlenmesi ders kitaplarındaki içeriklerin yanı sıra eğitime katılımların incelenmesi de gerekmektedir. Kadın ve erkeklerin Türkiye'de eğitime katılımlarına ait veriler Tablo 11'te yer almaktadır.

Tablo 11- Türkiye'de Cinsiyetlere Göre Eğitime Katılım (2016)[191]

Bitirilen Eğitim Düzeyi	Erkek	Kadın	Toplam	Kadın Oranı
Doktora	102.501	68.985	171.486	40%
Yüksek Lisans	387.994	285.411	673.405	42%
Yüksekokul/Fakülte	4.884.110	4.038.036	8.922.146	45%
Lise Ve Dengi Meslek Okulu	7.779.690	5.937.318	13.717.008	43%
Ortaokul Veya Dengi Meslek Ortaokul	4.715.308	3.757.712	8.473.020	44%
İlköğretim	4.937.224	3.544.533	8.481.757	42%
İlkokul	8.871.176	10.933.868	19.805.044	55%
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	3.407.809	4.718.472	8.126.281	58%
Okuma Yazma Bilmeyen	396.138	2.086.294	2.482.432	84%
Toplam	**35.481.950**	**35.370.629**	**70.852.579**	**50%**

Eğitimde cinsiyetlere göre katılım ile ilgili olarak Türkiye'de 2016 verilerine (tablo 8) bakıldığında kadınların birçok alanda erkeklerden geride olduğu görülmektedir. Özellikle okuma yazma oranlarına bakıldığında okuma yazma bilmeyenlerin % 84'ünün kadın olması oldukça düşünülmesi gereken bir göstergedir. Oysa 7. Ülke Raporu ile Türkiye, 2008-2012 yılları arasında toplam 2.551.567 kadına okuryazarlık eğitimi vermiş ve buna rağmen 2016 yılında 2 milyondan fazla kadın okuma yazma bilmemektedir. Zorunlu eğitim ilkokuldan lise son sınıfa kadar 12 yıl olmasına rağmen kız çocuklarının ilkokulda % 55 olan katılımın lisede % 43'e düştüğü görülmektedir. Dolayısı ile Türkiye'nin eğitim alanındaki kadına yönelik ayrımcı uygulamalar ile daha etkin mücadele etmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

CEDAW'da yer alan 11. maddenin Türkiye'de halen göz ardı edilmesine yönelik uygulamaların görülmesi Türkiye adına gerekli politikaların gözden geçirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. CEDAW'ın 11. maddesinin ihlal edildiğine yönelik Türkiye'de bir takım kadına yönelik ayrımcı yaklaşımların tam anlamıyla engellenmesinde etkili olamadığı görülmektedir. Bu yaklaşımlardan birisi de kadın işçinin hamile olması sebebine dayanılarak;

- İşten çıkarılması [192],
- Görevlerinin başka birisine verilerek işten çıkarılması [193],

[191]Eğitimsen, 2017 Yılsonu Eğitimde Cinsiyetçilik Raporu, http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2018/01/2017-Eg%CC%86itimde-Cinsiyetc%CC%A7ilik-Raporu_v2.pdf (Erişim Tarihi: 29.04.2019)

[192]Yenişafak, Türkiye'yi Sarsan Süikastlar, 21 Aralık 2017 tarihli haber, https://www.yenisafak.com/gundem/turkiyeyi-sarsan-suikastlar-2584308 (Erişim Tarihi: 28.04.2019)

[193] Yargıtay, Karar İçeriği, 9. Hukuk Dairesi, 2015/20846 E., 2018/14478 K., https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml (Erişim Tarihi 17.04.2019)

•Doğumdan sonra çalışma saatlerinde değişiklik ve haftanın yedi günü izinsiz çalışması sebebi ile izin istemesi nedeni ile işten çıkartılması, gibi olayların görülmesi ve hukuki alanda yansımaları Türkiye'nin bu konuda daha somut ve caydırıcı adımlar ile diğer alternatif çözüm yöntemlerine yönelmesi, CEDAW'a uyumu ve kadın eşitliğini daha yüksek seviyede sağlayabilecektir.

Bu gelişmelerden Türkiye'nin kadın sağlığı konularında (CEDAW 12. madde) uluslararası örgütler ile doğrudan dirsek temasında olduğu ve ilgili uygulamaları zamanında yerine getirdiği, kadınların özellikle hamilelik dönemlerinde sağlık hizmetlerinden yararlanma oranlarının arttığı ve kadın intiharları-anne ölümleri de göz ardı edilmeyerek ayrıntılı istatistikler tutularak sebep-sonuç incelemeleri yapılması ve sonrasında çözüm önerileri araştırılması oldukça yararlı uygulamalar arasındadır.

Kadınlara yönelik spor faaliyetlerinin kısıtlanmaması CEDAW'ın madde 13'de belirtilmektedir. Ancak gerek Türkiye ve gerek Dünya'da halen spor kavramı ile kadın ayrı birer olgu olarak yer almaktadır. Örneğin "Milli Takım" denildiğinde Erkek A Milli Futbol Takımı kast edilmektedir. Benzer biçimde kadına yönelik sportif faaliyetler, futbol, voleybol veya basketbol müsabakaları oldukça arka planda kalmaktadır. Bunun somut örneği ise Türkiye Futbol Federasyonu tarafından yapılan yayın hakları ihalesinde görülmektedir. İhalede 500 Milyon Dolarlık teklif ile yayıncı kuruluş erkek futbol takımlarının yer aldığı maçların yayını 5 yıllığına devralmıştır. Bu durum Avrupa Ülkelerinde de görülmekte ve benzer ihalelerde rakamlar İngiltere'de 2,4 Milyar Euro, İspanya'da 983 Milyon Euro ve İtalya'da 943 Milyon Euro olarak görülmektedir[194].

Ancak kadınların oynadığı futbol ligine olan seyirci yetersizliği (seyircinin olmayışı) ve yayıncı kuruluşunun dahi olmaması, Türkiye'de bir spor kulübünün Kadın Voleybol Takımı üst üste iki kez dünya şampiyonu olmasına rağmen havalimanında sayısı yirmiyi geçmeyen kişi (basın mensupları) tarafından karşılanması kadınların spor alanında uğradıkları ayrımcılığın toplumsal göstergesidir (Hürriyet, 2018).

[194] Yenişafak, Türkiye'yi Sarsan Süikastlar, 21 Aralık 2017 tarihli haber, https://www.yenisafak.com/gundem/turkiyeyi-sarsan-suikastlar-2584308 (Erişim Tarihi: 28.04.2019)

Türkiye'nin CEDAW'ın kırsal alandaki kadınlara yönelik (md. 14), hukuk karşısında kadının eşit uygulamalara maruz kalması (md. 15) ve evlilik tercihlerindeki özgürlükleri (md. 16) kapsamında aldığı aksiyonlara bakıldığında ise oldukça kapsamlı oldukları görülmektedir. Kırsal alanlardaki kadınların eğitim ve haklarının sağlanması, hukuk alanın kadının erkek ile eşit haklara sahip olması Türkiye'nin sağladığı haklar arasında yer almaktadır.

Öneriler: Türkiye'nin kadına yönelik olarak olumsuz durumların (cinayet, intihar, şiddet vb.) incelenmesi amacıyla her ilde kurul oluşturup çözüm önerilerinin sahada doğrudan bireyler ile geliştirilmesi oldukça önemli faaliyetler arasındadır. Ancak kadının 7. Ülke Raporu'nda da açık biçimde belirtildiği üzere bazı alanlarda (siyaset, istihdam, eğitim, sağlık hizmetleri, vb.) istenilen seviyelerde rol alamadığı görülmektedir. Dolayısı ile burada kamuya ve araştırmacılara da önemli roller düşmektedir. Bunlar;

- Kadının siyasi yaşamda azınlık olarak yer almasının çözümlerinin araştırılması, kabinede, valilik, belediye, kaymakamlık gibi kamu alanlarında kadınlara yer verilmesi,
- TBMM ve Bakanlık Seviyesinde kadın komisyonlarının etkin çalışması veya sayılarının arttırılması sağlanarak Türkiye'de kadına şiddet olaylarının sebep ve sonuçları ile çözüm önerileri net biçimde araştırılması,
- TBMM ve Bakanlık seviyesinde kadın komisyonlarının sunacağı raporların özellikle TBMM tarafından dikkate alınarak bu doğrultuda hukuki düzenlemeler gerçekleştirilmesi,
- Kadınların istihdamının arttırılması amacı ile İş sağlığı ve güvenliği alanında yapılan değişiklikler öncesi ve sonrası kıyaslandığında iş kazası sayılarında kadınların yaşadığı kazalar ve ölüm oranlarının artması sebebi ile iş sağlığı ve güvenliği alanında ki düzenlemelerin ilgili meslek gruplarının yapacağı ve kadınların da katılacağı çalıştaylar sonrasında revize edilmesi,
- Tıp, hukuk ve eğitim gibi alanlarda kadınlara yönelik imkanların arttırıldığı bu olumlu yanların kadının şiddete maruz kalmasında nasıl etkin biçimde kullanılabileceğinin araştırılarak faaliyete konulması,
- Türkiye'nin kadına yönelik CEDAW kapsamında aldığı yasal düzenlemeler, kongre ve projeler sonrasında tüm bu olumlu yanların sahada uygulamaya konulması ve topluma doğru biçimde anlatılması,
- Türkiye'nin kadına yönelik gerçekleştireceği istatistik çalışmaları, olgu raporları gibi tüm kayıtların hükümet tarafından oluşturulacak platformda

yayınlanması, bu platforma özel araştırmacıların ve bireylerin de dahil edilmesi, platformun basılı olmasının yanı sıra online, billboard, tv ve radyo yayınlarının da kamu spotu şeklinde topluma tanıtılması,

- Hükümet tarafından oluşturulacak platformda; kadına yönelik tüm olumlu veya olumsuz olaylarda (cinayet, şiddet, başarı, vd.) şeffaflık anlayışı doğrultusunda tüm içeriklerin topluma tarafsız ve şeffaflık anlayışı ile aktarılması
- Eğitim materyallerinde ilkokuldan üniversite son seviyeye kadar tüm alanlarda kadına yönelik ayrımcı yaklaşımların görsel ve metinsel olarak engellenmesi,
- Kadınların öz güven ile yetişmesine yönelik toplumsal faaliyetlerin hayata geçirilmesi,
- Kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık içeren tüm olayların hukuki yaptırımlarının gözden geçirilerek ilgili STK, Baro ve diğer taraflardan katılımlar ile yeniden düzenlenmesi ve yaptırımların uygulanması (şiddet ve tecavüz gibi olaylara maruz kaldığı esnada cinayet işlemek veya adam yaralama suçuna zorunlu kalan kadınların bu kavramda değerlendirilmesi),
- Kadına yönelik araştırmalarda kurum veya özel araştırmacı (unvan, kurum şartı, eğitmen olma şartı, vb. aranmaksızın) desteklenerek araştırmalarının sonuca ulaşması ve kamuda yetkili merciilerce değerlendirilmesi, bu aşamalarda araştırmacıya maddi destekler (burs, ödül, vb.) ve kamu kurumları ile dirsek temaslı çalışmalarına destek sağlanması,
- Kadının cinsiyetlerinden dolayı ayrıma uğramaması amacıyla dizi, reklam ve sinema film gibi yayınların arttırılması ve gerekirse desteklenmesi kamuya yönelik öneriler arasındadır.

CEDAW konusunda Türkiye'de literatürün sınırlı olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda daha çok CEDAW'ın tanımı ve içeriklerine yer verildiği görülse de CEDAW'ın etkinliğini araştıran çalışmalarda yer almaktadır. Bu kapsamda araştırmacılara yönelik olarak;

- CEDAW doğrultusunda hukuk, eğitim, tıp ve diğer alanlara yönelik sektör bazlı araştırmalar yapılması,
- Akademik alanda derleme çalışmalarından farklı olarak olgu sunumlarının da arttırılması,
- Kadın şiddetinin önlenmesine yönelik popüler yazarlar tarafından bu konuda yayınların arttırılması (kitap, dergi, vd.),

- CEDAW'ın Türkiye toplum yaşamına daha etkin biçimde uyarlanması amacıyla hukuk, psikoloji ve sosyoloji alanlarından uzmanların ortak araştırmalar yürütülmesi ve ilgili ulusal-uluslararası kurumlara sunulması, öneriler arasındadır.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

ADAÇAY Funda, ***Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma***, Ekin Yayınevi, Bursa, 2014.

AJAS İpek İlkkaracan, ***Birleşmiş Milletler CEDAW Sürecinde Sivil Toplum Örgütleri ile Savunuculuk ve Lobicilik Türkiye Gölge Raporları: 1997&2005 Deneyimleri***, 1. Baskı, Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği, 2008

ATLAMA Sevilay ve ÖZSOY Ceyda, ***Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Türkiye'nin Karşılaştırmalı Analizi***, Uluslar Arası 7. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, 2009

AYSAL Necdet, ***Çanakkale Muharebeleri'nde Sağlık Hizmetleri ve Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri***, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu (28-29 Nisan), Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2015

BASIM Nevzat, ***Sabiha Gökçen Kimdir***, Kim Kimdir Serisi, Mikado Yayınları, 2015

BAŞKENT Can, ***Türkiye'de Anarşist Düşünce Tarihi Serisi 5***, Apolitika Dergisi Seçkisi, Propaganda Yayınları, 2012.

BENSADON Ney, ***Başlangıçtan Günümüze Kadın Hakları***, Çeviri Şirin Tekeli, 2. Baskı, İletişim Yayınları, 1994.

BM, ***Dünya Kadınları 1970-1990 Yönelim ve İstatistikler, Sosyal İstatistik ve Göstergeler***, Seri: K, No: 8, Birleşmiş Milletler Yayını, New York, 1991.

BORA Aksu, ***Aile, Ataerkillik ve Toplumsal Cinsiyet, Ünite 4, Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar***, Editör Emre Gökalp, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayını, Açık Öğretim Fakültesi Yayın No: 1584, 2012

BUNDESKANZLERAMT, ***CEDAW Nedir? Birleşmiş Milletler (BM) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Kadınların İnsan Hakları ve Önemi***, Federal Başbakanlık – Federal Kadın, Medya ve Kamu Hizmeti Bakanlığı, Druckerei Friedrich VDV, Viyana, 2007, https://bildung.bmbwf.gv.at/frauen/fgie/cedaw_tr_2009_26053.pdf?5ibe2k (Erişim Tarihi: 17.04.2019)

CEDAW, ***Atölye Çalışmaları***, Cedaw Sivil Toplum Forumu, 18-19-20 Nisan, Ankara, 2003

ÇAKIR Ömer, ***Türk Harp Edebiyatında Çanakkale Hikâyeleri***, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu (28-29 Nisan), Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2015

ÇALIŞLAR Oral, ***İslamda Kadın ve Cinsellik***, 3. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 1991

ÇHD, ***Hukuk ve Kadın Hakları***, Çağdaş Hukukçular Derneği Kadın Komisyonu, Genel Merkez Yayınları -2, Ankara.

DEMİR Zekiye, ***Modern ve Postmodern Feminizm***, İz Yayıncılık, İstanbul, 1997

DİL DERNEĞİ, ***Türkçe Sözlük***, Hazırlayanlar: Sevgi Özel, Afet Kutlu, Sedat Yaşayan, Hülya Küçükaras ve Kamil Özdemir, 3. Baskı, Yayın No: 23, Dil Derneği Yayınları, Ankara, 2012

DÖKMEN Zehra Y., ***Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar***, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2010

EAGLETON Terry, ***After Theory***, Peguin Books, London, 2014

ECEVİT Yıldız, ***Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç, Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi***, Ediyör: Yıldız Ecevit ve Nadide Karkıner, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2307, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2011

ERDEMİR Lokman, ***Çanakkale Savaşı: Siyasi, Askeri ve Sosyal Yönleri***, Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2009.

GOLDMAN Edman, ***Dans Edemeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir***, Çeviri: Necmi Bayram, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2006

JAİN Devaki,***Wonem, Development and the UN: A sixty-Year Quest For Equality and Justice***, United Nations Intellectual History Project, Indiana University Press, Bloomington, USA, 2005

Kadının İnsan Hakları Projesi (KİHP), ***Birlemiş Milletler'de Kadının insan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri***, Yeni Çözümler Vakfı, 2001

KOÇ Handan, ***Feminizmin Adı***, Feminist, Sayı: 1, Kadın Çevresi Yayınları, 1987.

KSSGM, ***Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesine (CEDAW) Sunulan 2. ve 3. Birleştirilmiş Dönemsel Ülke Raporu, Sunumu, Savunulması ve Komitenin Değerlendirmeleri***, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara, 1997

MARKS K. ve ENGELS F., ***Kadın ve Aile***, çev. Öner Ünalan, Sol Yayınları, Ankara, 1992

MEB, ***Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri, Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması***, 4. Baskı, Atatürk Kitapları Dizisi, Yayın No: 3, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1982

MMO, ***İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği, Oda Raporu***, Güncellenmiş Sekizinci Baskı, TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Yayın No: MMO / 689, Ankara, 2018

MOROĞLU Nazan, "Kadınların insan Hakları Bildirisi ve Ek ihtiyari Protokol," Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 718, 2002

NATALİE Kaufman Hevener, ***International Law and the Status of Women***, Boulder, Co Westview, 1983

OREGON Marsha, ***Not in My Neighborhood***: Alternative Lifestyles and, 1988

OUTHWAİTE William, ***Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü***, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008

ÖZBUDUN Sibel, ***Marksizm ve Kadın: Emek, Aşk, Aile***, Marksist Öğreti Dizisi, Tekin Yayınevi, 2015

ÖZDAMAR Demet, ***Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu***, Ankara, 2002

ÖZSÖZ Cihat, ***Kültürel Feminist Teori ve Feminist Teorilere Giriş***, Sosyoloji Notları, Sayı: 6, 2008.

SAYILAN Fevziye, ***Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim***, 1. Baskı, Dipnot Yayınları, Ankara, 2012

SEVİM Ayşe, ***Feminizm***, 1. Baskı, Yayın No: 438, İnsan Yayınları, İstanbul, 2005

SHEIVARI Raha, ***Marxist Feminism***, Edit. Teo T., Encyclopedia of Critical Psychology, Springer, New York, 2014

TEMİZARABACI Yasemin, ***Ütopyanın Kadınları, Kadınların Ütopyası***, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2005

UNİTED NATİONS, ***Division for the Advancement of Women (DAW)*** Department of Economic and Social Affairs, Assessing the Status of Women A Guide to Reporting Under the Cedaw, 2000

YEŞİL H., ***Kadın Sorunu Üzerine Yazılar***, 1. Baskı, Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1991

YUSUFOĞLU Kahraman, ***Atatürk'ten Hatıralar -4: Çağdaş Cumhuriyet Kadını***, Yılmaz Basım Yayın ve Dağıtım, İstanbul, 2011

MAKALELER

AKSOY Murat, “Türk Destanlarında Alp Kadın ve Kurtuluş Savaşı Resimlerine Yansımaları”, ***İdil***, Cilt: 7, Sayı: 48, 2018, ss. 1003-1010

AKSOY Sevilay Z., “Rejim Teorileri”, ***Uluslararası İlişkiler Dergisi***, Cilt 12, Sayı 46, 2015, ss. 57-77,

ALPARSLAN Ali Murat, BOZKURT Özlem Çetinkaya ve ÖZGÖZ Ayşe, “İşletmelerde Cinsiyet Ayrımcılığı Ve Kadın Çalışanların Sorunları”, ***MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, Cilt: 2, Sayı: 3, 2015, ss. 66-81,

ALTINBAŞ Deniz, “Feminist Tartışmalarda Liberal Feminizm”, ***Kadın Araştırmaları Dergisi***, Sayı: 9, 2006, s. 21-52

ARAT Yeşim, “Women's rights as human rights: The Turkish case”, ***Human Rights Review***, Vol: 3, No: 1, 2001, pp. 27-34,

ATAN Meltem, “Radikal Feminizm: “Kişisel Olan Politiktir” Söyleminde Aile”, ***The Journal of Europe-Middle East Social Science Studies***, Vol: 1, No: 2, 2015, ss. 1-21

BAKIR Kemal, “Emma Goldman’ın Anarşizminde “Kadının Özgürleşme Trajedisi””, ***Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi***, Sayı: 2, 2015, ss. 49-78

BALI, Ali Şafak, “Hukukun Bilimselliği Sorunu”, ***Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi***, Cilt: 12, Sayı: 1-2, 2004, ss. 223-237

BARBARA Giussy, COLLİNİ Federica, CATTANEO Cristina, MARASCİUOLO Laura, CHİAPPA Laura, FEDELE Luigi and KUSTERMANN Alessandra, “Sexual violence and unwanted pregnancies in migrant women”, ***The Lancet Global Health***, Vol: 5, No: 4, 2017, pp. 396-397,

BARTLETT Katharine T., “Feminism and Family Law”, ***Family Law Quaterly***, Vol: 33, No: 3, 1999, pp. 475-500,

CONNORS Jane, “Gender in the UN: CEDAW and the Commission on the Status of Women, International Human Rights Institutions”, ***Tribunals, and Courts***, 2018, pp. 1-29,

CRUZ Katie, “Beyond Liberalism: Marxist Feminism, Migrant Sex Work, and Labour Unfreedom”, ***Feminist Legal Studies***, Vol: 26, No: 1, 2018, pp. 65-92,

ÇELİK Özge, “Kadınların İnsan Hakları Hareketi”, ***Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, Cilt: 14, Sayı: 1, 2012, ss. 149-170

DEDEOĞLU Saniye, “Toplumsal Cinsiyet Rolleri Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği”, ***Toplum ve Bilim Dergisi***, Sayı: 86, 2000, ss. 139-170,

DEMİRCAN Adnan, “Câhiliyye Araplarında Kız Çocuklarını Gömerek Öldürme Âdeti”, ***İstem Dergisi***, Sayı: 3, 2004, ss. 9-29,

DİKİCİ Erkan, “Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri”, ***The Journal of Academic Social Science Studies***, No: 43, 2016, ss. 523-532

DOĞAN Fazlı ve ÖZLÜK Duygu, “Feminist Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası İlişkiler Eleştirisi: Cinsiyet, Devlet ve Güvenlik”, ***Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi***, , Sayı: 16, 2016, ss. 53-70

DUNN Jennifer Templeton, LESYNA Katherine ve ZARET Anna, “The role of human rights litigation in improving access to reproductive health care and achieving reductions in maternal mortality”, ***BMC Pregnancy and Childbirth***, Vol: 17, (Suppl 2), 2017, No: 367

ELSON Diane, “Securing the Social and Economic Rights of Women in Economic Policy Making, International Human Rights of Women”, (edi. Niamh Reilly), Centre for Global Women’s Studies, ***National University of Ireland Centre for Global Women’s Studies***, Ireland, 2018

ERDEM Ali Rıza, “Atatürk’ün Kadına Ve Kadın Eğitimine verdiği Önem”, ***Belgi Dergisi***, Sayı: 9, 2015, ss. 1266-1277.

ERDEN Gülsen ve AKDUR Serel, "Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet ve kadın cinayetleri", ***Klinik Psikoloji Dergisi (KPD)***, 2 (3), 2018, 128-139

GALTRY Judith, "Strengthening the human rights framework to protect breastfeeding: a focus on CEDAW", ***International Breastfeeding*** Journal, Vol: 10, No:1, 2015, pp. 1-10,

GÖKÇİMEN Semra, "Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi", ***Yasama Dergisi***, Sayı: 10, 2008, ss. 5-59.

GÜNEŞ H. Nihat, "Feminist Akımlarda Aile", ***Social Sciences Research Journal***, Vol: 7, No: 3, 2018, ss. 142-153.

HARRIS Laura Alexandra, "Queer Black Feminism: The Pleasure Principle", ***Feminist Rewiev***, Vol: 54, No: 1, 1996, pp. 3-30

İLERİ Öykü, "Sosyal Politikalarda Kadın ve Cinsiyet Ayrımcılığı İle İlgili Başlıca Uluslararası ve Ulusal Hukuki Düzenlemeler", ***HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi***, Cilt: 5, Sayı: 12, 2016, ss. 128-153.

KARACA Semra, BARLAS Gül Ünsal, ÖNGÜN Esen, ÖZ Yüksel Can ve KORKMAZ Gülçin, "Gazetelerde Bulunan Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin İncelenmesi", ***G.O.P. Taksim E.A.H. Jaren***, 3 (3), 2017, ss137-144

KARTAL Cemile Burcu, "Türkiye'de Kadınların İlk Defa Oy Kullandığı 1930 Belediye Seçimlerinde Türk Kadınlar Birliği'nin Faaliyetleri", ***Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***, Sayı: 2, 2016, ss. 165-197.

KAYA Yasemin ve KAYA Sezgin, "Uluslararası Rejim Türleri: Çevre Rejimleri ve Etkinliği Üzerine Bir Değerlendirme", ***Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi***, Cilt: 7, Sayı: 2, 2011, ss. 45-62 kazandi,y3E529NDL02zG1bxPoT19g (Erişim Tarihi: 29.04.2019)

KENEŞ Hatice Çoban, "Yeni Irkçılığın Bileşeni Olarak Cinsiyetçilik: Irkçılığın Cinsiyetçilikle Eklemlenmesi", ***Fe Dergi*** 6, Sayı: 2, 2014, ss. 62-73,

KİPER Tuğba, KORKUT Aslı ve TOPAL Tuğba Üstün, "Mekansal Planlamada Kadın Dostu Kent Yaklaşımı", ***İdil Dergisi***, Cilt: 5, Sayı: 26, 2016, ss. 1777-1796

KOLAY Hale, "Kadın Hareketinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları", ***EMO Kadın Bülteni***, Sayı: 3, 2015, ss. 5-11,

KÜKRER Mustafa ve KIBRIS, İbrahim, "CEDAW Öncesi ve Sonrası Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Faktörünün Değerlendirilmesi", ***Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi***, Cilt: 17, Sayı: 3, 2017, ss. 1369-1383.

MUSTİN Rachel T. Hare, "A Feminist Approach to Family Therapy", ***Family Process***, Vol: 17, No: 2, 1978, pp. 181-184,

NAMY Sophie, CARLSON Catherine, O'HARA Kathleen, NAKUTI Janet, BUKULUKI Paul, LWANYAAGE Julius, NAMAKULA Sylvia, NANYUNJA Barbrah, WAİNBERG Milton L., NAKER Dipak ve MİCHAU Lori, "Towards A Feminist Understanding Of İntersecting Violence Against Women And Children İn The Family", ***Social Science & Medicine***, Vol: 184, 2017, pp. 40-48,

OWOO Nkechi S., "Food insecurity and family structure in Nigeria", ***SSM - Population Health***, Vol: 4, 2018

ÖKTEN Şevket, "Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni", ***Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi***, Cilt: 2, Sayı: 8, 2009, ss. 302-312.

ÖNCÜ Gülay Arslan, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu Ve Bununla Mücadele Araçları", ***Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni***, Cilt: 32, Sayı: 2, 2012, ss. 1-37.

ÖZÇELİK Fatmagül Kale, "Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin Usule ve Esasa İlişkin Düzenlemeleri ve Türk Anayasa Hukuku'na Yansımaları", ***Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi***, Cilt: 0, Sayı: 8, 2016, ss. 317-340

PİNTER Genevieve R., “Feminist Legal Theory, Editor: James D. Wright”, ***International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences***, Second Edition, 2015, pp. 918-925,

SHISSLAK Catherine M., “Family Structure and Effective Health Behavior: The Energized Family”, ***Family Process***, Vol: 17, No: 2, 1978, pp. 231-238,

SYAHİRAH, Sharifah SS., “Regional-Global Governance Network on Women’s Rights: CEDAW and İts İmplementation in ASEAN Countries”, ***Procedia - Social and Behavioral Sciences***, Vol: 172, 2015 pp. 519-524.

TOSA Keiko, “The Democratization of Myanmar from a Gender Perspective”, ***Jenda Shigaku***, Vol: 9, 2013, pp. 23-38

UZGEL İlhan ve BEDİRHANOĞLU Nazan, “Eleştirel Bir Literatür Değerlendirmesi: Dışlamadan Sınırlı Tanımaya, Uluslararası İlişkiler Kuramları ve Marksizm”, ***Uluslararası İlişkiler***, Cilt 12, Sayı 46, 2015, ss. 105-130

ÜN Marella Bodur, “Turkey: From Symbols to Actors in the Struggle for Women’s Political Rights”. In: Franceschet S., Krook M., Tan N. (eds) The Palgrave Handbook of Women’s Political Rights. Gender and Politics. ***Palgrave Macmillan***, London, 2013

YALÇIN İsmail, “Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin (CEDAW) Müslüman Ülke Kanunlarına Etkileri”, ***Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi***, Cilt: 6, Sayı: 4, 2017, ss. 980-1009

YILMAZ Orhan, “Hadis/Sünnet Işığında Kız Çocuklarına Verilen Değer”, ***Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi***, Cilt: 4, Sayı: 8, 2017, ss. 173-197

TEZLER

ERŞEN Umut Belek, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Denetim Mekanizması, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara, 2006, (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

KARATAŞ Tülay, Türkiye’deki İstihdam Politikalarının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Değerlendirilmesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı, Samsun, 2018, (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

ORMAN Sevgi Uçan, Feminist Teoride Özne Sorunu, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, İstanbul, 2018, (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

RAPORLAR

CEİDİZLEME, BM Pekin+5 Raporu, 2000, http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/64_1.pdf (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

EĞİTİMSEN, 2017 Yılsonu Eğitimde Cinsiyetçilik Raporu, 2017 http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2018/01/2017-Eg%CC%86itimde-Cinsiyetc%CC%A7ilik-Raporu_v2.pdf (Erişim Tarihi: 29.04.2019)

ELİZABETH Evatt, “Eliminating Dicrimination Against Women: The Impact of the UN Convention,” Melbourne University Law Review, No. 435, 2003

FERİDE Acar, “Gender Equality in the World: International Commitments and National Action, Where Do We Stand?,”Conference Notes, Policy Dialogue on Gender Equality, Tokyo, 2003, ss.3-19

KAYA Nilay Çabuk, Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Eğitim, 2013, http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP-I/files/img/toplum_cinsiyet_ve_egitim.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2019)

KUTLU Ayşegül Gökalp, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Kadınların İnsan Hakları, Bilge İnsanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2014, ss. 101-118, http://www.bilgesam.org/incele/1783/-uluslararasi-insan-haklari-hukuku-ve-kadinlarin-insan-haklari/#.XMtzjugzbIU (Erişim Tarihi: 22.04.2019)

OECD, Gender Brief, Prepared by the OECD Social Policy Division, 2010, http://www.oecd.org/els/family/44720649.pdf (Erişim Tarihi: 22.03.2019)

POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI, Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele, Konferans Sonuç Raporu, No: 53, Rapor No: 15, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018, https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/aile-ici-ve-kadina-karsi-siddetle-mucadele.pdf (Erişim Tarihi: 15.01.2019)

SECBİR, Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet: İyileşmeler, Problemler, Öneriler, SEÇBİR Ders Kitapları İnceleme Projesi (2011-2012), Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi, 2012, http://secbir.org/images/haber/2012/03/dekig-toplumsal-cinsiyet-raporu.pdf (Erişim Tarihi: 22.03.2019)

SELÇUK Mustafa, Çanakkale Muharebeleri'nin Osmanlı Eğitimine Etkileri, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu (28-29 Nisan), Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2015, ss. 461-502

ŞENOL, Nevin, SARGIN, Ayşe, SALMANER, Nilgün, KARACA, Özen, MISIRLIOĞLU, Sinem, ULUSOY, Semra, YILMAZ, Tülay ve AKTAN, Semra İnceler, Kadın Dostu Kentler, Birleşmiş Milletler Kadın Ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması Ve Geliştirilmesi Ortak Programı, Ankara, 2010

TÜİK, Yıllara, Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre Nüfus (1935-2018), Türkiye İstatistik Kurumu, 2011, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1588 (Erişim Tarihi: 05.02.2019)

İNTERNET KAYNAKLARI

BBC, Suudi Arabistan ve diğer ülkelerde hâlâ kadınlara yasak olan şeyler, 28 Eylül 2017 tarihli haber, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41423716 (Erişim Tarihi: 10.04.2019)

BİLGİ ÜNİVERSİTESİ (2016), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/122-kadnlara-kars-her-turlu-ayrmclgn-onlenmesi-sozlesmesi/ (Erişim Tarihi: 20.04.2019)

CNNTÜRK (2016), Giyilebilir kalp pilinin mucidi Canan Dağdeviren'e MIT'den profesörlük teklifi, 16 Nisan Tarihli Haber, https://www.cnnturk.com/bilim-teknoloji/bilim/giyilebilir-kalp-pilinin-mucidi-canan-dagdevirene-mitden-profesorluk-teklifi (Erişim Tarihi: 10.02.2019)

CNNTÜRK (2019), 'İş Yaşamında Başarılı Kadın Ödülleri' bu yıl 10'uncu kez sahiplerini bulacak, 27 Şubat tarihli haber, https://www.cnnturk.com/yerel-haberler/bursa/merkez/is-yasaminda-basarili-kadin-odulleri-bu-yil-10uncu-kez-sahiplerini-bulacak-946916 (10.03.2019)

ÇAT Zehra Melek (2016), Mesleklerine döndüler ama 28 Şubat'ın travmasını atlatamadılar, 26 Şubat Tarihli Anadolu Ajansı Haberi, https://www.aa.com.tr/tr/yasam/meslege-donduler-ama-28-subatin-travmasini-atlatamadilar-/527683 (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

Fortuneturkey (2019), "Türkiye'nin En Güçlü 50 İş Kadını" açıklandı, 2 Nisan tarihli haber, http://www.fortuneturkey.com/turkiyenin-en-guclu-50-is-kadini-aciklaniyor (Erişim Tarihi: 10.03.2019)

Gazetevatan (2010), 100 Yıllık Mücadelenin Tarihi, 7 Mart Tarihli Haber, http://www.gazetevatan.com/100-yillik-mucadelenin-tarihi-291926-gundem/ (Erişim Tarihi: 12.04.2019)

HATİP Yusuf (2019), AP'den Dilek Öğretmene Ödül, 7 Mart Tarihli Anadolu Ajansı Haberi, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/apden-dilek-ogretmene-odul/1412090 (Erişim Tarihi: 29.04.2019)

Hürriyet (2001), Göklere Kanatlandı, 23 Mart Tarihli Gazete, https://core.ac.uk/download/pdf/80955827.pdf (Erişim Tarihi: 29.04.2019)

Hürriyet (2018), Dünya şampiyonu VakıfBank coşkuyla karşılandı, 11 Aralık tarihli haber, http://www.hurriyet.com.tr/sporarena/dunya-sampiyonu-vakifbank-coskuyla-karsilandi-41047530 (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

ILO (2015), 100 No'lu Eşit Ücret Sözleşmesi, Ilo Kabul Tarihi: 06.06.1951, https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377269/lang--tr/index.htm (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

Kesin Karar (2017), Kesin Karar Gazetesi, 2 Aralık tarihli gazete haberi, http://data.kesinkarar.com/2017/12/2-aral%C4%B1k-2017.pdf (Erişim Tarihi: 29.04.2019)

Koçer, Yaprak (2014), Dünyanın en iyi 50 öğretmeninden biri seçildi, Hürriyet Gazetesi, 9 Aralık Tarihli Haberi, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/dunyanin-en-iyi-50-ogretmeninden-biri-secildi-27740105 (Erişim Tarihi: 29.04.2019)

MARO, Asu (2018), Pilav Tenceresinde Kopan Fırtına, 22 Ekim Tarihli Köşe Yazısı, http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/asu-maro/pilav-tenceresinde-kopan-firtina-2764160/ (Erişim Tarihi: 22.02.2019)

MEB (2011), Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2010-2011, Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Resmi İstatistik Programı, Ankara, https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_12/06021014_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2010_2011.pdf (Erişim Tarihi: 05.02.2019)

Milliyet (2016), Cinsiyet ayrımcılığının en tuhaf 10 örneği, Milliyet Gazetesi Pembenar kadına özel sayısı, http://www.milliyet.com.tr/cinsiyet-ayrimciliginin-en-tuhaf-pembenar-detay-ask-1822931/ (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

Milliyet (2019), Kadınlar Günü tarihçesi! 8 Mart Dünya Kadınlar Günü mesajları, 8 Mart 2019 tarihli haber, http://www.milliyet.com.tr/kadinlar-gunu-ilk-ne-zaman-gundem-2839097/ (Erişim tarihi: 22.02.2019)

Ntv (2016), Futbolda Dev İhaleyi Digiturk Kazandı. 21 Kasım tarihli haber, https://www.ntv.com.tr/ekonomi/futbolda-dev-ihaleyi-digiturk-

Ntv (2019), 1 Şubat 2019 Tarihte bugün neler oldu?, 1 Şubat tarihli haber, https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/1-subat-2019-tarihte-bugun-neler-oldu,V7drohMzvUyA SQSc HydC-A/Hvr1fb72ekK_yH0jQA60FQ (Erişim Tarihi: 28.04.2019)

Odatv (2018), İşte bu kafa yüzünden ilk 500'de Türk üniversiteleri yok, 20 Ekim tarihli haber, https://odatv.com/iste-bu-kafa-yuzunden-ilk-500de-turk-universiteleri-yok-20101834.html (Erişim Tarihi: 22.02.2019)

ÖNCEL, Naci Cem (2016), Halk Fırkası neden CHP oldu?, Hürriyet Gazetesi, 10 Eylül tarihli köşe yazısı, http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/naci-cem-oncel/halk-firkasi-neden-chp-oldu-40221456 (22.03.2019)

ÖZ, Yasemin (2015), Pekin +20'de küresel düzeyde kadın hakları, 8 Mayıs tarihli haber, https://tr.boell.org/tr/2015/05/08/pekin-20de-kuresel-duzeyde-kadin-haklari (Erişim Tarihi: 10.04.2019)

Sabah (2018), Bu ülkede kadınlar evlenebilmek için para ödüyor!, 29 Kasım Tarihli Haber, https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/bu-ulkede-kadinlar-evlenebilmek-icin-para-oduyor (Erişim Tarihi: 14.04.2019).

Shin, H.,(2004), CEDAW and Women's Human Rights: Achievements and Obstacles, Paper presented at The Castan Center for Human Rights Law's Annual Conference Human Rights 2004: The Year in Review.

Solak, Gözde (2018), Kadınların 3 Boyutlu Düşünme Yetisi ve Fazlasına Sahip Olduğunun 9 Kanıtı, Listelist, 22 Ekim tarihli köşe yazısı, https://listelist.com/sinan-canan-basarili-kadinlar/ (Erişim Tarihi: 22.02.2019)

Sözcü (2018), 12 Eylül'de neler oldu? İşte 12 Eylül 1980 darbesinin acı dolu tarihi…, 12 Eylül tarihli haber, https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/12-eylulde-neler-oldu-iste-12-eylul-1980-darbesinin-aci-dolu-tarihi-2621798/ (Erişim Tarihi: 10.04.2019)

Takvim (2018), Bu ülkede kadınlar 7 erkekle evlenebiliyor!, 18 Eylül tarihli haber, https://www.takvim.com.tr/galeri/yasam/bu-ulkede-kadinlar-7-erkekle-evlenebiliyor (Erişim Tarihi: 14.04.2019).

TBMM (1982), Kamu Kurum Ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık Ve Kıyafetine Dair Yönetmelik, Yayınlandığı Resmi Gazete; Tarihi: 25.10.1982, Sayısı:17849, http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17849.pdf (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

TBMM (1999), Madde Gerekçeleri Bölüm 1, 22.06.1999 Tarih, Sayı: B.02.0.KKG/196-342/2695, https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_1.pdf (Erişim Tarihi: 29.04.2019).

TBMM (2000), Birleşmiş Milletler Anlaşması, Resmi Gazete Tarihi: 24.08.1945, Sayısı: 6902, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

TBMM (2001), 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Resmi Gazete Tarihi: 8.12.2001, Sayısı: 24607, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/12/20011208.htm#2 (Erişim Tarihi: 29.04.2019)

TBMM (2004), Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 27.10.2004, Kanun No: 5251, https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5251.html (Erişim Tarihi: 04.05.2019)

TBMM (2006), Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol Kapsamındaki Kararı, Başvuru No: 8/2005, Çeviri Defne Orhun, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/CEDAW_ictihadi/CEDAW%20Komitesi%20Rahime%20Kayhan%20ve%20T%C3%BCrkiye%20Karar%C4%B1.pdf (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

TBMM (2006a), Memurlar İle Diğer Kamu Görevlilerinin Bazı Disiplin Cezalarının Affı Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 22 Haziran 2006, Yayınlandığı Resmi Gazete; Tarihi: 4 Temmuz 2006, Sayısı: 26218, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060704-2.htm (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

TBMM (2013), Kamu Kurum Ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık Ve Kıyafetine Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik, Karar Sayısı: 2013/5443, Yayınlandığı Resmi Gazete; Tarihi: 8.10.2013, Sayısı: 28789, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/10/20131008-10.htm (Erişim tarihi: 04.05.2019)

TBMM (2014), Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan Türkiye Yedinci Dönemsel Raporu, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/ulke_raporlari/CEDAW%20Komitesi'ne%20verilen%20T%C3%9CRK%C4%B0YE%20RAPORU%206.%20d%C3%B6nem.pdf (Erişim Tarihi: 01.05.2019)

TBMM (2016), Siyasi Partiler, Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/siyasi_partiler.html (Erişim Tarihi:17.03.2019)

TBMM (2016a), Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 6663, Kabul Tarihi: 29/1/2016, https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6663.html (Erişim Tarihi: 04.05.2019)

TDK, Güncel Türkçe Sözlük, 'Cinsiyet', http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c70571d228af1.00602412 (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

The Economic Times (2019), Mary Kom ends unbeaten in German training trip, 7 Mart 2019 tarihli haber, https://economictimes.indiatimes.com/news/sports/mary-kom-ends-unbeaten-in-german-training-trip/articleshow/68305911.cms (Erişim Tarihi: 22.02.2019)

Tosun, Yasemin (2014), Rejim ve Rejim Türleri, Tuic Akademi, 11 Nisan Tarihli köşe yazısı, http://www.tuicakademi.org/rejim-ve-rejim-turleri/ (Erişim Tarihi: 22.03.2019)

Unicef (2003), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi, https://www.unicef.org/turkey/cedaw/_gi18.html (Erişim Tarihi: 10.04.2019)

Unicef (2004), İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html (Erişim Tarihi: 11.01.2019)

Unicef (2013), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi, https://www.unicef.org/turkey/cedaw/_gi18.html (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

Unicef (2013a), Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, https://www.unicef.org/turkey/cedaw/gi18.html#art10 (Erişim Tarihi: 15.04.2019)

United Nations (2019), 8. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Human Rights, Chapter IV, Treaty Series, Vol: 1249, https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20I/Chapter%20IV/IV-8.en.pdf (Erişim Tarihi: 16.04.2019)

Vido, Sara De (2017), Women's Rights and Gender Equality in Europe and Asia. In: Nakanishi Y. (eds) Contemporary Issues in Human Rights Law, Springer, Singapore, pp. 143-167, https://doi.org/10.1007/978-981-10-6129-5_8 (Erişim Tarihi: 15.04.2019)

Yargıtay (2018), Karar İçeriği, 9. Hukuk Dairesi, 2016/4993 E., 2018/14622 K., https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml (Erişim Tarihi 17.04.2019)

Yargıtay (2018a), Karar İçeriği, 9. Hukuk Dairesi, 2015/20846 E., 2018/14478 K., https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml (Erişim Tarihi 17.04.2019)

Yargıtay 21. Hukuk Dairesi (2017), İçtihat Metni, 2016/6732 E., 2017/966 K, https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml (Erişim Tarihi: 11.04.2019)

Yazıcı, Nevin (2011), Çanakkale Savaşı'nda Türk Kadınının Rolü, Akademik Bakış, Cilt: 5, Sayı: 9, ss. 245-264

Yenişafak (2017), 12 Eylül 1980 darbesi: Utancın 37. yılı, 12 Eylül tarihli haber, https://www.yenisafak.com/gundem/bugun-12-eylul-2793368 (Erişim Tarihi: 10.04.2019)

Yenişafak (2017a), Türkiye'yi Sarsan Süikastlar, 21 Aralık tarihli haber, https://www.yenisafak.com/gundem/turkiyeyi-sarsan-suikastlar-2584308 (Erişim Tarihi: 28.04.2019)

Yenişafak (2018), Hamile işçiyi kovan patrona kötü haber, 24 Şubat Tarihli Haber, https://www.yenisafak.com/ekonomi/hamile-isciyi-kovan-patrona-kotu-haber-3163704 (Erişim Tarihi: 19.04.2019)

EKLER

Ek 1: CEDAW Sözleşmesi

T.C.
Resmî Gazete

Kuruluş Tarihi : (7 Teşrinievvel 1336) — 7 Ekim 1920

Yönetim ve yazı işleri için Başbakanlık Mevzuât Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğüne başvurulur.	**14 Ekim 1985** PAZARTESİ	**Sayı : 18898**

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ

Milletlerarası Sözleşme

Karar Sayısı : 85/9722

11/6/1985 tarihli ve 3232 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan, 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılan ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe giren ekli «Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi»ne katılmamızın onaylanması; Dışişleri Bakanlığı'nın 28/6/1985 tarihli ve ÇTİG/ÇTUK-721-701-30-2672-3525 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 24/7/1985 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

T. ÖZAL
Başbakan

İ. K. ERDEM Devlet Bak. - Başbakan Yrd	K. OKSAY Devlet Bakanı	A. M. YILMAZ Devlet Bakanı	C. BÜYÜKBAŞ Devlet Bakanı
A. TENEKECİ Devlet Bakanı	M. T. TİTİZ Devlet Bakanı	A. KARAEVLİ Devlet Bakanı	M. N. ELDEM Adalet Bakanı
Z. YAVUZTÜRK Milli Savunma Bakanı	Y. AKBULUT İçişleri Bakanı	V. HALEFOĞLU Dışişleri Bakanı	A. K. ALPTEMOÇİN Maliye ve Gümrük Bakanı
M. V. DİNÇERLER Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı	İ. S. GİRAY Bayındırlık ve İskân Bakanı	M. AYDIN Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı	

Yürütme ve İdare Bölümü Sayfa 1

Resmî Gazete Kodu : 141085 *Resmî Gazete Fihristi 64. Sayfadadır.*

V. ATASOY	H. H. DOĞAN	M. KALEMLİ
Ulaştırma Bakanı	Tarım Orman ve Köyişleri Bakanı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı
H. C. ARAL	S. N. TÜREL	M. M. TAŞÇIOĞLU
Sanayi ve Ticaret Bakanı	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	Kültür ve Turizm Bakanı

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi

Bu Sözleşmeye taraf olan Devletler,

Birleşmiş Milletler yasasının temel insan haklarına, insan itibar ve kıymetine ve erkeklerle kadınların eşit haklara sahip olmaları gerektiğine inancı tekrar teyid ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Bayannamesinin, insanlara karşı ayırımcılığın kabul edilemezliği prensibini teyid ettiğini ve tüm insanların özgür doğduğunu ve eşit itibar ve haklara sahip olduklarını ve bu Beyannamede böylece öne sürülen tüm haklar ve hürriyetlerin cinsiyete dayalı olanlar dahil hiçbir ayırıma tabi kılınmaksızın herkes tarafından kullanılabileceğini beyan ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Sözleşmelerine Taraf Devletlerin, kadınlar ile erkeklerin tüm ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklardan eşit olarak yararlanmalarını temin mükellefiyeti bulunduğunu kaydederek,

Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas kuruluşları nezaretinde kabul edilmiş ve erkeklerle kadınların eşitliğini sağlamaya çalışan uluslararası sözleşmeleri gözönünde tutarak;

Ayrıca Bireşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas teşekküllerinin kabul ettiği erkek ve kadınların haklarının eşitliğini sağlamayı amaçlayan kararları, beyanları ve tavsiyeleri de dikkate alarak;

Ancak, bu çeşitli belgelere rağmen kadınlara karşı ayırımcılığın hala devam etmekte olugundan endişe duyarak,

Kadınlara karşı ayırımcılığın, hak eşitliği ve insan şeref ve haysiyetine saygı ilkelerini ihlâl ettiğini, kadınların erkeklerle eşit olarak ülkelerinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatlarına katılmalarını engellediğini, toplumun ve ailenin refahının artmasına engel teşkil ettiğini ve kadınların ülkeleri ve insanlık hizmetinde kullanabilecekleri olanaklarını geliştirmelerini zorlaştıracağını kaydederek,

Yoksulluk hallerinde kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş bulma ve sair ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az imkâna sahip olduklarından endişe duyarak;

Hakkaniyet ve adalete dayalı yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulmasının, kadınlarla erkekler arasındaki eşitliği sağlamak için önemli bir aşama teşkil edeceğine inanarak;

Apartheid'in, ırkçılığın her şeklinin, ırk ayırımının, sömürgeciliğin, yeni sömürgeciliğin, saldırganlığın, yabancı devlet işgal ve hakimiyetinin ve ülkelerin içişlerine müdahale etmenin ortadan kaldırılmasının, erkekler ile kadınların eşit haklardan yararlanmaları için gerekli olduğunu önemle belirterek;

Uluslararası barış ve güvenliğin kuvvetlendirilmesinin, uluslararası gerilimin azaltılmasının, sosyal ve ekonomik sistemlerine bakılmaksızın bütün ülkeler arasında karşılıklı işbirliğinin, genel ve tam silahsızlanmanın ve özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası denetim altında nükleer silahsızlanmanın, ülkeler arasındaki ilişkilerde, adalet, eşitlik ve karşılıklı menfaat ilkelerinin teyidinin ve yabancı ve sömürge yönetimi veya yabancı işgali altında bulunan yerlerdeki halkların kendi kaderlerini tayin ve bağımsızlık elde etme hakları kadar ulusal hükümranlık ve toprak bütün-

Yürütme ve İdare Bölümü Sayfa : 2

lüklerine saygının gerçekleşmesinin, sosyal gelişme ve kalkınmaya ve bunun bir sonucu olarak da, erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin elde edilmesine katkıda bulunacağını teyid ederek,

Bir ülkenin tam ve eksiksiz kalkınmasının, dünyada refahın ve barışın elde edilmesinin, kadınların erkeklerle eşit şartlarda her alanda azami katkılarını gerektirdiğine inanarak,

Kadınların ailenin refahına ve toplumun kalkınmasına yaptıkları büyük katkının henüz tam olarak idrak edilmediğini, analığın sosyal ehemmiyeti ve ana ve babanın aile içinde ve çocukların büyütülmesindeki rollerini gözönünde bulundurarak ve kadınların nesillerin üremesindeki önemli rolünün aile içinde ayırıma neden olmaması gerektiğini, nitekim çocukların yetiştirilmelerinin kadın ve erkek ile toplumun tamamının sorumluluk paylaşmalarını gerektirdiğini vakıf olarak,

Erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için kadınlar ile erkeklerin toplumdaki geleneksel rollerinde bir değişiklik ihtiyacı bulunduğunu vakıf olarak,

Kadınlara Karşı Ayırımcılığın Ortadan Kaldırılması Beyannamesinde yer alan ilkeleri uygulamaya ve bu maksatla bu nevi ayırımcılığın her şekli ve tezahürünün ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almaya kararlı olarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır :

BÖLÜM I

Madde 1 —

İşbu sözleşmeye göre, «kadınlara karşı ayırım» deyimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.

Madde 2 —

Taraf Devletler, kadınlara karşı her türlü ayırımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldırıcı bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt ederler :

a) Kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına ve diğer ilgili yasalara, henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı,

b) Kadınlara karşı hertürlü ayırımı yasaklayan ve gerekli yerlerde müeyyideler de ihtiva eden yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmeyi,

c) Kadın haklarının erkeklerle eşit olarak yasal himayesini tesis etmeyi ve yetkili ulusal mahkemeler ve diğer kamu kuruluşları aracılığıyla kadınların hertürlü ayırıma karşı etkin himayesini sağlamayı,

d) Kadınlara karşı herhangi bir ayırımcı hareket yapılmasından veya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu yetkilileri ile kuruluşlarının bu yükümlülüğe uyumlu olarak hareket etmelerini sağlamayı,

e) Herhangibir kişi, kuruluş veya teşebbüsün kadınlara karşı ayırım yapmasını önlemek için bütün uygun önlemleri almayı,

f) Kadınlara karşı ayırımcılık teşkil eden mevcut yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları, tadil veya feshetmek için yasal düzenlemeler de dahil gerekli bütün uygun önlemleri almayı,

g) Kadınlara karşı ayırımcılık teşkil eden bütün ulusal cezai hükümleri ilga etmeyi.

Madde 3 —

Taraf Devletler özellikle politika, sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacaklardır.

Madde 4 —

1. Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için taraf devletlerce alınacak geçici ve özel önlemler, işbu Sözleşmede belirtilen cinsten bir ayırım olarak mütalâa edilmeyecek, ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların muhafazası sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu tedbirlere son verilecektir.

2. Anneliğin himayesi maksadıyle işbu Sözleşmede belirtilenler dahil, Taraf Devletlerce alınacak özel önlemler, ayırımcı olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 5 —

Taraf Devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır :

a — Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek,

b — Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve herhalükarda çocukların menfaatlerini herşeyden önce gözeten anlayışa dayanan bir aile eğitimini sağlamak,

Madde 6 —

Taraf Devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dahil gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 7 —

Taraf Devletler, ülkenin politika ve kamu hayatında, kadınlara karşı ayırımı önlemek için tüm tedbirleri alacaklar ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit şartlarla aşağıdaki hakları sağlayacaklardır :

a — Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanmak ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek,

b — Hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etmek,

c — Ülkenin kamu ve politik hayatı ile ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere iştirak etmek.

Madde 8 —

Taraf Devletler, kadınlara, erkeklerle eşit şartlarda ve hiçbir ayırım gözetmeksizin, hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak fırsatını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

Madde 9 —

1. Taraf Devletler, tâbiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkekler ile eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla

Yürütme ve İdare Bölümü Sayfa : 4

evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tâbiiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tâbiiyet değiştirmesine, tâbiiyetsiz kalmasına veya kocanın tâbiiyetini zorla almasına yol açmamasını temin edeceklerdir.

2. Taraf Devletler, çocukların tâbiiyeti konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacaklardır.

Madde 10 —

Taraf Devletler, özellikle aşağıdaki konularda kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayırımı önleyen bütün uygun tedbirleri alacaklardır :

a — Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit şartların sağlanması,

b — Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul bina ve malzemesine sahip olmaları,

c — Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için muhtelit eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metodlarının bu amaca göre düzenlenmesi,

d — Burs ve diğer eğitim yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması,

e — Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik yetişkin ve görevsel okuma-yazma öğretim programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi,

f — Kız öğrencilerin okuldan ayrılma nisbetlerinin düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi,

g — Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine faal olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatlar tanınması,

h — Kadınların ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil özel eğitici bilgiyi temin etmeleri.

Madde 11 —

1. Taraf Devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayırımı önlemek ve kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır :

a — Bütün insanların vazgeçilmez hakkı olan çalışma hakkı,

b — İstihdam konularında eşit seçim kıstasları uygulanması da dahil, erkeklerle eşit istihdam imkânlarına sahip olma hakkı,

c — Serbest olarak meslek ve iş seçme hakkı, terfi, iş güvenliği, hizmetin tüm şartları ve avantajlarından faydalanma hakkı, çıraklık, ileri mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi dahil mesleki eğitim ve mükerrer eğitim görme hakkı,

d — Sosyal yardımlar dahil eşit ücret hakkı, eşdeğerdeki işde eşit muamele ve işin cinsinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı,

e — Ücretli izinle birlikte, özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, sakatlık ve yaşlılık ve diğer çalışamama hallerinde sosyal güvenlik hakkı,

f — Emniyetli şartlar içinde çalışma hakkı ve sağlığın ve bu meyanda doğurganlığın korunması hakkı.

2. Evlilik ve analık sebebiyle kadınlara karşı olan ayırımı önlemek ve etkin çalışma hakkını sağlamak amacıyla, taraf devletler uygun önlemleri alacaklardır.

a — Hamilelik ve analık izni sebebiyle veya evliliğe bağlı olarak işten çıkarma ayırımını yasaklamak, bu ayırımı yapanları cezalandırmak,

b — Önceki iş, kıdem ve sosyal haklar kaybedilmeksizin, ücretli olarak analık izni veya benzeri sosyal içerikli tazminatlar vermek,

c — Özellikle çocuk bakımevleri ağının tesisi ve geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile yükümlülüklerini, görev sorumlulukları ve kamu hayatına katılma ile birleştirmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek,

d — Hamilelik süresince zararlı olduğu kanıtlanan işlerde kadınlara özel koruma sağlamak.

3. Bu maddede yer alan konulara ilişkin koruyucu yasalar bilimsel ve teknik bilgi ışığı altında devrevi olarak yeniden gözden geçirilecek ve gerekirse tadil, ilga veya temdid edilecektir.

Madde 12 —

1. Taraf Devletler, aile planlaması dahil sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, sağlık bakımında kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran bütün önlemleri alacaklardır.

2. Bu maddenin 1. paragrafında öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla taraf devletler kadına hamilelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayacaklar, hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte, gerektiğinde bedava hizmet vereceklerdir.

Madde 13 —

Taraf Devletler kadınlara karşı ekonomik ve sosyal hayatın diğer dallarında erkeklerle kadınların eşit olarak haklardan yararlanabilmelerini sağlayarak kadınlara karşı ayırımcılığın önlenmesi için gerekli tedbirleri ve özellikle aşağıdaki tedbirleri alacaklardır :

a — Aile zammı hakkı,

b — Banka kredisi, ipotek ve diğer mali krediler elde etme hakları,

c — Eğlence, spor ve kültürel hayatın bütün veçhesine katılma hakları.

Madde 14 —

Taraf Devletler, kırsal kesim kadınlarının, karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dahil ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü gözönünde tutacak ve işbu Sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

2. Taraf Devletler, kadın ve erkeklerin eşitliği prensibine dayanarak, kırsal kalkınmaya katılmalarını ve bundan yararlanmalarını sağlamak için, kırsal kesimdeki kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran tüm uygun tedbirleri alacaklar ve özellikle kırsal kesim kadınlarına aşağıdaki hakları sağlayacaklardır :

Yürütme ve İdare Bölümü Sayfa : 6

a — Her seviyedeki kalkınma plânlarının müzakere ve uygulanmasına katılmak,

b — Aile plânlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dahil olmak üzere yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmak,

c — Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanmak,

d — Teknik kabiliyetlerini geliştirmek amacıyla tüm toplumsal ve yaygın hizmetler ile birlikte görevsel okuryazarlık dahil resmi ve gayri resmi eğitim ve öğretimin her türünden yararlanmak,

e — Ekonomik fırsatlardan kendi işinde çalışma veya tam istihdam yoluyla eşit olarak yararlanmak amacıyla kendi kendine yardım grupları ve kooperatifler oluşturmak,

f — Bütün toplumsal faaliyetlere katılmak,

g — Toprak ve tarım reformunda ve bunun yanısıra yeniden iskân projelerinde eşit muamele ve tarımsal kredi ve borçlanma, pazarlama kolaylıkları ile uygun teknolojiden yararlanmak,

h — Özellikle konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaştırma ve haberleşme konularında yeterli yaşam standardlarından yararlanma haklarını sağlamak.

Madde 15 —

1. Taraf devletler kadınlara, kanun önünde erkeklerle eşit haklar tanıyacaklardır.

2. Taraf devletler medeni haklar bakımından kadınlara erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve Mahkemelerde davaların her safhasında eşit muamele edeceklerdir.

3. Taraf Devletler, kadınların hukuki ehliyetlerini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran her çeşit sözleşmenin ve sair özel muamelelerin tamamının geçersiz olduğunu kabul ederler.

4 Taraf Devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgâh seçme ve nakletmede eşit yasal hak tanıyacaklardır.

Madde 16 —

1. Taraf Devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayırımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlıyacaklardır :

a — Evlenmede erkeklerle eşit hak,

b — Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı,

c — Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar,

d — Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak

her hâl ve kârda çocukların menfaatleri en ön planda gözetilecektir.

e — Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer vasıtalardan yararlanmada eşit haklar,

f — Her hâl ve kârda çocukların çıkarı en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlât edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar,

g) Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil karı ve koca için eşit kişisel haklar,

h) Ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel mukabilinde malın mülkiyeti, iktisabı, işletmesi, idaresi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında eşlere de eşit haklar.

2. Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesinin hiçbir kanuni etkisi olmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır.

Madde 17 —

1. İşbu Sözleşmenin uygulanmasındaki gelişmeleri gözden geçirmek amacıyla, Sözleşme yürürlüğe girdiği zaman 18, Sözleşmeye taraf 35 devletin onayı veya katılmasını müteakip, işbu Sözleşmenin kapsadığı konularda yüksek itibar ve ehliyete sahip 23 uzmandan oluşan, Kadınlara Karşı Ayırımın Ortadan Kaldırılması Komitesi (bundan böyle Komite diye anılacaktır) kurulacaktır. Uzmanlar, Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından seçilecek ve kendi şahısları namına hareket edecekler, seçimlerde dengeli coğrafi dağılım ve belli başlı hukuki sistemlerle birlikte farklı uygarlıkların temsili de gözönüne alınacaktır.

2. Komite üyeleri Taraf Devletlerin aday listesinden gizli oy ile seçilecektir. Her Taraf Devlet kendi vatandaşlarından bir kişiyi aday gösterebilecektir.

3. İlk seçim işbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden altı ay sonra yapılacaktır. BM Genel Sekreteri seçimlerden en az üç ay önce Taraf Devletlere adaylarını iki ay içinde bildirmelerini isteyen bir mektup gönderecektir. Genel Sekreter, aday gösteren Taraf Devletleri de belirtmek suretiyle, adayların listesini alfabetik sıraya göre hazırlayacak ve Taraf Devletlere gönderecektir.

4. Komite üyelerinin seçimi, BM Genel Merkezinde, Genel Sekreter tarafından çağırılmış Taraf Devletler toplantısında yapılacaktır. Taraf Devletlerin üçte ikisinin (nisab) yetersayı oluşturacağı toplantıda, en fazla oy alanlar ile toplantıda hazır bulunan ve oy veren Taraf Devletler temsilcilerinin salt çoğunluğunun oylarını alan adaylar Komiteye seçileceklerdir.

5. Komite üyeleri 4 yıllık bir dönem için seçileceklerdir. Bununla beraber, ilk seçimde seçilen dokuz üyenin süresi ikinci senenin sonunda bitecek, dokuz üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra Komite Başkanı tarafından kura ile tesbit edilecektir.

6. Komitenin 5 ilâve üyesinin seçimi, 35. onay veya katılmayı müteakip bu maddenin 2, 3 ve 4. paragrafları hükümlerine göre yapılacaktır. Bu şekilde seçilen iki yedek üyenin görev süresi iki sene sonunda sona erecek ve bu iki üyenin ismi Komite Başkanı tarafından kura ile tesbit edilecektir.

7. Arızi münhal yerlerin doldurulması için, uzmanının Komite'deki görev süresi sona eren Taraf Devlet kendi vatandaşları arasından, Komitenin onayına bağlı olmak üzere, başka bir uzmanı atar.

8. Komite üyeleri, BM Genel Kurulunun onayı ile ve Genel Kurulun, Komitenin sorumluluğunun önemini gözönünde tutarak kararlaştıracağı şartlar ve hükümlerle, Birleşmiş Milletlerden ücret alacaklardır.

9. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, işbu Sözleşme uyarınca Komitenin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için, gerekli personel ve kolaylıkları sağlayacaktır.

Madde 18 —

1. Taraf Devletler, işbu Sözleşme hükümlerine etkinlik kazandırmak ve kaydedilen ilerlemeleri belirtmek amacıyla aldıkları yasal, adli, idari ve diğer önlemler hakkındaki bir raporu,

a — Sözleşmenin, ilgili devlet bakımından yürürlüğe girmesini takiben bir yıl içinde,

b — Bilahare, her dört yılda bir ve ileride de Komitenin talep ettiği zamanlarda, Komite tarafından incelemek üzere, BM Genel Sekreterine sunmayı taahhüt ederler.

2. Raporlarda, işbu Sözleşme yükümlülüklerinin gerçekleştirilmesini etkileyen unsurlar ve güçlükler belirtilebilir.

Madde 19 —

1. Komite kendi usul kurallarını saptayacaktır.

2. Komite, görevlilerini 2 yıllık bir süre için seçecektir.

Madde 20 —

1. Komite işbu Sözleşmenin 18. maddesi uyarınca sunulan raporları incelemek üzere normal olarak senede bir kere ve azami iki hafta süre için toplanacaktır.

2. Komite toplantıları Birleşmiş Milletler Merkezinde veya Komite tarafından uygun bulunan herhangi bir yerde yapılacaktır.

Madde 21 —

1. Komite, Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığıyla faaliyetleri hakkında BM Genel Kuruluna yıllık raporlar sunacak ve Taraf Devletlerden sağlanan bilgiler ve raporların incelenmesine dayanarak tekliflerde ve genel tavsiyelerde bulunabilecektir. Bu teklif ve genel tavsiyeler, Taraf Devletlerin olabilecek yorumlarıyla birlikte Komite raporuna dahil edilecektir.

2. Genel Sekreter Komite raporlarını Kadınların Statüsü Komisyonunun bilgisine sunacaktır.

Madde 22 —

İhtisas kuruluşları, faaliyet alanlarına giren işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasının görüşülmesi sırasında temsil edilme hakkına sahip olacaklardır. Komite, ihtisas kuruluşlarını, Sözleşmenin uygulanması hususunda, faaliyet alanlarına giren konularda raporlar sunmaya davet edebilir.

Madde 23 —

İşbu Sözleşmedeki hiçbir husus kadın ve erkek eşitliğinin gerçekleşmesinde daha etkin olan

a) Taraf Devletin yasasındaki veya

b) O devlet için yürürlükte olan herhangi bir Uluslararası Sözleşme, andlaşma veya anlaşmadaki hükümleri etkilemeyecektir.

Madde 24 —

Taraf Devletler işbu Sözleşme ile tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesi için ulusal seviyede gerekli bütün önlemleri almayı taahhüt ederler.

Madde 25 —

1. İşbu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açık olacaktır.

2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu Sözleşmenin depozitörü olarak tayin edilmiştir.

3. İşbu Sözleşme onaya bağlıdır. Onay belgeleri BM Genel Sekreterine tevdi edecektir.

4. İşbu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açıktır. Katılma belgesinin BM Genel Sekreterine tevdi edilmesiyle katılma gerçekleşecektir.

Madde 26 —

1. İşbu Sözleşmenin tadili teklifi Taraf Devletlerden biri tarafından herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yazılı bir başvuru ile yapılabilir.

2. BM Genel Kurulu gerekli gördüğü takdirde böyle bir teklifle ilgili olarak yapılacak işlem hakkında karar verecektir.

Madde 27 —

1. İşbu Sözleşme 20. onaylama veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edilmesini takip eden 30 ncu gün yürürlüğe girecektir.

2. 20 nci onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonra, işbu Sözleşmeyi onaylayan veya katılan her devlet için Sözleşme, kendi onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonraki 30 ncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 28 —

1. BM Genel Sekreteri, onaylama veya katılma sırasında yapılan çekincelerin metinlerini alacak ve bütün Taraf Devletlere dağıtılacaktır.

2. İşbu Sözleşmenin hedef ve amacına uymayan hiçbir çekinceye müsaade edilmeyecektir.

3. Çekinceler, BM Genel Sekreterine hitaben herhangi bir zamanda yapılacak ihbar ile geri alınabilir. Genel Sekreter bu ihbardan bütün Devletleri haberdar edecektir. Böyle bir ihbar alındığı tarihte geçerli olacaktır.

Madde 29 —

1. İki veya daha fazla Taraf Devlet arasında işbu Sözleşmenin yorum veya uygulamasından doğan ve müzakere ile çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, birinin talebi ile hakem kuruluna götürülecektir. Taraflar tahkimname talebinden itibaren 6 ay içinde hakem kurulunun teşekkül tarzında anlaşmazlarsa, taraflardan herhangi biri uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanına, Divan Statüsü uyarınca götürebilir.

2. Taraf Devletlerden her biri işbu Sözleşmenin imzalanması veya onayı sırasında veya katılma sırasında, kendisini bu maddenin birinci paragrafı ile bağlı saymadığını beyan edebilir. Diğer Taraf Devletler, böyle bir çekince koymuş olan Taraf Devlet karşısında aynı paragrafla bağlı olmayacaktır.

3. Bu maddenin 2. paragrafına göre çekince koyan her Taraf Devlet, BM Genel Sekreterine ihbarda bulunarak her zaman çekincesini geri alabilir.

Madde 30 —

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinlerinin eşit derecede geçerli olduğu işbu Sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Sekreterince muhafaza edilecektir.

Yukarıdaki Hususları Tasdiken, imzaları aşağıda bulunan yetkili temsilciler işbu Sözleşmeyi imzalamışlardır.